KUR'AN'ın 20. ASRA GÖRE ANLAMI

KÂZIM ÖZTÜRK

CİLT 3

SEYYfD AHMET HÜSAMEDDİN KÜLLİYATINDAN : 6

KUR'ÂN'ın
20. ASRA GÖRE
ANLAMI

KEHF ve İSRÂ
SÛRELERİ

Okunuşu Tercümesi ve Açıklaması

M. Kâzım ÖZTÜRK

İzmir - 1980

Bu eser, Kur'ân'ı Kerîm'in "Kehf" ve "İsrâ" sûrelerinin tevil ilmi açısından çağımızın ilim anlayışına göre taşıdığı mânâyı ihtiva etmektedir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KEHF SÛRESİ	13-121

"Hamd"in anlamı ve insan vücudunun zuhuru — Beşerle ilgili maddî ve manevî gerçekler ve kitap — Allah'ın oğlu ve Allah'ın kulu deyimlerinin anlamı — Mağara ve kitabe ehli hakkındaki sanı ve âyetler — Eshabı Kehf'in yolu ve "seyr-ü sülûk" — Eshabı Kehf'in mağara içindeki yaşamları — Milletin birleşmesi ve insanın içindeki hükûmet — Medenîlik ve bedevîlik — Milletin idaresi ile sorumlu başkanı — Bir milletin ilerlemesinin esasları ve hükûmet teşkili — Cumhurun başkanı — Hükûmete karşı direnmek ve yiğitlik taslamak doğru mu? — Mânâsız zahirin hükmü olmaz — Siyasal, ulusal ve halkla ilgili işlerle uğraşanlar — Sabırlı olmanın önemi ve gerekliliği — Allah'ın, din kurallarına uygun hareket edenlerin sevabını zayi etmediği — Dünyadan âhirete gönderdiğin şeyler — Zamanı geldiğinde dağların se-

yir ve hareketle sarsılacağı — Sizi âciz bırakan sizin noksan düşünce ve noksan ilminizdir — Koruyucu melekeler ve iblis — İnkârcıların batıla koşmaları — Nübüvvet ve risalette Mûsâ'nın hali ve genç arkadaşı — Allah katından rahmet, hikmet ve irşat ilmi verilen bir zat ile Hazreti Mûsâ'nın buluşmaları — Hikmet sahibi zatın, bindikleri geminin güvertesini yıkması ve Hazreti Mûsâ'nın sorusu — Hikmet sahibi mürşidin bir erkek çocuğu öldürmesi — O mürşidin, yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarı düzeltmesi ve Hazreti Mûsâ ile ayrılışları ve bunlardaki hikmetler — Zülkarneyn kimdir? — Zülkarneyn, yecuc ve mecuc — Dünya hayatında çalışmaları boşa gidenler.

İSRÂ SÛRESİ 122-220

Beşeriyetin, rübubiyet minberleri üzerinden görülmesi, nübüvveti haber vermesi ve onunla gözlenmeyi istemesi — Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ'nın gerçek anlamı — Allah'ın "Gören" ve "İşiten" isimlerinin insanda tecelli ve cereyan etmesi — Nübüvvet ve risalet kitapları (Mûsâ ve Hârûn) — Hikmet, azamet ve kuvvet sahibi enbiyaların gönderilmesi sebebi — Din ve itikat ci-

hetiyle ümmetin melekûtiyeti ve beşerî olgunluğun, ilâhî rahmeti istemesi — Kur'ân, doğru yolda bulunan bir kavmi hidayette kılar — Gece ve gündüz âyetleri — Kulun kendi irade ve arzusuyla yaptığı iş ve hareketler — Allah'ın, resul göndermedikçe kullarına azap etmeyeceği — Bilinmeyen şeylerin Allah yerine konulmaması — Evlâtların ana ve babalarına karşı görevi — "Zilkurbâ"nın, miskinin ve yola çıkacak misafirin haklarını vermek — Fakirlikten korkarak evlâtların öldürülmemesi — Zinadan uzak durulması — Misilleme veya savaşta öldürmek gerekirse katilde israfa gitmemek — Yetimin malının israf edilmemesi — Ahdın yerine getirilmesi — Ölçü ve tartıda doğru olmak — Gereksiz şeyleri öğrenip halkın kusur ve noksanını aramamak ve böbürlenmemek — Nefsinizin isteklerine uyup ona düşkünlük göstermemek — Kur'ân'ın açık bir belge olarak gönderildiği — Kur'ân'a inanmayanların, Allah'lık vasfı hakkındaki fikir ve düşünceleri — Biz, yeniden yaratılarak tekrar mı dirileceğiz? — "Arz-ı mahşer" ve din gününde Allah'ın iman ve amelle daveti — Peygamberlerin ilâhî hükümleri tebliğ

etmek için gönderildiği — Kıyamet günü hangi gündür? — Ümmetle peygamber arasına giren yalanlamalar, Süfyanî'lerin dini tahrif etmeleri ve hükümdarlıkları — Allah'tan üstünlük istememiz — Hazreti Muhammed'in hicrete mecbur edilmesi — Günde beş vakit namazın kılınması — Ya Rabbî! Doğru kimselerin gireceği yeri bize aşikâr eyle ve bizi çıkacağımız yerden doğrulukla çıkar — Kur'ân, müminlere daima şifa ve rahmet olarak inmektedir — Ruhun ne olduğu — Kur'ân'ın bir benzerinin yapılamayacağı — Peygambere inanmayanlar — Hazreti Mûsâ'ya apaçık dokuz mucize verildiği — Kur'ân'ı Biz indirdik, bu kitapla size hak ve hakikati bildireceğiz.

AÇIKLAMA

Seyyid Ahmed Hüsameddin hazretlerinin "Mezâhir-ül Vücud ala Menâbir-iş Şuhud" adındaki eserinden, Kur'ân'm 30 uncu (Amme) cüzünü 1974 yılında, 29 uncu (Tebâreke) cüzünü de 1976 yılında "Kur'ân'ın 20. Asra göre Anlamı" adı altında iki cilt halinde neşretmiştim. Kur'ân'ın 28 inci cüzü, kitabımın 3 üncü cildini teşkil etmesi gerekirken, tefsirin el yazması olan diğer kısımlarını bütün araştırmalarılarıma ragmen elde edemedim. Bu bakımdan, aynı zatın "Kehf" ve "İsrâ" sûrelerini ihtiva eden ve Türkçe olarak neşredilmiş bulunan "Makasid-iş Şuhud" adındaki eserini 3 üncü cilt olarak yayınlamak zorunda kaldım. Bu konudaki araştırmalara devam ediyorum. El yazması eserin diğer bölümlerini sağladığım takdirde bunları da sadeleştirerek neşredeceğim.

*
* *

Bu kitapta (K ve G) harfleri bazı kelimelerde değişik hurufatla yazılmıştır. Bu takdirde (K) harfi, "Kâilün" ve "Fekâlû" da olduğu gibi, "kafa", "kafes" kelimelerindeki kalın sesi verecek ve uzun okunacaktır. (G) harfi de, "galip", "gazete" kelimelerindeki kalın (G) sesini verecek ve uzun okunacaktır.

KÂE RABBİHİ FELYA'MEL AMELEN SÂLİHAN VE LÂ YÜŞRİK BİİBÂDETİ RABBİHİ EHADÂ *

Tercümesi

Hamd, Allah'a mahsustur ki, kendi katından şiddetli bir baskını haber vermek ve yararlı iş yapan müminlere, içinde temelli kalacakları güzel bir mükâfat olduğunu müjdelemek ve: "Allah çocuk edindi." diyenleri uyarmak için bir düstur olarak, kulu Muhammed'e eğri bir taraf bırakmadığı Kitabı indirmiştir. Allah'ın çocuk edindiğine dair ne kendilerinin ve ne de babalarının bir bilgisi vardır. Ağızlarından çıkan söz ne büyük iftiradır. Onlar yalnız ve yalnız yalan söylerler. Ey Muhammed! Bu söze inanmayanların ardından üzülerek neredeyse kendini mahvedeceksin! İnsanların hangisinin daha iyi iş işlediğini ortaya koyalım diye, yeryüzünde olan şeyleri, yeryüzünün süsü yaptık. Şüphesiz Biz, yeryüzünde olanları kupkuru bir toprak haline getirebiliriz. Yoksa sen, ey Muhammed! Mağara ve kitabe ehlini şaşılacak âyetlerimizden mi zannettin? Birkaç genç mağaraya sığınmış: "Rabbimiz! Katından bize rahmet ver ve işimizde başarılı kıl." demişlerdi. Mağaranın içinde onları yıllarca uyuttuk, sonra, iki taraftan hangisinin bekledikleri sonucu iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyandırdık. Ey Muhammed! Onların olayım sana Biz gerçek olarak anlatıyoruz: Onlar Rablerine inanmış birkaç gençti. Onların hidayetlerini artırmış ve kalblerini pekiştirmiştik. Durup, şöyle demişlerdi: "Rabbimiz göklerin

ve yerin Rabbidir. O'mı bırakıp başka bir tanrıya yalvarmayız, yoksa and olsun ki, batıl söz söylemiş oluruz. Şu bizim milletimiz, Allah'ı bırakıp O'ndan başka tanrılar edindiler. Onların gerçek olduğuna apaçık delil getirmeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir?" Onlara: "Siz onlardan ve Allah'tan başka taptıklarından ayrıldınız, bunun için mağaraya girin ki, Rabbiniz size rahmetini yaysm ve size işinizde kolaylık göstersin." denildi. Baksaydm, güneşin mağaralarının sağ tarafından doğup sonra sol tarafından battığım, onların da mağaranın iç tarafında olduğunu görürdün. Bu, Allah'ın mucizelerindendir; Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimi de saptırırsa artık ona, doğru yola götürecek bir rehber bulamazsın. Mağara ehli uykuda iken sen onları uyanık sanırdın, Biz onları sağa ve sola döndürürdük. Köpekleri dirseklerini eşiğe uzatmıştı. Onları görsen, için korkuyla dolar, geri dönüp kaçardın. Birbirlerine sorsunlar diye onları uyandırdık. İçlerinden biri: "Ne kadar kaldınız?" dedi. "Bir gün veya daha az bir müddet kaldık." dediler. "Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Paranızla birinizi şehre gönderin, en iyi yiyeceklere baksın ve size getirsin. Orada nazik davransın, sakın sizi kimseye duyurmasın." dediler. "Zira onların sizden haberi olacak olursa, ya taşlayarak öldürürler veya dinlerine döndürürler ve bu takdirde asla kurtulamazsınız." Böylece, Allah'ın sözünün gerçek olduğmu ve kıyametin kopmasından şüphe edilemiyeceğini bilmeleri için insanların onları bulmalarını sağladık. Nitekim halk, bunların hakkında çekişip duruyor: "Onların mağaralarının

önüne bir bina kurun." diyorlardı. Oysa, Rableri onları çok iyi bilir. Tartışmayı kazananlar: "Onların mağaralarının önünde mutlaka bir mescid kuracağız." dediler. Karanlığa taş atar gibi, "Mağara ehli üçtür, dördüncüleri köpekleridir." derler, yahut "Beştir, altıncıları köpekleridir." derler. Yahut "Yedidir, sekizincileri köpekleridir." derler. De ki: "Onların sayısını en iyi bilen Rabbim'dir. Onları pek az kimseden başkası bilmez." Bunun için, ey Muhammed! Onlar hakkında, bu kısaca anlatılanın dışında, kimseyle tartışma ve onlar hakkında kimseden bir şey sorma. Herhangi bir şey için, Allah'ın dilemesi dışında: "Ben yarın onu yapacağım." deme. Unuttuğun zaman Rabbini an ve şöyle de: "İnşaallah Rabbim beni doğruya daha yakın olana eriştirir." "Onlar mağaralarında üç yüz dokuz yıl kaldılar." derler. De ki: "Onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin gaybı O'na aittir. O, ne mükemmel Gören'dir! O ne mükemmel İşiten'dir! İnsanların O'ndan başka dostu yoktur. O, hiç kimseyi hükümranlığına ortak kılmaz." Ey Muhammed! Rabbinin Kitab'ından sana vahyolunanı oku; O'nun sözlerini değiştirecek yoktur. O'ndan başka bir sığınılacak da bulamazsın. Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma. De ki: "Gerçek Rabbinizdendir." Dileyen insansın, dileyen inkâr etsin. Şüphesiz zalimler için, duvarları çepeçevre, onları içine alacak bir ateş hazırlamışızdır. Onlar yardım istediğ-

lerinde, erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su kendilerine sunulur. Bu ne kötü bir içecek ve cehennem ne kötü bir duraktır! İyi hareket edenin ecrini zayi etmeyiz. Doğrusu inanıp yararlı iş yapanlara, işte onlara, içlerinden ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar, ince ve kalın ipekliden yeşil elbiseler giyerek tahtları üzerinde otururlar. Ne Güzel bir mükâfat ve ne güzel duraktır! Onlara iki adamı misal olarak göster: Birine iki üzüm bağı verip, etrafını hurmalıklarla çevirmiş ve aralarında ekinler bitirmiştik. Her iki bahçe de ürünlerini vermişlerdi, hiç bir şeyi de eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de ırmak akıtmıştık. Onun gelirleri de vardı. Bu yüzden, arkadaşiyle konuşurken: "Ben malca senden zengin, nüfusca da senden daha itibarlıyım." dedi. Kendisine böylece yazık ederek bahçesine girerken: "Bu bahçenin batacağını hiç zannetmem. Kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Eğer Rabbime döndürülürsem, and olsun ki orada bundan daha iyisini bulurum." dedi. Kendisiyle konuştuğu arkadaşı ona: "Seni topraktan, sonra nutfeden yaratanı, sonunda da seni insan kılığına koyanı mı inkâr ediyorsun? İşte O, benim Rabbim olan Allah'tır. Rabbime kimseyi ortak koşmam. Bahçene girdiğin zaman, —her ne kadar beni kendinden mal ve nüfus bakımından daha az buluyorsan da—: "Allah da ne dilemiş ya! Kuvvet ancak Allah'a mahsustur! demen gerekmez mi? Rabbim, senin bahçenden daha iyisini bana verebilir ve seninkiuin üzerine gökten bir felâket gönderir de bahçen yerle bir olur. Yahut suyu çekilir bir daha da bulamazsın." dedi. Nitekim, ürünleri yok

edildi; bağın altüst olmuş çardakları karşısında, sarfettiği emeğe içi yanarak ellerini oğuşturup "Keşki Rabbime kimseyi ortak koşmasaydım." diyordu. Ona, Allah'tan başka yardım edebilecek adamları da yoktu, kendi kendini de kurtaramadı. İşte burada kudret ve hâkimiyet, varlığı gerçek olan Allah'ındır. Mükâfatlandırma bakımından hayırlı olan da, sonuçlandırma yönünden hayırlı olan da O'dur. Onlara, dünya hayatı misalinin tıpkı şöyle olduğunu anlat: Gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde yetişen bitkiler birbirine karışır, ama sonunda rüzgârın savuracağı çerçöpe döner. Allah her şeyin üstünde bir kudrete sahip olandır. Mal ve oğullar, dünya hayatının süsüdür. Ama baki kalacak yararlı işler, sevap olarak da, emel olarak da, Rabbinin katında daha hayırlıdır. Bir gün dağları yürütürüz de yeri dümdüz görürsün. Hiç birini bırakmaksızın onları toplarız. Dizi dizi Rabbine sunulduklarında onlara: "And olsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi Bize geldiniz. Sizi toplamak için bir söz vermediğimizi iddia etmiştiniz değil mi?" denir. Amel defteri ortaya konunca, suçluların, onda yazılı olanlardan korktuklarını görürsün, "Vah bize, eyvah bize! Bu defter nasıl olmuş da küçük büyük bir şey bırakmadan hepsini saymış!" derler. İşlediklerini hazır bulurlar. Rabbin kimseye haksızlık etmez. Meleklere: "Âdem'e secde edin." demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O, cinlerden idi. Rabbinin buyruğu dışına çıktı. Ey insanoğulları! Siz Beni bırakıp size düşman olan onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir. Oysa Ben onları ne göklerin ve yerin yaratılmasında ve ne de

kendilerinin yaratılmasında hazır bulundurdum. Saptıranları hiç bir işde asla yardımcı da edinmedim. O gün Allah: "Bana ortak olduklarım iddia ettiklerinize seslenin." der. Onları çağırırlar, fakat hiç birisi onların çağrılarına gelmez. Aralarına bir cehennem deresi koyarız. Suçlular ateşi görürler ve ona düşeceklerini anlarlar, fakat ondan kaçacak yer bulamazlar. And olsun ki, Biz bu Kur'ân'da insanlara türlü türlü misali gösterip açıkladık. İnsanın en çok yaptığı iş tartışmadır. İnsanlara doğruluk rehberi gelmişken, onları inanmaktan, Rablerinden mağfiret dilemekten alıkoyan, öncekilere uygulananın kendilerine de uygulanmasını veya göz göre göre azaba uğramayı beklemeleridir. Biz peygamberleri ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz. Oysa inkârcılar hakkı batılla ortadan kaldırmak için çekişirler. Âyetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarmaları alaya alırlar. Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatılmışken onlardan yüz çeviren ve önceden yaptıklarını unutan kimseden daha zalim var mıdır? Kur'ân'ı anlarlar diye kalblerine örtüler, kulaklarına da ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırsan da asla doğru yola gelmezler. Bununla beraber, Rabbin mağfiret ve merhamet sahibidir. Eğer onları, yaptıklarından dolayı hemen hesaba çekmek isteseydi, azaba uğratmakta acele ederdi. Ama onların bir vadesi vardır. Ondan kaçıp sığınacak yer bulamazlar. Haksızlıklarından ötürü işte yok ettiğimiz şehirler! Onları yok etmek için bir süre tayin etmiştik. Mûsâ, genç arkadaşına: "Ben iki denizin birleştiği yere ulaşmağa, yahut yıllarca yürümeğe kararlıyım." demişti. İkisi, iki denizin birleştiği yere ulaşınca, ba-

lıklarını unutmuşlardı, balık bir delikten kayıp denizi boyladı. Oradan uzaklaştıklarında Mûsâ, yanındaki gence: "Azığımızı çıkar, and olsun bu yolculuğumuzda yorgun düştük." dedi. O da: "Bak sen! Kayalığa vardığımızda balığı unutmuşum. Bana onu hatırlamamı unutturan ancak şeytandır. Babk şaşılacak şekilde denizi boylayıvermiş." dedi. Mûsâ: "İstediğimiz zaten buydu." dedi. Hemen geldikleri yoldan izleri üzerinde geri döndüler. Bu arada ikisi —Katımızdan kendisine bir rahmet verdiğimiz ve kendisine ilim öğrettigimiz— kullarımızdan birini buldular. Mûsâ ona: "Sana öğretilen bilgiyi bana öğretmen için peşinden gelebilir miyim?" dedi. O: "Sen doğrusu benim yaptıklarıma dayanamazsın, bilgice kavrayamayacağın bir şeye nasıl dayanabilirsin?" dedi. Mûsâ: "İnşaallah sabrettiğimi göreceksin, sana hiç bir işde baş kaldırmıyacağım." dedi. O da: "O halde, bana uyacaksan, ben sana anlatmadıkça herhangi bir şey hakkında bana soru sormayacaksm." dedi. Bunun üzerine kalkıp gittiler; sonunda bir gemiye bindiklerinde, o gemiyi deliverdi; Mûsâ: "Gemiyi içindekileri boğmak için mi deldin? Doğrusu şaşılacak bir şey yaptın." dedi. Mûsâ'ya: "Ben sana yaptığım işlere dayanamazsın demedim mi?" dedi. Mûsâ: "Unuttuğum için bana çıkışma, gücümün yetmediği şeyden beni sorumlu tutma." dedi. Yine gittiler; sonunda bir erkek çocuğa rastladılar, o hemen onu öldürdü. Mûsâ: "Bir cana karşılık olmaksızın masum bir kimseye mi kıydın? Doğrusu pek kötü bir şey yaptın." dedi. O: "Ben sana, yaptığım işlere dayanamazsın demedim mi?" dedi. Mûsâ: "Bundan sonra sana bir şey sorarsam bana

arkadaş olma, o zaman benim tarafımdan mazur sayılırsın." dedi. Yine yola koyuldular; sonunda vardıkları bir kasaba halkından yiyecek istediler. Kasaba halkı, bu ikisini misafir etmek istemedi. İkisi, şehrin içinde yıkılmağa yüz tutan bir duvar gördüler, Mûsâ'nın arkadaşı onu doğrultuverdi; Mûsâ: ""Dileseydin buna karşı bir ücret alabilirdin." dedi. O şöyle söyledi: "İşte bu, seninle benim ayrılmamızı gerektiriyor; dayanamadığın işlerin yorumunu sana anlatacağın. Gemi, denizde çalışan birkaç yoksula aitti; onu kusurlu kılmak istedim, çünkü peşlerinde her sağlam gemiye zorla el koyan bir hükümdar vardı. Oğlana gelince; onun ana babası inanmış kimselerdi. Çocuğun onları azdırmasından ve inkâra sürüklemesinden korkmuştuk. Rablerinin o çocuktan daha temiz ve onlara daha çok merhamet eden birini vermesini istedik. Duvar ise, şehirde iki yetim erkek çocuğa aitti. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı; babaları da iyi bir kimseydi. Rabbin onların erginlik çağına ulaşmasını ve Rabbinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmalarım istedi. Ben bunları kendiliğimden yapmadım. İşte dayanamadığın işlerin içyüzleri budur." Ey Muhammed! Sana Zülkarneyn'i sorarlar, "Onu size anlatacağım." de. Doğrusu biz onu yeryüzüne yerleştirmiş ve her şeyin yolunu ona öğretmiştik. O da bir yol tuttu. Sonunda güneşin battığı yere ulaşınca onu, kara bir suda batıyor gördü. Orada bir millete rastladı. "Zülkarneyn! Onlara azab da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin." dedik. "Haksızlık yapana azab edeceğiz, sonra Rabbine döndürülür, onu görülmemiş bir azaba uğratır; ama inanıp yararlı iş işleyene, mü-

kâfat olarak güzel şeyler vardır, ona buyruğumuzdan kolay olanı söyleriz." dedi. Sonra yine bir yol tuttu. Sonunda güneşin doğduğu yere ulaşınca, güneşi, kendilerini elbise, bina gibi şeylerle örtmediğimiz bir millet üzerine doğuyor buldu. İşte bunun gibi, onun yaptıklarının hepsini baştanbaşa biliyorduk. Sonra yine bir yol tuttu. Sonunda, iki dağın arasına varınca, orada neredeyse hiç laf anlamayan bir millete rastladı. Dediler ki: "Zülkarneyn! Doğrusu Ye'cûc ve Me'cûc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir set yapman için sana bir vergi verelim mi?" "Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasma sağlam bir set yapayım. Bana demir kütleleri getirin." dedi. Bunlar iki dağın arasını doldurunca: "Körükleyin." dedi. Demirler akkor haline gelince; "Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim." dedi. Artık Ye'cûc ve Me'cûc onu ne aşabildiler ve ne de delip geçebildiler. Zülkarneyn: "İşte bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin tayin ettiği zaman gelince onu yerle bir eder; Rabbimin verdiği söz gerçektir." dedi. Biz o gün onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. Sûr'a üflenince hepsini bir araya toplarız. Gözleri bizim öğüdümüze karşı kapalı olan ve öfkelerinden onu dinlemeye tahammül edemeyen kâfirlere o gün cehennemi öyle bir gösteririz ki! İnkâr edenler, Beni bırakıp da kullarımı dost edinmelerini yeterli mi sandılar? Doğrusu Biz cehennemi inkârcılara konak olarak hazırladık. Ey Muhammed! "Size amelce en çok kayıpta bulunanları haber verelim mi?" de. Dünya hayatında çalışmaları boşa gitmiştir, oysa onlar,

sağlam iş yaptıklarını sanıyorlardı. Bunlar Rableri-
nin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir.
Bu yüzden işleri boşa gitmiştir. Kıyamet günü Biz
onlara değer vermiyeceğiz. İşte onların cezası, in-
kârlarına, peygamberlerimi ve âyetlerimi alaya al-
malarına karşılık olarak, cehennemdir. Ama inanıp
yararlı iş işleyenlerin konakları Fidrevs cennetleri-
dir. Orada temelli kalırlar, hiç ayrılmak istemezler.
De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mü-
rekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, Rabbimin
sözleri tükenmeden denizler tükenirdi." De ki: "Ben
de ancak sizin gibi bir insanım; ancak bana tanrı-
nızın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Rabbine
kavuşmayı nman kimse yararlı iş işlesin ve Rabbine
kullukta hiç ortak koşmasm."

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

"ELHAMDÜ"

İsimler ve sıfatlarla ilerleyerek hayat ve ilim olayları ile nitelik kazanan nüve, istidadı aynasına yansıyan vücudunu gördü. Yahut kendisi o mertebe-ye yükselerek insanlıkla ilgili olgunluğun belirli za-manını tamamladı, hayatını çevreleyen tüm feyizler-le beşeriyet vücuduna ulaştı.

Bu defa el, ayak, göz, kulak ve diğer görünür-deki organların nitelik ve yetenekleri kendisinde meydana çıkmakla, mizacı halka uygun ve Hakk'a

yakın olan manevî bir hali kucaklayarak onunla insanlık âlemine indi ve vücudunun organlarında yeteneklerin olguluğunu gördü. Bu görüşün malik ve sahibi ki, görünürde ilim ve şöhret; içte ise gizli olan bir vücuda rastladı.

Bunu göstermek için resulün kitaba ihtiyacı olduğu gibi; insan da akıl, ilim ve marifet gibi seplere dayanarak var oluşun milk, melekût, nasut, lâhut ve ceberut'ta yani tabiatın beş bölümünde tam kavrayışını gösterdi.

"LİLLÂHİ"

«Hüviyet-i Mutlaka» nın bütün âlemi kuşatmış ve her şeyi tasarrufiyle isimlendirmiş olması, ilim yoluyla görüldüğünden Cenâb-ı Hakk'm «Zâhir» ismi tüm yaratılmış olanlardır. Zira, bunlar zahirde, yaratanın vücudunu gösterirler. Nitekim, eşyanın mevcudiyetiyle Allah'm yüce ismi zahir oldu ve âlemlere yani kendisini zahiren kuşatan bütün eşyaya rübubiyetle tecelli etti. Bu tecellinin eserleridir ki, her şeyi sürekli olarak en güzel şekilde terbiye etmesi ve kemale ulaştırması, Cenâb-ı Hakk'ın zahirde tasarrufu olduğuna tanıklık eder.

"ELLEZİ ENZELE"

İnsan, nübüvvet ile ve nefis mertebelerinin kendi istidadındaki yatkınlıkla yükselerek ve ilerleyerek tasarruf yerine indi ve insanın iktidarı yetecek de-

recede onda tasarruf sahibi oldu. Bu ise «kitap» dır. «kitap»; hayat, ilim, kudret... gibi sıfatların, ilâhî tekliflerle ve yemek içmek gibi olaylarla beşeriyetin terbiyesi dairesinde gösterdiği vücududur. Burada, rübubiyetle tecelli edip zuhuriyle âleme şeref verdiğinden, âlem şereflendi. **"Allâhü nurüssemâvâti vel'ardı"*** bu tecelliden eşyayı aydınlattı. Bunlardan en üstün yaratılmış olan «âdem» dir ki, bu da insanlık vücududur. Karakter ve kişilik kavramlarını oluşturmaya yardım eden üç ayrı doğal istidattan meydana gelen insanın vücudu bu defa nüzul etti.

"ALÂ ABDİHİLKİTÂBE"

Kendisine kulluk eden, yani kendisinin mahluku olup başkasının yaratamayacağı her şeye bir vücut bağışladı. İster hayır sahibi iyi ve dindar, isterse fena huylu ve günahkâr olsun ikisinde de O'nun ilim ve iradesi eşit olarak cereyan etmektedir.

"VE LEM YEC'AL LEHU IVECEN KAYYİMEN LİYÜNZİRE BE'SEN ŞEDİYDEN"

Beşerle ilgili maddî, manevî gerçeklere olan ihtiyacı nedeniyle insan, din ve itikat yönünden ümmetin melekûtiyetine yükseldi ve eğriliği, çarpıklığı kalmadığından inişi doğru oldu. Cenâb-ı Hakk. «be's-i

---

(*) Nûr Sûresi, 35 inci âyet: "Allah göklerin ve yerin nurudur..."

şedid» yani pek şiddetli bir azap olan âhiret azabını haber vererek korkutmak için, onda doğruluk yolundan çıkmaya yönelir şekildeki yapmacık sapkınlıkları giderdi. Zira «be's-i şedid», eğrilikten meydana gelen bozukluğu ve yarayı kabul etmez bir değer ve kıymet olmalıdır.

"MİN LEDÜNHÜ"

O kitap, onun uluhiyeti katında eğriliği ve çarpıklığı olmayan ve inişi kıymetli olan kitaptır.

"VE YÜBEŞŞİRELMÜ'MİNİYNELLEZİYNE YA'MELÛNESSÂLİHÂTİ"

Onun yararı; âhiret azabını haber vererek korkutmak, din kurallarına uygun iyi işlerle uğraşan iman sahiplerini de müjdelemektir. Hükümdar ve kral gibi, mağrur olarak ve kendilerini herkesten üstün görerek "Zuhur ettiğinde kendimizi savunuruz." sanısında olanlara şiddetli azaplar bu kitapla haber verildi ve Allah'ın birliğine inanmış olanlar da bununla müjdelendi.

"ENNE LEHÜM ECREN HASENEN"

Hakikatta, iman etmiş olanlara güzel bir sevap, âhirete ait bir mükâfat verilecektir.

"MÂKİSİYNE FİYHİ EBEDEN"

O güzel mükâfat onlarda devamlı olarak yerleşir.

"VE YÜNZİRELLEZİYNE KÂLÜTTEHAZALLÂHÜ VELEDEN"

«İnzâr», yani sonunun fena olacağını bildirerek korkutmak; insanın kendi yaptıklarından haberli olmasını istemesidir.

«Velleziyne», buradaki şerafet yani şereflilik; insanın, iman ve islâmda erişebileceği olgunluğun ve insana ait gerçeklerin en yüce mertebesine sahip olmasiyle; zahiren ilim ve şöhretle, bâtınen ise çok gizli olan bir varlığın vücudunun ilâhî isimlerle şereflenmesini talep etmesidir.

"MÂ LEHÜM BİHÎ MİN ILMİN VE LÂ LİÂBÂİHİM KEBÜRET KELİMETEN TAHRÜCÜ MİN EFVÂHİHİM"

İnsan, bu varlığın vücudunun şereflenmesini feyiz âleminden kendisine gelen hayat eserlerinden talep ettiyse de, bu talebin karşılığını göremedi ve vasıtalı olaylarla yüksek risaletin yansıyacağı bir istidat da bulamadı. Yani, risalet kendisine yansısın da Allah densin, bu çeşit hayallerin mahiyetini alışılagelen şeyde aradı. Onların babalarında bile yüksek risaletin yansıdığı bir vücut ve mahiyet yoktu. İnsanlar onu demir ve başka şeylerden yaptılarsa da kendi elleriyle meydana getirdikleri bu şeyler, aslında olması gerekene, yani zahirde var olan bütün eşyada yaratılış ve meydana geliş bakımlarından uluhiyeti haber veren ve ispat eden, düşünce ve fikir bakımından da, her şeyde kuvvet ve kudreti delillere

dayanarak belli olan bir «Hüviyet-i mutlaka» ya (Zat makamından gelen ve bütün âlemi çevrelemiş olan ve her şey onun tasarrufu altında isimlenmiş bulunan bir varlık) da tanıklık etmedi. Bu kimseler, ilâhî teklifin yüce derecesinde üç mertebenin (hıristiyan inanışında baba, oğul, mukaddes ruh) konuşmalarını yaymaya da yol bulamadılar. Söylenen sözlerin ağızlarından çıkan büyük ağırlığı ve ıztırabı altında davalarında delilsiz kaldılar. **"Kebüret kelimeten tahrücü min efvâhihim"** (Ağızlarından çıkan söz, ne büyük iftiradır.)

"İN YEKÛLÛNE İLLÂ KEZİBEN"

Bu çeşit söz söyleyenler yalan söylemiş oluyorlar ki, onların sözlerinin yalandan başka bir şeye dayanması mümkün değildir. Bunların her ikisinin de sözlerinin mânâlarının sonucu yalan olduğuna akılları ermez ama, gerçekte "Allah oğul edindi." demeleri kendilerinin, baba ve dedelerinin körü körüne bir yolda olmalarındandır. İsrailoğullarmın Hazreti Îsâ'ya «İbnullah» (Allah'ın oğlu), müslümanların da Hazreti Muhammed'e «Abdullah» (Allah'ın kulu) demeleri, kavimlerinin tabirleriyle mânâ ve gerçeği örterek "Allah'ın oğlu vardır." demek değildi. İsrailoğulları, Allah'a kulunun yaklaşmasını dolaylı şekilde anlatmak için «İbnullah»; müslümanlar da, Cenâb-ı Hakk'ın tam yakınlığına rastlamış olsun için «Abdullah» dediler. Bunların ikisi de bir anlamdadır. Bu konuda o sözleri lügat anlamlarına dayandırmak yalandır. Zira, Allah'ın evlâtlara ve eşlere

ihtiyacı olmadığı gibi, kulun hizmetine de ihtiyacı yoktur. Sadece, kul bu isimlerden yakınlık şerefi kazansın diye bu isimler söylenilmiştir.

"FELEALLEKE BÂHIUN NEFSEKE ALÂ ÂSÂRİHİM İN LEM YÜ'MİNÛ BİHÂZEL HADİYSİ ESEFEN"

"Ey Muhammed! Onların davranışlarına bakarak kaderlenme. Sen onların bu yeni dini kabul etmediklerinden üzüntü duyuyorsun. Onların kendileri kabule lâyık değildir. Onların dine ulaşması kendilerine yahut evlâtlarının mevcut olmasına bağlıdır. Vakti geldikçe onlar dine bağlanırlar. Öyle ki, Arabistan yarımadasında islâmlığı değiştirmeğe ve bozmağa hiç bir kimsenin gücü yetmez. Müslümanlık son derece kuvvet bulacaktır. Sen hayıflanma ve üzülme. Arap kavmi o derece geleneğe bağlı bir kavimdir ki, onları okullara yollayarak kendilerine başka bir kavmin âdet ve ibadetlerini öğretmiş olsalar, iki arap bir yere geldikleri zaman yine kendi âdetlerini, öğrendiklerine tercih ederek üstün tutarlar.

"İNNÂ CEALNÂ MÂ ALEL'ARDI ZİYNETEN LEHÂ LİNEBLÜVEHÜM EYYÜHÜM AHSENÜ AMELEN"

Biz, onların daha iyi işlerde ne derece başarı göstereceklerini belirtmek için yeryüzünde bulunan, zamanına mahsus, sanatları ve kültürü onlar için mesleklerinde ziynet yaptık.

"VE İNNÂ LECÂİLÛNE MÂ ALEYHÂ SAIYDEN CÜRÜZEN"

Muhakkak ki, onların geçimlerini kolaylaştırmaları ve güçlerini artırmaları için; gerek bitkiler yetişen ve hayvanlar beslenen güzel, verimli topraklar olsun ve gerekse çeşitli madenlerin çıkarılmasına elverişli mahaller olsun, onlara verdiğimiz bu yerleri Biz arı ve pak toprak veya verimsiz ve çorak yaptık.

"EM HASİBTE ENNE ASHÂBELKEHFİ VERREKIYMİ"

Sizin mağara ve kitabe ehli hakkındaki zannınız nereye varmıştır?

"KÂNÛ MİN ÂYÂTİNÂ ACEBEN"

Bunlar insanı hayrete düşürecek âyetlerin gereklerindendir.

"İZ EVELFİTYETÜ İLELKEHFİ"

Gençler, nübüvvet ve risalete olan inanış ve amelleriyle mağaraya sığınmalarından önce Allah'tan, mağara içinde bulunmalarını açıklar şekilde, kendi emrinin meydana çıkarak onlara doğru yolu göstermesini istediler.

"FEKÂLÛ"

Onlar, vücutlarının korunması ve varlıklarının devamı konusunda Rablerine dua ederek dediler ki:

"RABBENÂ"

"Ey, bizi yoktan var ederek bize vücut veren Rabbimiz!"

"ÂTİNÂ MİN LEDÜNKE RAHMETEN"

"Yüce katından bize rahmet ver ki, o da nübüvvet ve ilimdir."

"VE HEYYI'LENÂ MİN EMRİNÂ REŞEDEN"

"Bizimle ilgili olan işlerimizde gerçeği görüp, doğru yolda olmamızı da bizim için hazırla."

"FEDAREBNÂ ALÂ ÂZÂNİHİM FİLKEHFİ SİNİYNE ADEDEN"

Onlar, bir çok seneler mağarada kaldılar. Biz, onları halkla karşılaşıp görüşmekten alıkoyduk. Yani, onların kulakları dedikoduya kapalı kaldı ve devletin ileri gelenlerinin hallerinden haberleri olmadı.

"SÜMME BEASNÂHÜM"

Onlar, yalnızlık ve seyr-i sülûk halini tamamlayarak helâl ve haramı, hayır ve şerri anlayacak bir güç elde ettikten sonra Biz, onları kavmin içine gönderdik.

"LİNA'LEME EYYÜLHIZBEYNİ AHSÂ LİMÂ LEBİSÛ EMEDEN"

Hangi kavmin, yemin ehlinin mi, şimal ehlinin mi yahut yemin taifesinin mi, şimal taifesinin mi veyahut yemin ricalinin mi, şimal ricalinin mi sıhhatleri muhafaza olunarak hayatları rahat geçecektir? Yani, Allah'tan korkarak ibadet ve mutlulukla ömür süren kimse mi, yoksa mutsuzluk, isyan ve korkudan titreyerek yaşayan mı rahatlıkla vaktini geçirir? Bu kullukla ilgili işlerdendir. **"Min emrinâ reşeden"** bunu gösterir.

"NAHNÜ NEKUSSU ALEYKE NEBEEHÜM BILHAKKI"

Peygamber ile ümmeti arasındaki halleri, peygamberine inanmış olan topluma hikâye olarak bildiririz. İlim ve kudret gibi sıfatlardan sana gelen, yahut ümmete ulaşan serpintilerle sen onu anlayıp bilmiş olursun. Gerçekten senin üzerine onun haberi bu suretle gelecektir. Gerek peygamberin davetinde kalmış ve gerekse bu devleti kabul etmiş olsun, her bir ümmetin kendi zamanının resulüne Cenâb-ı Hakk onu manevî haz şeklinde gösterir, yahut az da olsa duyurur.

"İNNEHÜM FİTYETÜN ÂMENÛ BİRABBİHİM"

Onlar, Muhammed'in risaletini dil ile ikrar ve Cenâb-ı Hakk'ın birliğini sözle anarak ve kalble tas-

dik ederek, hak ehline ve Allah'ın birliğine inananlara dahil oldular. **"İzâ taleat tezaverü an kehfihim zâtelyemiyni ve izâ garabet tahridühüm zâteşşimâli..."** (Kehf Sûresi 17 nci âyet) bunu gösteriyor. «Feyyâz-ı mutlak» yani güneşin ziyası bu âlemde elektrik gibi anlaşılır. Fakat «Feyyâz-ı mukayyed», hakikat güneşi ve «Sedenet-üs-Seb'a»dır. Yani, «Feyyâz-ı mutlak» olan güneş ile canlılar arasında ne gibi bir feyiz alış verişi varsa «Feyyâz-ı mukayyed» de mânâ ve ruhlarda aynı manevî etkileri göstererek kaydeder ve onu ruhlar âleminde gerçekleştirir. Oradan, Muhammed'in de eşyaya «müstevliyet-ülmutasaddıka» (yerine göre hayata yardımcı olur, bazı kere helâki haber verir, bazı hallerde de tasarrufu gösterir.) yoluyla akışının etkisi görülmektedir.

"VE ZİDNÂHÜM HÜDEN"

Onların kalbleri Muhammed'in nuru ve ilâhî isimlerin tecellisi ile aydınlandıkça Biz, onların hidayetlerini de çoğaltırız. Hidayet, istenilene vasıtasız ulaşmak demektir.

"VE RABATNÂ ALÂ KULÛBİHİM İZ KÂMÛ"

Kalbler aydınlanarak parlarsa orda Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellisi yansır. Cenâb-ı Hakk'tan gelen o iman ve islâm nurunun kalblere yansıması ve ilgisiyle onlar hak ve hakikati kendilerinde görür şeklinde ilâhî maarifi elde ettiler.

O zaman işin aslını anlayarak dediler ki:

"RABBÜNÂ"

"Bizim gerçek mabut olarak kabul ettiğimiz."

"RABBÜSSEMÂVÂTİ VEL'ARDI"

"Manevî yücelikler ve dünya ile ilgili işlerin Rabbisidir."

"LEN NED'UVE MİN DÛNİHÎ İLÂHEN LEKAD KULNÂ İZEN ŞATATEN HÂÜLÂİ KAVMÜNETTEHAZÛ MİN DÛNİHÎ ÂLİHETEN LEVLÂ YE'TÛNE ALEYHİM BİSULTÂNİN BEYYİNİN FEMEN AZLEMÜ MİMMENİFTERÂ ALELLÂHİ KEZİBEN"

"Bundan sonra hak ve hakikat bize göründü. Cenâb-ı Hakk'ın ulûhiyeti ve peygamberin risaleti hakkında anlayıp bildiğimiz şeylerin hepsi haddinden fazla yalanmış ki, fikren doğru olmayan ve münasebetsizce söylenen sözlerin hiç birisi istenilene yakın değilmiş. Biz ise bundan önce fikirsiz ve mânâsız bir şeyi yüklenerek baştan kara gidiyorduk. Şimdi hak ve hakikati anlayarak boş fikirlerden uzaklaştık. Bizim bu mensup olduğumuz toplum bizim

kavmimizdir ki, onlar nefisleriyle ilgili arzu ve istek-lerini ilâh edinmişler ve Cenâb-ı Hakk'ın kim olduğunu kendilerine gönderilen peygamberden tam olarak dinlememişler ve o tebliği kabul etmemişlerdir. Eğer onlar kendilerine peygamber gelmeden böyle inkârda kalsaydılar, o zaman da onlar inkârlariyle eleştirilmezlerdi. Zira, meçhulü inkâr, inkâr-ı cehildir. Mademki, peygamber onlara açık bir sultan olarak ve belgeyle geldi, onlardan daha zalim kim vardır ki, onlar yüce Tanrı'ya iftira etmek teşebbüsünde bulunuyorlar."

Bir kimse kendi fikir ve düşüncesinden, gerçeği arayıp buluncaya kadar tereddüt etmekte mazurdur. Ama, eğer bir kimse, gerçek açıkça göründüğü zaman, peygamberlere ve nefsine zulüm, Allah'a da iftira ederse, kavmin içinde ondan daha cahili ve daha zalimi olmaz.

"VE İZİ'TEZELTÜMÛHÜM"

Eğer onlar, halktan uzaklaşarak bir yere çekilir, Allah'ı anmakla meşgul olur ve kendilerinin yahut milletin menfaati ile de uğraşırlarsa,

"VE MÂ YA'BÛDÛNE İLLELLÂHE"

Onlar Allah'tan başkasına ibadet etmemiş olurlar. Allah'a ibadet etmek, bu suretle yani kendisinden başkasiyle uğraşmayıp, halktan uzaklaşarak bir köşeye çekilmekle hâsıl olur ki, bu, Cenâb-ı Hakk'a

yaklaşmak demektir. Burada Eshabı Kehfi «seyr-ü sülûk» ve «riyazet» e teşvik vardır. Eshabın yolu ki, bu da peygambere uyup onun gibi hareket etmekle meydana gelir.

"FE'VÜ İLELKEHFİ"

Eshabı kehfi ki, Allah'ı size bildiren kimseleri siz talep edin. Ona iltica ederek bağlanın ve güvenin. İmama nasıl uyulursa, uyaracak ve gerçek yolu gösterecek bir zata da aynı şekilde bağlanmak lâzımdır. Buna şeriatta iktida, tarikatta irtibat denilir ki, bu da iktida yani tabi olma, uyma demektir. Rabıta bundan ibarettir, Günümüz şeyhlerinin rabıtaya verdikleri türlü türlü mânâlara akıl erdirmek mümkün değildir. Rabıta, tarikat sahibi kimselerin yolundadır. Başkalarının onun hakkında söyledikleri sözler tahakkümdür. Rabıtayı, yani kendisine uyulanın uymasını inkâr etmek, cemaatin namazda imama olan uymasını inkâr etmektir.

Bir adam tarikatta irtibatı inkâr ederse o adam asıl tariki inkâr etmiş olur. Bir adamın, bilmediği ve çıkmadığı damın üstünden haber vermesi abes ve ahmaklıktır. Bir mesleğe girip onu etrafiyle öğrenmek lâzımdır. Keramet ve evliyalık bizim yolumuzda haramdır. Meselâ, bir adam: Halk benim olgunluğumu görsün, diyerek gerek sözle, gerekse hareketlerle gösteride bulunursa o kimse, kadınların namazdan kesildikleri günlerde olduğu gibi kırk gün kadar seccadei kurbiyete yanaşamaz. Eğer kırk güne kadar Allah'a yalvarırsa umulur ki, Cenâb-ı Hakk

nun tövbesini kabul eder. Şayet kırk gün geçer de tövbe ve ricada bulunmazsa Allah korusun sonsuza dek gider.

"YENŞÜR LEKÜM RABBÜKÜM MİN RAHMETİHİ"

Hakikat güneşine bağlanın ve sığının. O, kendi katında olan rahmetini ki, Muhammediyet nuru ile cereyan eden ilâhî yardımını, yavaş yavaş sizin üzerinize gönderir. Nitekim, güneş bitkilere, ağaçlara, hayvanlara ve her şeye rahmetini yaydığı gibi, hakikat güneşi de rahmetinden mânâ âleminde aşikâr olan olgunluğu ve ilmi o yol ile sizin üzerinize yayar ve sizi akıl ve marifet ile süsler ve onun eserlerini sizde zuhura getirir.

"VE YÜHEYYİ'LEKÜM MİN EMRİKÜM MİRFEKAN"

İyi ve güzel beraberlik ve bağlılık üzere olduğunuz takdirde, ilerlemeniz ve yükselmeniz için, sizin hal ve hareketlerinizi de sizin için hazırlar.

"VE TERESSEMSE İZÂ TALEAT TEZAVERÜ AN KEHFİHİM ZÂTELYEMİYNİ"

Sen o hakikat güneşini biliyor musun? Kehfinden doğduğu vakitte peygamberine inananlar tarafına meyleder; orada hak ve hakikatla, âhiret ve dinle ilgili ilimlerde ve bu ilimlerin iç yüzünde dil ile ifade edilmez surette olgunluk gösterir.

"VE İZÂ GARABET TAKRİDUHÜM ZÂTEŞŞİMÂLİ"

Hakikat güneşi gurup ettiği zaman feyzi, peygamberin davetinde kalan ümmet tarafına cereyan eder ki, maarif, sanayi ve dünya ile ilgili olağanüstü halleri oraya sevk eder.

"VE HÜM FÎ FECVETİN MİNHÜ"

Onlar mağaradaki yaşamlarında genişlik üzre bulunurlar.

"ZÂLİKE MİN ÂYÂTİLLÂHİ"

Yemin ve şimal eshabına Muhammed'in feyzinin cereyanı Allah'ın yüce âyetlerindendir.

"MEN YEHDİLLÂHÜ FEHÜVELMÜHTEDİ"

Bir kimseye Allah hidayet ederse, onu yemin eshabına dahil ve sonunda geniş, tükenmez bir mülk ve muhabbete nail eder. O da, hidayete erişmiş olarak gittiği bu yoldan feyiz eserlerini elde etmiş olur.

"VE MEN YUDLİL FELEN TECİDE LEHU VELİYYEN MÜRŞİDEN"

Bir kimseyi Cenâb-ı Hakk dalâlette bırakırsa, yani doğru yoldan saptırırsa o kimse şimal eshabının feyzine tabi olur. Orada, kendisini ikaz edecek, kulağına söz geçirecek ve kendisini gafletten uyaracak birini bulamaz ve doğru yoldan ayrılmış olarak kalır.

"VE TAHSEBÜHÜM EYKÂZEN"

Onların vücut ve karaltılarını uyarmak üzere kendilerinde her hangi bir tasarruf ve hareket hissediyor musunuz?

"VE HÜM RÜKÛDÜN"

Onlar uykudadırlar.

"VE NÜKALLİBÜHÜM ZÂTELYEMİYNİ VE ZÂTEŞŞİMÂLİ"

Biz onları, esirgeyici feyizlerimizin gereği üzre, sağdan sola ve soldan sağa çeviririz. Bu, manevî tasarrufun gereğidir ki, bunlar kâh açık parlak, kâh kapalı karanlık suretinde görünürler.

"VE KELBÜHÜM"

Kelb, onlara büyük saygı gösteren ve onların korunmasına koşan zattır ki, o zat:

"BÂSİTUN ZİRÂAYHİ BİLVESIYDİ"

İki ayağını eshabı kehfin bulunduğu mağaranın kapısının iki tarafına —ki sol tarafa sol ayağını ve sağ tarafa sağ ayağını— koymuştur. Bu, Allah'ın arslanıdır. Elbette bu mağarada bulunanları korumak için her iki tarafını kuşatan iki kuvvetle onları kayırmıştır.

"LEVİTTALA'TE ALEYHİM"

Eğer siz bu Allah'ın arslanının koruyucu niteliğine bilgili olmuş olsaydınız,

"LEVELLEYTE MİNHÜM FİRÂREN VE LEMÜLİ'TE MİNHÜM RU'BEN"

Ondan korkar ve arka çevirip kaçardınız.

"VE KEZÂLİKE BEASNÂHÜM"

İşte böylece, Biz onları, âyetlerimizin zuhuru gibi, uyandırarak gönderdik.

"LİYETESÂELÛ BEYNEHÜM"

Onlar, uyanarak geldiklerinde elbette etrafın durumundan tamamiyle bilgili olmalılardır. Hiç olmazsa o dolaylarda yerleşmiş olan halkın hal ve hareketlerini bilecek kadar bir güç kazanmalılardır ki, kendilerine yöneltilecek soruya güzelce, yumuşak, akla uygun ve inandırıcı cevaplar verebilsinler.

"KÂLE KÂİLÜN MİNHÜM KEM LEBİSTUM"

İçlerinden biri: "Ne zamandan beri siz bu hayatı taşırsınız ve ne vakitten beri bu komşuların yakınında bulunursunuz ve bu yoldasınız?" diye sordu.

"KÂLÛ LEBİSNÂ YEVMEN EV BA'DA YEVMİN"

Onlar: "Bizim bir asırdan beri tamamiyle aklımız eriyor yahut halimizi yarım asırdan beri görmeye ve düşünmeye gücümüz yetiyor." dediler.

"KÂLÛ RABBÜKÜM A'LEMÜ BİMA LEBİSTÜM"

Sizin istidadınızın daha o kadar tasarrufa gücü yetmez. Eğer siz çalışırsanız rübubiyet âleminden gereği gibi geniş bir güç kazanmış olursunuz. O da milletin birleşmesidir. Milletin birleşmesi, aynı amaç ve din duygusuna sahip olmakla mümkündür ki, bu manevî bir hâkimdir. İnsanın içerisinde hükûmet olmasa dışarıdaki hükûmetin cezasından kurtulmasını kendi fikir ve görüşüne göre kolay zanneder. Lâkin, mânâdaki hükûmetten insanın kurtulması mümkün değildir. Onun için din duygusunun bir milletin içinde bulunması gereklidir. Bir kimsenin içindeki din duygusu gibi bütün millet fertlerinin de o yolda bulunması önemli ve gereklidir.

"FEB'ASÛ EHADEKÜM BİVERİKİKÜM HÂZİHİ İLEL MEDİYNETİ"

Maddî, manevî edindiğiniz bilgiler nisbetinde medenî olmalısınız. Zira hayat, medeniyettedir. Bedevilik ve vahşet, insanı yok olmaya; medeniyet ise hayata sevk eder. Bunun sebepleri; din duygusu. ibadet, insanlık ve sürekli olarak doğrulukla hizmettir ki, medeniyet bunlarla kuvvetlendirilir. Ama bedevîliğin aslı hainlik, ahlâka aykırı davranışlar, rüşvet, sahtekârlık, dinsizlik, yalan söylemek ve iffeti terk etmektir ki, bunlar halkı vahşete sürükler ve nefreti doğurur. Bu haller olursa topluluk olmaz, ayrılık meydana gelir, zulüm ve haksızlık yayılıp kalır, zayıf ile güçlü eşit olamaz.

"FELYENZUR"

Milletin idaresi ile sorumlu meclisin başkanı, yahut toplumun adaletle idaresini kendi üzerinde toplamış olan zat baksın.

"EYYÜHÂ EZKÂ TAÂMEN FELYE'TİKÜM BİRIZKIN MİNHÜ"

Seçilecek olan zatın tutumu ilme muvafık mı? O kimsenin zâhir hali ile seçilmesi uygun mu? İnsanlar, eğitildiği oranda kültüre sahiptir. Seçilen kimse de kendi kültürü oranında memlekete ve millete kültür getirir. Başkan, bunları göz önüne alsın. Hayvanların yetiştirilmesi ve bakımında ayrılık yoktur; ama insanların birlikte yaşayıp iyi geçinmeleri ilim ve sanat iledir. İlim ve sanatı olmayan millet vahşete düşer ve hakaret duygusuyla birbirlerinden nefret ederler, böylece perişan olur ve dağılır, giderler.

"VELYETELETTAF"

Bir hükûmet, vücut bulduktan sonra, milletin gıda, dirlik ve düzenliğini yalnız sanat ve ilim le koruyamaz. Medeniyet, aynı zamanda güzel ahlâkla da herkese güven ve ferahlık verecek sudette muamele ister.

"VE LÂ YÜŞ'IRENNE BİKÜM EHADEN"

Yabancılara izin vererek onları işlerinize karıştırıp da kullanırken, eğer sizi tahkik edip araştıra-

rak kuvvetinizi anlarlarsa o zaman sizde sürekli olarak kurtuluş ve selâmet düşünülemez. Zira, onlar sizin kazanacağınız kuvvetin kaybolmasına sebep olurlar.

"İNNEHÜM İN YAZHERÛ ALEYKÜM"

Onlar, sizin güçsüz yönünüzü anlayarak üstünlük sağlarlarsa,

"YERCÜMÛKÜM"

Ya onlar sizi yok eder, hüküm ve hükûmeti elinizden alırlar;

"EV YÜIYDÛKÜM FÎ MİLLETİHİM"

Yahut, kendi gittikleri yola sizi geri çevirirler. Yani, siz geri dönenlerden olursunuz. O zaman da sizin elinizde ne hükûmet kalır ve ne de bir güç ve iktidarınız olur.

"VE LEN TÜFLİHÛ İZEN EBEDEN"

Ve siz ebedî kurtuluş ve mutluluğu kaybetmiş olursunuz.

"VE KEZÂLİKE"

Kitap ve resule olan itikat ve amellerin insanın istidadına yansıması, ilâhî birer bağış olan hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla yanyana bulunmak ve onlara sığınmakla olur.

"A'SERNÂ ALEYHİM"

Biz, onları bedenle ilgili nitelikleri ve göründükleri yer bakımından tercih ettik.

"LİYA'LEMÛ"

Onlar bilsinler ki:

"ENNE VA'DALLÂHİ HAKKUN"

Hakikatte, Allah'ın verdiği söz gerçektir ve zuhura gelecektir. O, verdiği sözü muhakkak tutar ve yerine getirir.

"VE ENNESSÂATE LÂ REYBE FIYHÂ"

O söz verişte, şüphelenecek bir şey de yoktur. Çünkü, sebepleri zuhur ettiği vakitte din, amel ve itikatça düştükleri güçsüzlük oranında onlar kurtuluş ve selâmetten uzak olurlar.

"İZ YETENÂZEÛNE BEYNEHÜM EMREHÜM"

Onların aralarında geçen iş ve konularda çekişme meydana gelir. Onlar, din ve mezheplerince karışıklığa ve anlaşmazlığa düşerler.

"FEKÂLÜBNÛ ALEYHİM BÜNYÂNEN"

Firavun'un, veziri Hâmân'a: **"...yâ Hâmânübni lî sarhan leallî eblügul'esbâb"*** dediği gibi, onlar da dediler ki: "Siz bunların üzerine bina yapınız. Bunlar o davet etmiş oldukları yola yaklaşsınlar."

(*) Mü'min Sûresi, 36 ncı âyet: "...Ey Hâmân! Bana bir kule yap da belki göklerin yollarına erişirim."

"RABBÜHÜM A'LEMÜ BİHİM"

Rableri, onların terbiyesinde devam etmektedir; onların terbiyesi neyi gerektirirse onu yapmaya da gücü yeter. Onların Rabbisi iyi ve güzel terbiyelerini, çalışıp kazanmaları derecesinde ilerletecektir.

"KÂLELLEZÎYNE GALEBÛ ALÂ EMRİHİM"

Şu kimselerdir ki, onların emri üzerine amel ve itikat ile kesin bilgi kazanarak üstün gelmiş ve onların ilim ve maarifine de hâkim olmuşlardır.

"LENETTEHIZENNE ALEYHİM MESCÎDEN"

"Elbette, biz onların tuttukları yol ve gidişatlarma boyun eğer ve onu meslek ediniriz." derler.

"SEYEKÚLÛNE SELÂSETÜN"

Onlar, araştırıp inceledikten sonra hükmederler ki, ileride bir kavim ve bir milletin ilerlemesinin esası üçtür. Bunlar: «sâffât», «zâcirât» ve «tâliyât» dır. Yani, askeriye, mülkiye ve ilmiyedir. Bu üç sınıf, bir millet içerisinde nizam ve intizam buldukça o millet bir hükûmete nail olabilir.

"RÂBİUHÜM KELBÜHÜM"

Onların dördüncüsü, hükûm ve hükûmetten ayrı tutulan ve din, diyanet, millet ve soy bakımlarından kendisine güvenilen bir zattır ki, rey onun elin-

dedir. Hâkim ve nâzır bu şerefli zattır. Askeriye, mülkiye ve ilmiyeye bakar. Eğer o bunları iyi şekilde idareyi başarabilirse bir hükûmeti idareye muktedir bir beşir (müjdeci) olmuş olur ki, bu üç sınıf onunla nizam ve intizam bulmuş olur.

VE YEKÛLÛNE"

Bu durumun kısımlara ayrılmasındaki düşünceler,

"HAMSETÜN"

Beştir. İlk üçü askeriye, mülkiye ve ilmiyedir. Dördüncüsü maliye, beşincisi maariftir. Zira, bir devletin hayatı ve ilerlemesi memleketin kuvvetiyledir. O kuvvet de mala dayanan kuvvettir. Bu bakımdan maliyeye bir bakan ve maarife de bir bakan olmak gerekir ki, bunlar mülk ve milletin ilim ve ahlâk bakımından ilerlemesine, yaşayışlarının iyi şekilde yürütülmesine ve güzel surette idarelerine baksınlar.

"SÂDİSÜHÜM"

Onların altıncısı, ki iyi bir yöntem ve güzel bir yönetim ile, onları gözetimi altında tutan kimse,

"KELBÜHÜM RECMEN BİLGAYBİ"

Onların beşiridir. Bu zat, gizli düşünce ile ortaya çıkıp da, bir işe engel olmaya kalkışan kimseleri reddeder. Onları daima güzellikle kullanmak lâzımdır. Zorlamayı, hakareti ve ahlâksızlığı toplumun içinden gidermek, maarifi ve sanayii geliştirip yay-

mak mülk ve milletin ilerlemesine büyük bir hizmettir.

"VE YEKÛLÛNE SAB'ATÜN"

Yine bu durumun bölümlere ayrılmasındaki düşünce yedidir. Birincisi askerlikle ilgili olanı idi ki, bu işle görevli olan zat Savunma bakanıdır. İkincisi mülkiye ki, bu işle görevli olan zat da İçişleri bakanıdır. Osmanlılar devrinde buna sadrazam derlerdi. Üçüncüsü ise ilmiyedir ki, bu görev de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ifa edilmektedir. Geçmişte Osmanlılar bu işlere bakan kimseye Şeyhislâm derlerdi. Dördüncüsü Maliye bakanı, beşincisi Eğitim bakanı, altıncısı Bayındırlık, yedincisi Dışişleri bakamdır.

"VE SÂMINÜHÜM KELBÜHÜM"

Sekizincisi, cnların yedisinin de reisi olan Cumhurbaşkanıdır ki, bu zat elbette bunların kişisel menfaatlarım ve memleketin yararını sağlamayı ve zararını gidermeyi kendisine görev edindiğinden o, ayrıca «beşir» ismiyle anılmıştır. Beşir'in ahlâkı, milleti teşkil eden fertlerin ahlâkı gibi olmalıdır.

Bir şeyi maksatsız ve karşılıksız olarak meydana getirmek için, bir kavmin içinde muktedir bir şahsın vücudu gereklidir.

"KUL RABBİ A'LEMÜ BİDDETİHİM"

Milletin istidadına yansıyan feyiz ile onları güzel şekilde eğiten ve işe yarayacak surette terbiye

eden benim Rabbimdir ki, O, onların sayısını bilir ve sayıları ne kadar ise ona göre artırır veya azaltabilir.

"MÂ YA'LEMÜHÜM"

Onları kimse bilmez.

"İLLÂ KALİYLÜN"

Onlar, Cumhurbaşkanının emriyle bilinir ki, onları bilenler Başkanın emriyle bilen kimselerdir. Bir memurun işe alınması veya işten uzaklaştırılması yahut bir meclisi açmak veya kapatmak için özel kurula konulan şeyleri Başkan onaylarsa o iş kesinleşir, eğer kabul etmezse terk yahut tecil olunur.

"FELÂ TÜMÂRİ FİYHİM"

Hükûmete karşı direnmek ve yiğitlik taslamak yasaklanmıştır. Cenâb'ı Hakk bunu haram kılıyor.

"ILLÂ MİRÂEN ZÂHİREN"

Bir kimse sizin hakkınızı gizler ve siz de bu hakkı şahit ve belge göstererek ortaya çıkarmaya muktedir olup isbat edebilirseniz, o zaman, o mecliste nizam ve intizamiyle tartışma açılabilir. Hattâ, hâkimlerin kararlarından şikâyet için olsa bile.

"VE LÂ TESTEFTİ FİYHİM MİNHÜM EHADEN"

Bir karar isteme; bu neye böyle oldu, diyerek itiraz da etme ve bir fitneyi gerektirecek söz de söy-

leme. Mademki Cumhurbaşkanı onu kabul etmiştir, ona senin sözüne dayanılarak hüküm olunamaz. Meğer ki, sözünde bir hile bulunmasın. Ahmak o kimsedir ki, herkese karşı muhalefet eder ve zorlar, elinden bir şey de gelmez; bu hali onun perişanlığı ile sonuçlanır.

"VE LÂ TEKÛLENNE LİŞEY'İN İNNÎ FÂİLÜN ZÂLİKE GADEN"

Kendinize fazla önem vermeyin, Cenâb-ı Hakk'a dayanarak güvenin. «Ben yaparım, ben ederim» diyerek hakkından gelemeyeceğiniz şeyle halkı aldatmak için münasebetli, münasebetsiz sözler söylemeyin.

"İLLÂ EN YEŞAALLÂHÜ"

Oysa ki, Allah murad ederse, sizin dilinizden yahut elinizden o şeyin söylenmesine ve meydana getirilmesine güç verir ve o şey olur. Mânâya baş vur, mânâsız zâhirin hükmü olmaz. Zira, içerden istenmeyen bir şey, yahut bir sanatın ortaya çıkarılması ve bir marifetin gösterilmesi, elinden gelmiyorsa "Onu yaparım." diyerek boşboğazlıkla kendini halk içinde töhmetli duruma sokma ve rezil etme. Mevki sahibi bazı kimseler böyle yerli yersiz sözler söylerler, sonra da onlardan çoğu mahcup kalırlar. Toplum ve cemaatla danışılıp karar verilen şeylerde de doğru veya yanlış olabilir. Bir adamın

topluma karşı fikrinde olan şey, doğru yahut yanlışa nisbet olunmaz. Ona, mürai yani ikiyüzlü denilir. İnsanın kendi başına bir fikre kapılarak herkese muhalefet etmesi «kuvve-i hata» dandır, ama hata değildir. Eğer bir kimse bir şeyi terk ettiği zaman pişmanlık duyarsa o hatadır. Bu konuda o kimsenin özür dilemesi de akla uygundur. Ancak, bir kimsenin elinden bir şey gelmediği halde, bir işi yapacağım diyerek, inatla hareket etmesine «kuvve-i hata» derler. O kimsenin böyle inatçılığı hiç bir suretle akla yakın olmadığı gibi yasaklanmıştır da.

"VEZKÜR RABBEKE İZÂ NESİTE VE KUL ASÂ EN YEHDİYENİ RABBÎ LİAKREBE MİN HÂZÂ RESEDEN"

Dünya işleri cümlesinden olan siyasal, ulusal ve halkla ilgili işlerle uğraştığın zaman hak ve hukuk aklından çıkmasın. "Cenâb-ı Hakk beni, tuttuğum yoldan daha geniş bir yola sevk eder ve bana doğru yolu gösterir." diyerek bunu düşün ve umutla da bekle.

"VE LEBİSÛ FÎ KEHFİHİM SELÂSE MİETİN SİNİYNE VEZDÂDÛ TİS'AN"

Cenâb-ı Hakk, hüküm ve hükûmetin bir millete mahsus olarak niteliklerini saydıktan sonra böyle buyurmuştur. Buradaki **"Selâse mietin siniyne"** deki «sinin», genellikle kullanılan güneş yılıdır. **"Vezdâdû tis'an"** ise ay yılıdır. Ancak, bu iki türden özenle

düzenlenmiş, hesaba uygun ve daha münasip olanı güneş yılıdır. Güneş yılı üzerine ay yılı kullanmakta da elbette bir yarar düşünülmüştür.

"KULİLLÂHÜ A'LEMÜ BİMÂ LEBİSÛ"

Hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan mülkün ahvali ile ilgili feyizlerin gelişini ve inişini Allah bilir ve mülkü ne süre devam ettireceğini ve ne derece ona güçlülük veya güçsüzlük vereceğini yine kendisi takdir eder. Zira, tasarruf O'nun elindedir.

"LEHU GAYBÜSSEMÂVÂTİ VEL'ARDI"

Göklerin ve yeryüzünün bilinmeyen yönleri O'na bağlıdır. İstediğini gizler ve istediğini meydana çıkarır. Bütün evrende olan hayat, hareket, ilim ve marifet O'ndandır.

"EBSIR BİHÎ VE ESMI' "

Gerek ruhta olsun ve gerekse vücutta olsun Cenâb-ı Hakk bütün var olan şeyleri görür ve işitir.

"MÂ LEHÜM MİN DÛNİHÎ MİN VELİYYİN"

Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine mazhar olarak onlar kudretli, kuvvetli ve tasarrufa sahip olmuşlardır. Fakat, insanların tutumlarına basiretle bakarsan ibretle görür ve onlardan zuhur eden mânâsız dedikoduları şaşkınlıkla işitirsin. Onlar için Allah'tan başka bir veli yoktur. Onlar, kime dayanıyorlar? Yaratıp gösteren ve işittiren O'dur.

"VE LÂ YÜŞRİKÜ FÎ HÜKMİHÎ EHADEN"

O'nun emri ne nitelikte zuhur ederse etsin, hiç kimse O'nun işine karışamaz ve O'na ortak koşamaz.

"VETLÜ MÂ ÛHİYE İLEYKE MİN KİTÂBİ RABBİKE"

Ey Muhammed! Rabbinin kitabından, ki o Kur'ân'dır, sana vahyolunan şeyi oku, inkârcıların sözlerini işitme.

"LÂ MÜBEDDİLE LİKELİMÂTİHİ"

Hiç bir kimsenin, onun kelimelerini meydana getirmeye veya değiştirmeye gücü yetmez.

"VE LEN TECİDE MİN DÛNİHÎ MÜLTEHADEN"

Sen, elbette O'ndan başka sığınacak bir yer bulamazsın ki, oraya geri dönesin.

"VASBİR NEFSEKE MEALLEZİYNE YED'ÛNE RABBEHÜM BİLGADÂVETİ VEL'AŞİYYİ YÜRİYDÛNE VECHEHU"

Ey Muhammed! Mademki vücut âlemine gelmiş ve bir topluma karışmışsın, sabırlı olman önemli ve gereklidir. Sabahları ve akşamları Allah'a ibadet eden ve Allah'ı anan kimselerle sen de devamlı meşgul ol ve çalış. Onlar, sabah ve akşam Rablerinin vechini murad ederek O'nu davet eder ve O'nunla uğraşırlar.

"VE LÂ TA'DÜ AYNÂKE ANHÜM TÜRİYDÜ ZİYNETELHAYÂTİDDÜNYÂ"

Dünya hayatının güzelliklerini talep eder olduğun halde, sabah ve akşam Allah'ın vechini murad eden kimselerden gözlerini ayırma.

"VE LÂ TÜTİ' MEN AĞFELNÂ KALBEHU AN ZİKRİNÂ"

Kalbi, Bizi anmaktan gafil, ilâhî ve kevnî bilgilerden habersiz ve cahil olan kimseye uyma.

"VETTEBEA HEVÂHÜ VE KÂNE EMRÜHU FÜRÜTEN"

O, nefsinin heveslerine uymuştur. Böyle kimsenin vereceği emir de ya aşırı ileri veya aksine aşırı geriliktir. Onun emri hiç bir şeyde doğruluk gösteremez ve onun emriyle insan hiç bir zaman yücelik kazanamaz.

"VE KULİLHAKKU MİN RABBİKÜM"

Cenâb-ı Hakk'ın hazinesinden kalbine gelen gerçeği ümmetine söyle.

"FEMEN ŞAE FEYÜ'MİN VE MEN ŞÂE FELYEKFÜR"

Dileyen isterse inansın, dileyen de isterse inanmasın da yalanlamış olsun.

"İNNÂ A'TEDNÂ LİZZÂLİMİYNE NÂREN"

Biz, zalimler için ateşi hazırladık. Bu ateş, aşırı sıcaktan meydana gelen bir tür azaptır.

"EHÂTA BİHİM SÜRÂDİKUHÂ"

Boğazlarından çıkan sesin titreşimleri ve hareketlerinin sarsıntıları onları kuşatmıştır.

"VE İN YESTEGIYSU"

Bu sesin sarsıntısının birisi de O'ndan yardım istemesidir. Eğer onlar O'ndan yardım isterlerse,

"YÜGÂSÛ BİMÂİN KELMÜHLİ YEŞVİLVÜCÛHE"

Kazanda kaynamış su gibi bir su ile onlara yardım ulaştırır ki, onun sıcaklığından yüzleri kebap gibi kızarıp kavrulur.

"Bİ'SEŞŞERÂBÜ"

Bu özellikle akan içecek ne kötü içecektir.

"VE SÂET MÜRTEFEKAN"

Bu özellikte olanların yardımcıları veya arkadaşları ne fena yardımcı yahut ne fena arkadaşlardır.

"İNNELLEZİYNE ÂMENÛ VE AMİLÜSSÂLİHATİ"

Gerçekte onların şerefleri, kendilerinin, ilâhî emirleri bildiren kitaplardan aydınlanmış olmalarıdır. Allah'ın birliğini ve Muhammed'in risaletini kalbiyle tasdik ve diliyle söyleyen şu kimseler ki, onlar iman ettiler, din kurallarına uygun iyi ve güzel işler de yaptılar.

"İNNÂ LÂ NUDİY'U EORE MEN AHSENE AMELEN"

Şânı yüce olan Biz, din kurallarına uygun hareket eden kimsenin iyi ve güzel işinden hâsıl olan sevabını zayi etmeyiz.

"ÜLÂİKE LEHÜM CENNÂTÜ ADNİN TECRÎ MİN TAHTİHİMÜL'ENHÂRÜ"

O kimseler için ağaçlarının altında sular akan cennet vardır ve hâlâ da mevcuttur. Ağaçlarının altmda sular akan cennetin adına «Cennet-i Adn» derler.

"YÜHALLEVNE FİYHÂ MİN ESÂVİRE MİN ZEHEBİN VE YELBESÛNE SİYÂBEN HUDREN MİN SÜNDÜSİN VE İSTEBREKIN MÜTTEKİİNE FİYHÂ ALEL'ERÂİKİ"

Onlar, Cennette tahtlar üzerine yaslanıp otururlar. Altın bileziklerle süslenirler, ince ve kalın dokunmuş ipekli kumaştan yeşil elbiseler giyerler.

"NI'MESSEVÂBÜ"

Ne güzel yerini bulmuş bir rahatlıktır.

"VE HASÜNET MÜRTEFEKAN"

Ne güzel de muhabbet ve arkadaşlık edecek topluluktur.

"VADRİB LEHÜM MESELEN RECÜLEYNİ"

Sen, iki kimseyi onlara örnek olarak göster.

"CEALNÂ LİEHADİHİMÂ CENNETEYNİ MİN A'NÂBİN"

Biz, o iki kişiden birisi için cenneti andıracak iki üzüm bağı yaptık.

"VE HAFEFNÂHÜMÂ BİNAHLİN"

Ve onların üstlerini hurma ağaçlarıyla süsledik.

"VE CEALNÂ BEYNEHÜMÂ ZER'AN"

Biz, bu iki bahçenin arasına bir ziraat tarlası da yaptık.

"KİLTELCENNETEYNİ ÂTET ÜKÜLEHÂ"

Bu iki bahçe ürününü meydana getirdi.

"VE LEM TAZLİM MİNHÜ ŞEY'EN"

Ve bir şeyi ondan gizli tutmadı ve zarara uğratmadı.

"VE FECCERNÂ HİLÂLEHÜMÂ NEHEREN"

Biz, onların arasında nehirler de akıttık.

"VE KÂNE LEHU SEMERÜN"

O adam için bahçede ürünler oluştu.

"FEKÂLE LİSÂHİBİHİ VE HÜVE YÜHAVİRÜHÛ"

O adam konuşarak arkadaşına dedi ki:

"ENE EKSERÜ MİNKE MÂLEN"

"Ben senden mal yönünden daha zenginim."

"VE EAZZÜ NEFEREN"

"Evlât bakımından da senden daha itibarlıyım."

"VE DEHALE CENNETEHU VE HÜVE ZÂLİMÜN LİNEFSİHİ"

O adam bahçeye girdi. Halbuki o, nefsine zulmetmiş bir kimse idi.

"KÂLE MÂ EZUNNÜ EN TEBİYDE HÂZİHİ EBEDEN"

"Bu yüce nimetlerin senin eline geçeceğini ben zannetmem. Sen bunlara ebediyen nail olamazsın."

"VE MÂ EZUNNÜSSÂATE KÂİMETEN"

"Ben kıyametin kopacağını da zannetmiyorum."

"VE LEİN RÜDİDTÜ İLÂ RABBÎ"

"Eğer ben Rabbime döndürülürsem,"

"LEECİDENNE HAYREN MİNHÂ MÜNKALEBEN"

"Bir değişikliğe nail olarak elbette ondan daha hayırlı nimet elde ederim."

"KÂLE LEHU SÂHİBÜHU VE HÜVE YÜHÂVİRÜHU"

Kendisiyle konuştuğu arkadaşı ona dedi ki:

"EKEFERTE BİLLEZİ HALEKAKE MİN TÜRÂBİN"

"Seni topraktan yaratan Rabbini sen inkâr mı ediyorsun?"

"SÜMME MİN NUTFETİN"

"Ondan sonra seni nutfe (sperma) dan halketti."

"SÜMME SEVVÂKE RECÜLEN"

"Sonra, sana bu akıl ve ilmi bu vücudunla vererek seni bir adam yaptı."

"LÂKİNNÂ HÜVALLÂHÜ RABBÎ"

"Lâkin, senin o inkâr ettiğin zat bizim Rabbimizdir."

"VE LÂ ÜŞRİKÜ BİRABBÎ EHADEN"

"Biz, Rabbimize hiç bir varlığı asla ortak koşmayız."

"VE LEVLÂ İZ DEHALTE CENNETEKE KULTE MÂŞÂALLÂHÜ"

"Ne olaydı, sen bahçeye girdiğin zaman maşallah (Allah neyi dilerse o olur.) demiş olsaydın."

"LÂ KUVVETE İLLÂ BİLLÂHİ"

Kuvvet ve kudret Cenâb-ı Hakk'a mahsustur."

"İN TERENİ ENE EKALLE MİNKE MÂLEN VE VELEDEN"

"Mal ve evlât yönünden beni kendinden zayıf görmüş olman senin zararını gerektirir."

"FEASÂ RABBÎ EN YÜ'TİYENİ HAYREN MİN CENNETİKE VE YÜRSİLE ALEYHÂ HUSBÂNEN MİNESSEMÂİ FETUSBİHA SAIYDEN ZELEKAN"

"Böbürlenerek hareket ediyorsun. Böyle kendini beğenmişcesine hareketinden dolayı umarım ki, Cenâb-ı Hakk bana senin bahçenden hayırlı bir bahçe verir ve senin bahçene gökten bir felâket indirir de onu harap eder ve tamiri imkânsız bir hale döndürür."

"EV YUSBİHA MÂÜHÂ GAVREN"

"Yahut onun suyunu içeri çeker."

"FELEN TESTETİY'A LEHU TALEBEN"

"O su batmış olur, bir daha onu sen yapamaz ve o su ile sulayamazsın. Yani, onu yapmağa senin gücün yetmez."

"VE UHİYTA BİSEMERİHÎ FEASBEHA"

Bahçenin ürünü yok olup elinden çıkmış olduğu halde sabahı buldu.

"YUKALLİBÜ KEFFEYHİ ALÂ MÂ ENFEKA FİYHÂ"

Kendisine, geçimi için verilen bu yüce nimetlerin yokluğundan ve uğradığı zarar ve ziyandan dolayı ellerini oğuşturur.

"VE HİYE HÂVİYETÜN ALÂ URÛŞİHÂ"

Çünkü, o bahçenin ürünleri çardaklar üzerinde kavrulup yok olmuştu.

"VE YEKÛLÜ YÂ LEYTENİ LEM ÜŞRİK BİRABBÎ EHADEN"

Ve der ki: "Ne olaydı ben o günkü günde Cenâb-ı Hakk'ı inkâr ederek O'na ortak koşmasaydım da bu nimetten mahrum kalmasaydım."

"VE LEM TEKÜN LEHU FİETÜN YENSURÛNEHU MİN DÛNİLLÂHİ"

Allah'tan başka, onun uğradığı bu zarar ve ziyandan dolayı, kendisine yardım edecek bir adam da olmadı.

"VE MÂ KÂNE MÜNTESİREN"

Allah'ın yardımı ve tasarruf eserleri de onun üzerinde görünmedi.

"HÜNÂLİKELVELÂYETÜ LİLLÂHİLHAKKI"

Doğrusu, Allah için velâyet bu makamdadır.

"HÜVE HAYRÜN SEVÂBEN VE HAYRÜN UKBEN"

Âhiretin hayrı ve sevabın vücudu budur.

"VADRİB LEHÜM MESELELHAYÂTİDDÜNYÂ"

Onlar için dünya hayatının benzeri bir örnek daha göster. Dünyanın benzeri,

"KEMÂİN ENZELNÂHÜ MİNESSEMÂİ"

Bizim gökten indirdiğimiz su gibidir ki,

"FAHTELETA BİHÎ NEBATÜL'ARDI"

Yeryüzünün bitkileri onunla birbirine karışır.

"FEASBEHA HEŞİYMEN TEZRÛHÜRRİYÂHU"

Sonunda, kuruyup ufalanır ve rüzgâr onları toz edip savurur.

"VE KÂNALLÂHÜ ALÂ KÜLLİ ŞEY'İN MUKTEDIREN"

Yüce Allah, her şeyin üstünde bir kudrete sahiptir ve dilediğini yapar.

"ELMÂLÜ VELBENÛNE ZİYNETÜLHAYÂTİDDÜNYÂ"

Herkes, malım var diyerek öğünür ve evlâdım var diye de kendilerine bir gurur ve büyüklük gelir. Bunlar, dünya hayatının süsüdür.

"VELBÂKIYÂTÜSSÂLİHÂTÜ"

Dünyadan âhirete gönderdiğin şeyler; yahut: "Ey Muhammed! sana ihsan olunan muhterem kızınız Fatıma'dır. Onun evlâtları «bâkıyât-ı sâlihat» dır. Rabbin onları üstün ve seçkin kılmış, dünya kir ve pasını onlardan gidermiş ve onları tam bir temizlikle temizlenmiştir."

"HAYRÜN INDE RABBİKE SEVÂBEN VE HAYRÜN EMELEN"

Rabbimin katında sevap cihetinden onların üstün ve seçkin, emel cihetinden de hayırlı olmaları, Cenâb-ı Hakk'ın onlardan kir ve pası giderip tam bir temizlikle onları tathir etmesindendir. Onun evlâtlarından, sana indirilen kitap ve dine sahip âlimler yetişir ve onlar kitaba dayanırlar, —ki, onun hakikat ve mânâsını beyan ederler, demektir.— Bunlar, bir ümmetin içerisinde oldukça o ümmetin ilim, marifet ve diyaneti artar.

"VE YEVME NÜSEYYİRÜLCİBÂLE"

Zamanın bölünmesine işaret eden zaman bölümlerinden bir çeşit zamandır ki, dağların seyir ve hareketiyle o zamanın geldiğini anlatıyor. O zaman geldiğinde dağlar hareket ederek sarsılır ki, bu da Allah'ın efalinin tecellisinden olan o günün geldiğine işaret eder. Burada «tecelli-i ef'âl» vardır. Zi-

ra «Nûn'u azamet, Mütekellim maalgayr»* dır. Mütekellimin (Allah) gayrisi (yaratılmışlar) ile beraber olan fiiller ise, Allah'ın efalinin gözle görülür, elle tutulur surette tecelli etmesidir ki, o kavmin iş ve hareketlerinde Cenâb-ı Hakk onlara efaliyle tecelli edecektir. Bunun işareti:

"VE TEREL'ARDA BÂRİZETEN"

Âyetidir ki, o günde sen yeryüzünü açık olarak görürsün.

"VE HAŞERNÂHÜM"

Biz, dağlarm seyir ve hareketine istidatlı olan cemaati topladık. Bizim gücümüz onların topluluğu üzerinedir.

"FELEM NÜGÂDİR MİNHÜM EHADEN"

Onlardan o ilmi öğrenmiş olanların hiç birisi terk edilmez, hepsi kabul edilir. Yani, havanın tabakalarına ve havada olan ilmin etkisine bilgili olanların hiç birisi terk olunmaz, onlar da o topluluğa alınır. O topluluk bizim efalimizin tecellisine istirak eder ki, dağların seyir ve hareketinin niteliğini anlamaya çalışır ve nasıl yapılacak ise öylece yapar.

(*) «nûn» : «mevâkı-in nücûm» harflerindendir; "Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı" II. cilt S. 297'deki açıklamaya bakınız.

"VE URİDÛ ALÂ RABBİKE SAFFEN"

Rab; terbiye eden, öğreten yahut gözeten anlamınadır. Sanat eseri olarak meydana getirilen dağların teşkili «Sufûf» (Saff) sûresinde mucidine ilham olunur. Şimdiki halde, sular hakkında yüzde yirmi oranında bilgi kazanılmıştır. Fakat, ileride sular bir çeşit yoğunluk peyda ederek Zühal'in halkası gibi yüksek bir mahalde yer alacaktır. Hava ise, henüz bir derece tanınmış ve bu konuda bilgi kazanılmıştır. Hava hakkındaki bu tasarruf ve çalışmalar ilerledikçe, o zaman «süllem» de yapılır. «süllem» in açıklaması «En'âm» sûresinde, **"...Ev süllemen fissemâi..."*** yüce âyetinde az fakat öz olarak ifade edilmiştir.

"LEKAD CİʼTÜMÛNÂ KEMÂ HALAKNÂKÜM EVVELE MERRETİN"

Doğrusu siz, ilk defa yarattığımız gibi, Bize gelirsiniz.

"BEL ZEAMTÜM ELLEN NEC'ALE LEKÜM MEV'IDEN"

"Verilmiş böyle bir söz düşünemiyoruz." diyerek sizin yersiz düşünceniz ilminize üstün geldi ve denenmiş ilminizi durdurdu. Yahut, belki siz ileride bu vadedilmiş olanın meydana çıkmayacağını sanırsınız. Halbuki, belirtilmiş zamanda muhalefet olmaz. Ancak, sizi âciz bırakan, sizin noksan düşünce ve

---

(*) En'âm Sûresi, 35 inci âyet: "...Eğer gücün göğe merdiven dayamağa yetmiş olsaydı..."

noksan ilminizdir. **"Felâtekûnenne minelcâhilîne"*** yüce âyeti bunu gösterir.

"VE VÜDIALKİTÂBÜ"

Fikir birliği yapanların görüşü ortaya çıktı ve maksadın hâsıl olmasiyle bu görüş tecrübe alanına konuldu.

"FETERELMÜCRİMİYNE MÜŞFİKIYNE MİMMÂ FİYHİ"

Onlarm : "O terk edilmiş hususa ulaşılmaz, helâk olursunuz." diyerek suçluları esirgemek üzere halkı zorlamaya ve durdurmaya kalkıştıklarını, meydana çıktığı anlaşılmış olan o kitapta görürsünüz.

"VE YEKÛLÛNE"

İlâhî sıfatlardan onların hakikat aynasına yansıyan haber:

"YÂ VEYLETENÂ MÂLİ HÂZELKİTÂBİ LÂ YUGÂDİRÜ SAGIYRETEN VE LÂ KEBİYRETEN"

"Bu kitaba ne oldu ki, bizim küçük ve büyük hiç bir kabahatimizi bırakmayıp bütün gidişatımızı gösterdi."

(*) En'âm Sûresi, 35 inci âyet: "...Sakın bilmeyenlerden olma!"

"İLLÂ AHSÂHÂ"

Onların hepsi oraya bildirildi. Büyük, küçük bilinen tüm günahlar onun hesap defterindedir.

"VE VECEDÛ MÂ AMİLÛ HÂDİREN"

Onlar, kendilerinin yaptıkları şeyleri o günkü günde hazır buldular.

"VE LÂ YAZLİMÜ RABBÜKE EHADEN"

Tek ve yüce olan Rabbin hiç kimseye zulmü murad etmez; her zaman halka şefkat, merhamet ve lütfiyle muamele eder. Zulüm, kendilerinin değişmesiyle çabuklaştırdıkları azaptır.

"VE İZ KULNÂ LİLMELÂİKETİSCÜDÛ LİÂDEME"

Biz, koruyucu meleklere: "Kaybettiklerini yerine koymak suretiyle âdeme boyun eğin. Zira, sizin vücudunuz âdemin vücudunun yerini alarak ona yardımcıdır; onun kaybettiğini vücudunuzla telâfi ederek, siz onun yerini alın." dediğimiz zaman,

"FESECEDÛ"

Onlar boyun eğmeyi üzerlerine aldılar.

"İLLÂ İBLİYSE"

Âdemin kaybettiğini yerine koymak istidadından uzak olanlar, vücudun fazlalıkları olarak kaldılar.

"KÂNE MİNELCİNNİ"

Gerek boyun eğenler ve gerek kabul etmeyenler insanın iç varlığının mânâsındandır.

"FEFESEKA AN EMRİ RABBİHÎ"

İstidadında uyma olmadığından iblis Rabbisinin emrinden dışarı çıktı.

"EFETETTEHIZÛNEHU VE ZÜRRİYYETEHÛ EVLİYÂE MİN DÛNÎ"

Ben'den başka oldukları halde siz şeytan ve şeytanm soyunu velî mi kabul edersiniz? Onlar, size velî olamazlar.

"VE HÜM LEKÜM ADÜVVÜN"

Onlar, sizin için «adüv» (düşman) dır. Adüv, iblisin yaratılışı gereği, insana özgü nefis mertebelerini aşamayıp size aykırı kalmasıdır ki, onun size yararı olmaz. Zira, iblis size yakın ve size uygun bir temizlikle temiz kalamaz.

"Bİ'SE LİZZÂLİMİYNE BEDELEN"

İblisin değişmeye müsaadesi yoktur ki, bedel olsun. «bedel mâ yetehallel» e yani, vücudun sarfettiğini yerine koymaya istidat ve kabiliyeti olmadığı için o, Rabbin emri dışında kaldı.

"MÂ EŞHEDTÜHÜM HALKASSEMÂVÂTİ VEL'ARDI"

Göklerde ve yeryüzünde bulunan bütün canlıları Ben onlara göstermedim.

"VE LÂ HALKA ENFÜSİHİM"

Onlar, kendilerine de tamamiyle bilgili olmadılar.

"VE MÂ KÜNTÜ MÜTTEHIZELMUDILLİYNE ADUDEN"

Ve Ben, onları sıkıştırır ve tehdit eder surette bulunmadım. Rablığım onlara uygun bir haldedir.

"VE YEVME YEKÛLÜ NÂDÛ"

O günkü günde Cenâb-ı Hakk, insanın yaratılışla ilgili unsurlara kıyamını ister. Burada «nidâ», kıyam anlamınadır. Çünkü nidada yani seslenişte, seslenilmiş olanın vücudu gereklidir. Vücudu olmayana seslenilir mi?

"ŞÜREKÂİYELLEZİYNE ZEAMTÜM"

Siz; hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla, varlık âleminde beşerî gücün üstüne ulaşırız, iddiasında bulunuyordunuz. Yani, vücudun bileşim ve oluşumuna benzer varlıklarla bir vücut göstermiş oluruz, batıl inancında idiniz.

"FEDEAVHÜM"

Onları davet etseler de,

"FELEM YESTECİYBÛ LEHÜM"

Seslendikleri, vücutlarında bulunmadığı için, onların çağrısına uymayacaktır. Zira, iblis, insanla karışıp katışmaz. Çünkü, «bedel mâ yetehallel» e ortak olamaz.

"VE CEALNÂ BEYNEHÜM MEVBİKAN"

İnsan toprak verse ondan vücuduna besin olmaz, aksine zarar verir ve o kimse ondan iğrenir.

"VE REELMÜCRİMÛNENNÂRE FEZANNÛ ENNEHÜM MÜVÂKIUHÂ"

Benlik sahibi suçlular kendilerini son derecede rahatsız edecek olan ateşi gördükleri zaman: "Bu ateşle biz yakılacağız." derler.

"VE LEM YECİDÛ ANHÂ MASRİFEN"

Ve ondan başka tarafa dönmek için de bir kurtuluş yolu bulamayacaklardır.

"VE LEKAD SARREFNÂ FÎ HÂZELKUR'ÂNİ LİNNÂSİ MİN KÜLLİ MESELİN"

Gerek geçmişteki örneklerinden olsun, gerek aklınızın ereceği ne varsa ondan olsun, her şeyden, Biz bu Kur'ân'ı size anlatalım diyerek zihin ve aklınıza uygun olan şeyleri sarfettik.

"VE KÂNEL'İNSÂNÜ EKSERE ŞEY'İN CEDELEN"

İnsan, başkasının sözünü tecrübe etmeğe vakti olsun veya olmasın daima dikkafalılık edip kendi bildiğince mücadeleye kalkar ve onu kabul etmez. Yani, kendi sözünü haklı, başkasının sözünü haksız göstermeğe çalışır. Bu kıskançlık ve inatçılık hastalığı insanın yaratılışında mevcuttur.

"VE MÂ MENEANNÂSE EN YÜ'MİNÛ İZ CÂEHÜMÜLHÜDÂ"

Onlara, peygamber gönderildiğinde yahut ilâhî hükümleri bildiren bir zatın tebliğinde, gerçeği kabul ile iman etmelerini, kendi bencillik, bilgisizlik ve gururlarından başka ne yasaklar?

"VE YESTAĞFİRÛ RABBEHÜM"

Ve Rablerine istiğfar etmiş yani, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını istemiş olsalar, onları kim alıkoyar?

"İLLÂ EN TE'TİYEHÜM SÜNNETÜL'EVVELİYNE EV YE'TİYEHÜMÜL'AZÂBÜ KUBÜLEN"

Onları, babalarından ve ecdatlarından gördükleri âdetlere ve ibadetlere düşkünlüklerinden başka, hiç bir şey namaz, ibadet, din, diyanet, istiğfar, ilim ve marifetten menetmez.

"VE MÂ NÜRSİLÜLMÜRSELİYNE İLLÂ MÜBEŞŞİRİYNE VE MÜNZİRİYNE"

Biz, peygamberleri ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz.

"VE YÜCÂDİLÜLLEZİYNE KEFERÛ BİLBÂTILİ LİYÜDHIDÛ BİHİLHAKKA"

İnkârcılar, hakkı kabul etmeyelim, diyerek batıla dayanıp mücadeleye koşarlar. Buna sebep, onların gerçeği gizlemeleridir.

"VETTEHAZÛ ÂYÂTÎ VE MÂ ÜNZİRÛ HÜZÜVEN"

Onlar, Bizim âyetlerimizi ve kendilerinin uyarıldıkları şeyi, mânâsız ve saçma sapan sözler sanıyorlar.

"VE MEN AZLEMÜ MİMMEN ZÜKKİRE BİÂYÂTİ RABBİHÎ FEA'REDA ANHÂ"

O kimseden daha zalim kimdir ki, onun yanında Rabbisinin âyetleri anılsın da ondan yüz çevirsin, bundan daha zalimi var mıdır?

"VE NESİYE MÂ KADDEMET YEDÂHÜ"

Kendisine bağışlanan ve verilen nimetleri de unutur.

"İNNÂ CEALNÂ ALÂ KULÛBİHİM EKİNNETEN EN YEFKAHÛHÜ"

Biz, onların kalplerine bir takım kin ve haset bıraktık ki, onlar bunu anlamaz ve âyetleri de göremezler.

"VE Fİ ÂZANİHİM VAKREN"

Onların göz ve kulaklarında perde olduğundan ne hakkı görür ve işitirler ve ne de oraya heves eder ve meyil gösterirler.

"VE İN TED'ÛHÜM İLELHÜDÂ FELEN YEHTEDÛ İZEN EBEDEN"

Ey ilâhî emirleri bildiren! Eğer sen onları doğru yola davet etmiş olsan, onlar ileride hiç bir zaman o hak yolunu kabul etmezler, onlar doğru yoldan ebediyen sapmışlardır.

"VE RABBÜKELGAFÛRÜ ZÜRRAHMETİ LEV YÜÂHIZÜHÜM BİMÂ KESEBÛ"

Rahmet sahibi, gafur olan Rabbin eğer yapmış oldukları fenalıklara karşı onları hemen hesaba çekmiş olaydı,

"LEACCELE LEHÜMÜL'AZÂBE BEL LEHÜM MEV'IDÜN"

Elbette azaba uğratmakta acele ederdi. Belki onlar için belirli bir zaman vardır.

"LEN YECİDÛ MİN DÛNİHÎ MEV'İLEN"

O belirli zaman geldiğinde hiç tevil kabul etmez. Yani, vadedilmiş o mukadder zaman geldi mi, o vaatte muhalefet olmaz, ne bir saat ileri gider ve ne de bir saat geri kalır.

"VE TİLKELKURÂ EHLEKNÂHÜM LEMMÂ ZALEMÛ"

Biz, o kasabaları, zulmettikleri vakitte yokolmaya mahkûm ettik.

"VE CEALNÂ LİMEHLİKİHİM MEV'IDEN"

Ve onların yok olmaları bir zamana dayanmaktadır. Belirlenmiş zamanda muhalefet olmaz. **"İnnallâhe lâ yuhlifülmiâd"*** bunu gösteriyor.

"VE İZ KÂLE MÛSÂ LİFETÂHÜ"

Bu olaylar, nübüvvet ve risalette Mûsâ'nın halinin nereye varacağını gösteriyor. Hazreti Mûsâ'nın genç arkadaşına olan buradaki sözü, danışma sözü olmayıp hayrete düşme sözüdür.

"LÂ EBREHU HATTÂ EBLÜGA MECMEALBAHREYNİ"

"İki denizin birleştiği yere ulaşıncaya kadar ben bu gidişte kararlıyım, bu kararım devam edecektir."

"EV EMDİYE HUKUBEN"

"Yahut, seksen seneye kadar benim bu yolda çalışmam ve sürekli uğraşmamla iki denizin birleştiği yere ulaşma kararım kesinleşmiştir."

«Bahr», Rab ile kul arasında bir «fazl-ı tekvinî» nin elde edilmesini istiyor, ama «fazl-ı melekûtî» si kendinde mevcuttur ki, o risalet ve nübüvvettir.

«Fazl-ı tekvinî» başkasından öğrenilen şeylerdir. «fazl-ı melekûtî» ise Cenâb-ı Hakk'ın vahyi ile olur. «Fazl-ı tekvinî» yi halktan öğrenmek lâzımdır.

(*) Âl-i İmrân Sûresi, 9 uncu âyet: "...zira Allah verdiği sözden caymaz."

Peygamberlerden ümmetin dini öğrendikleri gibi. Peygamberlerin Allah'tan öğrendikleri ise "fazl-ı melekûtî» dir. Eğer bir kimse o istidadı elde edemezse manen bir şey öğrenemez. Şayet o olgunluğa ve o makamlara ulaşırsa ona vahi demezler. O, ilham ile husûle getirmis olduğu «fazl-ı melekûtî» dir.

FELEMMÂ BELEGÂ MECMEA BEYNİHİMÂ

Onlar iki denizin birleştiği yere ulaştıkları zaman,

"NESİYÂ HÛTEHÜMÂ"

Kendilerinin besinleri olan balığı unuttular yahut yalan ve kuruntu gibi bazı sözler onların dilinden büsbütün silindi. Yani, onlar kendi gidişlerini unuttular. Önceki ilim ve bilgileri şimdiki bilgilerine oranla yalan bir söz gibi kaldı. Bilgi ve hakikatler, dillerinden akmaya başladı. Ama, önceden yok mu idi? vardı. Her ne kadar önceden varsa da sonra, ikisi arasında kavuşulacak yere ulaştıklarında, daha başka bir şeref ve bir mânâ yüceliğine nail oldular.

"FETTEHAZE SEBİYLEHU FİLBAHRİ SEREBEN"

Denizin içinde balığın gittiği yer, tarlada çift ile çekilmiş çizgi gibi kaldı.

"FELEMMA CÂVEZÂ KÂLE LİFETÂHÜ"

Onlar belirlenmiş zamanı aşmaya başladıklarında Hazreti Mûsâ genç arkadaşına dedi ki:

"ATİNÂ GADÂENÂ LEKAD LEKIYNÂ MİN SEFERİNÂ HÂZÂ NESABEN"

"Biz bu yolculukta çok zahmet ve meşakkat görerek yorulduk, yiyeceğimizi getir de yiyelim."

"KÂLE EREEYTE İZ EVEYNÂ İLESSAHRETİ FEİNNÎ NESİYTÜLHÛTE"

Arkadaşı Mûsâ aleyhisselâma: "Sen biliyorsun ki, biz kayaya sığınıp onun gölgesinde oturduğumuz zaman ben balığı unuttum." dedi.

"VE MÂ ENSÂNİYHÜ HLEŞŞEYTANÜ EN EZKÜREHU"

"Onu anlatmak istediysem de düşüncem beni engellediğinden sana söylemeğe korktum."

"VETTEHAZE SEBİYLEHU FİLBAHRİ ACEBEN"

Balık, insanı şaşkınlıkta bırakacak surette, denizde bir yol tuttu.

"KÂLE ZÂLİKE MÂ KÜNNÂ NEBGI"

Mûsâ aleyhisselâm dedi ki: "Biz haddimizi aşmadık."

"FERTEDDÂ ALÂ ÂSÂRİHİMÂ KASASEN"

İkisi hikâye söyleyerek, geldikleri yola geri döndüler.

"FEVECEDA ABDEN MİN IBADİNÂ"

Onlar, Bizim kullarımızdan bir kulla buluştular.

'ÂTEYNÂHÜ RAHMETEN MİN INDİNÂ"

Biz, katımızdan ona rahmet, hikmet ve irşad ilimlerini verdik.

"VE ALLEMNÂHÜ MİN LEDÜNNÂ ILMEN"

Ve Rablık katımızdan ona ilmi öğrettik.

"KÂLE LEHU MÛSÂ HEL ETTEBİUKE ALA EN TÜALLIMENİ MİMMÂ ULLİMTE RÜŞDEN"

Mûsâ aleyhisselâm buluştukları o zata dedi ki: "Acaba! Bize şu ilmi göstermek ve öğretmek üzere sana uymamı kabul eder misin?"

"KÂLE İNNEKE LEN TESTETİY'A MEIYE SABREN"

O mürşit ve muallim dedi ki: "Senin bu yolda benim hareketlerime uymana sabır yönünden gücün yetmez."

"VE KEYFE TASBİRÜ ALÂ MÂ LEM TÜHIT BİHÎ HUBREN"

"Ve sen Allah'ın emirlerine en çok dikkat gösteteren bir peygambersin. Senin şeriat ve kitabın vardır. Biz, ona her yerde uygunlukla hareket edemeyiz. Fakat muhalif hareketlerimiz olursa o zaman senin de ona uymaya gücün yetmez."

"KÂLE SETECİDÜNÎ İNŞAALLÂHÜ SÂBİREN VE LÂ A'SÎ LEKE EMREN"

Mûsâ aleyhisselâm dedi ki: "İnşallah sabrettiğimi göreceksin. Sana hiç bir hususta isyan etmeyeceğim."

"KÂLE FEİNİTTEBA'TENÎ FELÂ TES'ELNÎ AN ŞEY'İN HATTÂ UHDİSE LEKE MİNHÜ ZİKREN"

"Sen yalnız bana uyacaksın, niçin bu böyledir diyerek hiç bir konuda bana muhalefet etmeyeceksin; ben sana anlatmadıkça ve aslı, esası belli olup açığa çıkıncaya kadar benden bir şey sormayacaksın. Her şey kendisini gösterir ve anlatır."

"FENTALEKÂ HATTÂ İZÂ REKİBÂ FİSSEFİYNETİ HAREKAHÂ"

Hazreti Mûsâ, Allah katından kendisine ilim ve rahmet verilen o zat ile beraber bir gemiye girdiler. O zat balta ile bindikleri geminin güvertesini yıktı ve kırdı. Gemideki insanlar Mûsâ aleyhisselâmın kim olduğunu biliyorlardı. Onun yanına gelip etrafına dizildiler ve boyunlarını büktüler. Arkadaşının yaptıklarına bakarak, tavır ve halleriyle, "Elbette bu bize zarardır." diyerek Mûsâ aleyhisselâmın merhametini üzerlerine çektiler.

"KÂLE EHARAKTEHÂ LİTUĞRİKA EHLEHÂ"

Mûsâ aleyhisselâm, arkadaşı olan kâmil mürşide dedi ki: "Sen bunu gemideki insanların boğul-

ması için mi yapıyorsun? Maksadın gemidekileri suda boğmak mıdır?"

"LEKAD Cİ'TE ŞEY'EN İMREN"

"Vallahi sèn insanı hayrette bırakan bir iş yapıyorsun. Senin bundaki kastın nedir?"

"KÂLE ELEM EKUL İNNEKE LEN TESTATIY'A MEIYE SABREN"

"Sen benim yaptığım şeye karışırsın, diyerek ben sana söylemedim miydi? Gördün mü, işte işime karısıyorsun."

"KÂLE LÂ TÜAHIZNÎ BİMÂ NESİYTÜ VE LÂ TÜRHIKNÎ MİN EMRÎ USREN"

Mûsâ aleyhisselâm dedi ki: "Bizim sana olan ihtiyacımızın oluşmasına çalış, askıda bırakma, işimizi kolaylaştır, unutkanlığımızla bizi kınama ve bu özrümüzü kabul et."

"FENTALEKÂ HATTÂ İZÂ LEKIYÂ GULÂMEN"

Mûsâ aleyhisselâm arkadaşı olan yüce müriştle beraber gemiden karaya çıkarak yürüdüler ve bir erkek çocuğa rastladılar.

"FEKATELEHU"

O zat ,o erkek çocuğu öldürdü. Halkın kötü sanısını çekecek suretteki bu olayı halk gördü ve ona nefretle baktılar.

"KÂLE EKATELTE NEFSEN ZEKİYYETEN BİGAYRİ NEFSİN"

Hazreti Mûsâ: "Sen suçu olmayan ve ölüme hak kazanmamış temiz ve masum bir çocuğu öldürür müsün?"

"LEKAD Cİ'TE ŞEY'EN NÜKREN"

"And olsun ki, sen pek fena ve yasaklanmış bir şey yaptın." dedi.

"KÂLE ELEM EKUL LEKE İNNEKE LEN TESTETIY'A MEIYE SABREN"

"Ben sana benim işime karışır ve bana tahammül edemezsin, demedim mi? Mürşide özür dilemek bir kere olur. Eğer tutmazsa onu uyarır."

"KÂLE İN SEELTÜKE AN ŞEY'İN BA'DEHA FELÂ TÜSÂHİBNÎ"

Hazreti Mûsâ: "Eğer ben bundan sonra sana bir şey sorarsam bana arkadaş olma." dedi.

"KAD BELAĞTE MİN LEDÜNNÎ UZREN"

Gerçek anlamda, benden sana bir özür bulaşmış oluyor ki, benimle arkadaşlık etmekte mazursun, demektir.

"FENTALEKÂ HATTÂ İZÂ ETEYÂ EHLE KARYETİNİSTÂ'AMÂ EHLEHÂ"

İkisi, oradan gidip bir köy ahalisine ulaştıkları zaman, onlardan yiyecek istediler.

"FEEBEV EN YÜDAYYİFUHÜMÂ"

Köylüler, bu cinayetleri sebebiyle onları misafir etmekten kaçındılar.

"FEVECEDÂ FİYHÂ CİDÂREN"

Şehrin dışında olan bir yapıya vardılar, orada bir duvarın dibinde oturdular.

"YÜRİYDÜ EN YENKADDA FEEKÂMEHU"

Duvarın eğilmiş ve yıkılmaya yüztutmuş olduğunu gördü, onu düzeltmek istedi.

"KÂLE LEV Şİ'TE LETTEHAZTE ALEYHİ ECREN"

Mûsâ aleyhisselâm dedi ki : "Eğer sen istemiş olursan, yaptığın işten ücret almağa hakkın vardır."

"KÂLE HÂZÂ FİRÂKU BEYNÎ VE BEYNİKE"

O yüce mürşit Mûsâ aleyhisselâma dedi ki: "Senin bu sözün aramızda ayrılmamıza sebeptir."

"SEÜNEBBİÜKE BİTE'VİYLİ MÂ LEM TESTETİ' ALEYHİ SABREN"

"Senin sabır göstermediğin şeyin gerçek anlamını sana bildireyim."

"EMMESSEFİYNETÜ"

"Amma, size gemiden bahsedecek olursak,"

"FEKÂNET LİMESÂKİYNE YA'MELÛNE FİLBAHRİ"

"Girdiğimiz o gemi fakir bir topluluğun gemisi idi. Onlar, birleşerek aralarında bir şirket kurmuşlar, kazançlarını sağlamak için o gemi ile denizlerde iş yaparlardı."

"FEEREDTÜ EN EIYBEHÂ"

"Benim meramım, o geminin güvertesini yıkıp kırarak onu kusurlu göstermek idi."

"VE KÂNE VERÂEHÜM MELİKÜN YE'HUZÜ KÜLLE SEFİYNETİN GASBEN"

"Zira, onların arkasında bir hükümdar vardı ki, sağlam gördüğü bütün gemilere zorla el koyuyordu."

"VE EMMELGULÂMÜ FEKÂNE EBEVÂHÜ MÜ'MİNEYNİ"

"Amma, erkek çocuktan bahsedersek, o çocuğun ana ve babası Allah'ın birliğine inanmış kimselerdi.

"FEHAŞİYNÂ EN YÜRHİKAHUMÂ TUĞYÂNEN VE KÜFREN"

"Biz, onun, ana ve babasını Allah'ı inkâra ve taşkınlığa sürüklemesinden korktuk da."

"FEEREDNÂ EN YÜBDİLEHÜMÂ RABBÜHÜMÂ HAYREN MİNHÜ ZEKÂTEN VE AKREBE RUHMEN"

"Biz; Rabbisinin onları iyiliğe dönüştürmesini istedik, sebebi de onları Allah'ı inkâr ve taşkınlıktan

kurtarmaktır ki, o çocuğun ana ve babasına canını feda etmesiyle onların kurtulması için, rahmet ve zekât olarak onu öldürdük."

"VE EMMELCIDÂRÜ FEKÂNE LİGULÂMEYNİ YETİMEYNİ FİLMEDİYNETİ"

"Amma, biz sana o duvardan bahsedecek olursak, o duvar şehirde iki yetim çocuğun idi."

"VE KÂNE TAHTEHU KENZÜN LEHÜMÂ VE KÂNE EBÛHÜMÂ SÂLİHAN"

"Babaları o duvarm altma çocukları için bir hazine gömmüştü. Babaları salih kişilerden bir adam idi."

"FEERÂDE RABBÜKE EN YEBLÜGÂ EŞÜDDEHÜMÂ VE YESTAHRİCÂ KENZEHÜMÂ RAHMETEN MİN RABBİKE"

"Ey Mûsâ! Rabbin, o çocuklar erginlik yaşına gelip Rabbinden rahmet olarak o duvarm altındaki gömüyü çıkarmcaya kadar onun yıkılmamasını ve o hazinenin duvarm altında durmasını murad etti."

"VE MÂ FEALTÜHU AN EMRİ"

"Ben o işi kendi kendime yapmadım. Rabbimin bize ilham ettiği şeyin mânâsına uyarak, salih bir babanın kendilerine bırakmış olduğu gömünün ellerine ulaşması için o duvarı yaptım."

"ZÂLİKE TE'VİYLÜ MÂ LEM TESTİ' ALEY-Hİ SABREN"

"Bu açıklamalar, senin sabretmeğe tahammül edemediğin şeyin tevilidir. Yani, o şeyin içyüzünün açıklanmasıdır.

"VE YES'ELÛNEKE AN ZİLKARNEYNİ"

Zülkarneyn, henüz daha gelmemiş ve vücudu görünmemiştir. Zülkarneyn'den vücut bulmuş Zülkarneyniyet derecesinde olan bir kimseyi mi sorarlar?

"KUL SEETLÛ ALEYKÜM MİNHÜ ZİKREN"

Eğer sana, "Zülkarneyn kimdir?" diye sorarlarsa, "O henüz gelmemiş ve görünmemiş bir şeydir ama sübut âleminden bu âleme gelecektir."

«Zikr», kitap ve resule olan itikat ve amellerden, hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlarla âhirette kazanılan vücutta görülen bir mânâdır. Bununla da o mânânın neye şümulü olduğu bilinmemektedir. «Seetlû» daki «sin-i istikbâl», onun okunmasmı gelecek zamana nisbet ediyor. O; şekli, hali ve yaptığı işler meçhul bir mahluktur. Bu dünyanın insanlarından mı, yoksa başka bir çeşit âlemden mi buraya gelecektir ve insana benzer bir yaratık mıdır, yahut geçmişte bazı kimselerin söyledikleri «ye'cûc» ve «me'cûc» gibi hayallerin reisi midir? Gelecekte çok zaman onu beklerlerse de «Lematülâfâk fizzuhûru

vel'işrak»* adındaki eserde tevil suretiyle bildirildiği üzere, Zülkarneyn, iki «Karn» e sahip ve hâkim bir zattır.

"İNNÂ MEKKENNÂ LEHU FİL'ARDI VE ÂTEYNÂHÜ MİN KÜLLİ ŞEY'İN SEBEBEN FEETBEA SEBEBEN"

Biz, yeryüzünde ona güç ve her bir şeyden bilgi vereceğiz. O da o bilgileri uygulayarak, olmayacak gibi şeyleri meydana getirecektir. Meselâ: İmkân dairesinde olan bir şeyin ihtira ve icadı hususunda "Bu olmaz." diyerek itiraz edilir mi? Cenâb-ı Hakk her bir şey için bir sebep yaratmıştır. "Zülkarneyn iki karn'e sahip olacaktır." dememiz insanı yüksek düşüncelere götürüyorsa da **"feetbea sebeben"** denilmedi mi? Bu yüksek mânâda söylenilen şey sebepsiz değildir. Bir sebebe dayanmakla da onun gücünü ve belirlenmesini hissederek yahut akla yakın şekilde söylemiş olsak bile onun açıkça bildirilmesi imkân dahilinde değildir; ancak ileride olacak bir şeydir. Bu zat iki «karn» in birine yaklaşmasiyle görünebilecektir. Söylediğimiz sözlerde gecikme ve zaman farkı olabilir. İşte, bu kadar söylenebiliyor. Kur'ân'da bir kaç yerde bu çeşit kelimeler varsa da onların birincisi budur. Bunlardan bazıları anlayışla ilgili olmuş, bazıları olmamıştır. Zira, onun anlayışla ilgili olması için vücudunu düşünmeğe ve muayene etmeğe bir sebep ol-

---

(*) Seyyid Ahmed Hüsameddin hazretlerine ait olan bu büyük eser de, birinci cildin önsözünde bildirildiği üzere, bu zatın 200 ü aşkın yazma eserleri arasında yanmış bulunmaktadır.

madıkça onu söylemesi yorgunluk ve düşünceye dalmaktan ibarettir. Henüz onların ne eserleri ve ne de yaptığı işler vardır. Cenâb-ı Hakk, **"ve âteynâhü min külli şey'in sebeben"** buyurmuştur. Onlar sebeplerin ortaya çıkmasiyle görülecek şeylerdir. Daha ne sebepler var, ne de Zülkarneyn'in vücudu var. Ama, somut olarak söylenilen sözler dünya ve dünya hükümdarlarının hallerine uygulanarak söylenilen bir çeşit bilgiden ibarettir.

"HATTA İZÂ BELEGA MAĞRİBEŞŞEMSİ VECEDEHÂ TAĞRÜBÜ FÎ AYNİN HAMİETİN"

Bize nisbetle Güneşin doğusu ile batısı olmaz ama, Zülkarneyn'e nisbetle doğusu ve batısı vardır. Dünya yuvarlağının yarısına, güneşin ilk yansıdığı tarafına doğu, gurup ettiği tarafına da batı denilirse de bu tevildir. Yani «karneyn» in birisinin doğuda, diğerinin batıda olması da mümkündür. **"aynin hamieti"**yi de ,meselâ; "Şu şeyden ibarettir." diyerek tasavvur edemeyiz. Bu, senin düşüncene sığacak bir şey değildir. Henüz sebeplere tabi olmaksızın iki «karn»e sahip olan bir zatın birinci ve ikinci «karn» den onun ahvaline ne ile hükmedilebilir? Bu, Kur'ân'ın mucizeleri cümlesindendir.

"VE VECEDE INDEHÂ KAVMEN"

Orada, büyük şehrin dolaylarında, kimselere yaklaşmaz bir kavim vardı. Zülkarneyn onları tabiiyeti altına girmeye çağırdı. Onlar öyle ürkek ve korkak adamlardı ki, biri ötekinin yanına gelse birbirilerinin sözlerini anlamazlardı.

"KULNÂ YÂ ZELKARNEYNİ İMMÂ EN TÜAZZİBE VE İMMÂ EN TETTEHİZE FİYHİM HUSNEN"

İlâhî sıfatlardan nübüvvet vasıtasiyle ilmî olaylara dayanarak istidadma gelen söz: "Ya Zülkarneyn! Sen onları ya azap içinde bırakırsın, yahut da adaletli kanununla vahşet yolundan ayırıp kendisiyle yakınlık kurulması mümkün olan doğru yola sevkedersin."

"KÂLE EMMÂ MEN ZALEME"

Amma, şu kimse ki, zulüm ve eziyet ederek haklarınızı zorla alırsa,

"FESEVFE NÜAZZİBÜHU"

Biz, onu ileride azaba uğratırız.

"SÜMME YÜREDDÜ İLÂ RABBİHİ"

Sonra, o Rabbisine geri döndürülür de

"FEYÜAZZİBÜHU AZÂBEN NÜKREN VE EMMÂ MEN ÂMENE VE AMİLE SÂLİHAN FELEHU CEZÂENİLHUSNÂ"

Rabbisi onu görülmemiş bir azaba uğratır. Eğer onlardan birisi iman edip yararlı işler yaparsa onun için de güzel ödüller vardır.

"VESENEKÛLÜ LEHU MİN EMRİNÂ YÜSREN"

Biz, ona emirlerimizden pek kolay bir şeyler de teklif ederiz.

"SÜMME ETBEA SEBEBEN"

Sonra o yine bir sebebe tabi olarak onunla yerini değiştirecek ve geçecektir.

"HATTÂ İZÂ BELEGA MATLİAŞŞEMSİ VECEDEHÂ TATLÜU ALÂ KAVMİN LEM NEC'AL LEHÜM MİN DÛNİHÂ SİTREN"

Zülkarneyn'den önce bildirildiği üzere, onun batı tarafına ulaştığında gördüğü kavimdir ki, onlar bir az medenî olup düzeltilmeğe istidatlıdırlar ve tevil kabul ederler; ama, oradan giderek güneşin doğduğu yere geldiği zaman rastladığı kavim ki, onlar güneşten başka hiç bir şeyle kendilerini örtecek ve korunacak bir yer bulamazlar. Onların bulunduğu mahal kumsal olup ihtimal ki, vücutları kırmızı yahut sarı tüylerle kaplı olarak güneş onları öylece örtmüştür.

"KEZÂLİKE VE KAD EHATNÂ BİMÂ LEDEYHİ HUBREN"

Biz, onu böylece anlattık. Zülkarneyn hakkında bilgi vermenin ve niteliğini söyleyerek onun vücudu ve hallerine dair bir şeylerden söz etmenin sırası gelmedi; ileride bildirilecek ve anlaşılacaktır. Daha henüz güneşin doğduğu ve battığı yerde geziyor.

"SÜMME ETBEA SEBEBEN"

Sonra yine hareketine kolaylık verecek tertiplerde bulundu.

"HATTÂ İZÂ BELEGA BEYNESSEDDEYNİ"
Sonra iki seddin arasına vardığı zaman,

"VECEDE MİN DÛNİHİMÂ KAVMEN LÂ YEKÂDÛNE YEFKAHÛNE KAVLEN"

Bunların ikisinin altında, kendilerine söz anlatması çok güç, birleşip uyuşmaları imkânsız bir topluma rastladı. Onlar, insana yaklaşmazlar, işi anlatsan dil bilmezler ki, senin konuşmanı anlasınlar. Ancak, medenî insanlar her şeye bir kolaylık buldukları gibi onları da anlamaya ve anlatmaya, söz söyleyip konuşmaya güç kazandıracak genç kadın ve erkekleri bulup o vasıtayla onları eğitime tabi tutarak fikirlerini anlarlar.

"KÂLÛ YÂ ZELKARNEYNİ İNNE YE'CÛCE VE ME'CÛCE MÜFSİDÛNE FİL'ARDI"

Onlar dediler ki: "Ey zülkarneyn! yecuc ve mecuc yeryüzünde fesat yapıp duruyorlar."

"FEHEL NEC'ALÜ LEKE HARCEN ALÂ EN TEC'ALE BEYNENÂ VE BEYNEHÜM SEDDEN"

"Biz sana haraç verelim de onlarla bizim aramızda bir set, bir engel meydana getir."

"KÂLE MÂ MEKKENNÎ FİYHİ RABBÎ HAYRÜN FEEIYNÜNÎ BİKUVVETİN"

"Rabbim bana bir şeyde kuvvet vermiştir ki, o da sizin bana uymanızdır. O ise benim ve sizin için hayırlıdır. Siz ,bana kuvvetle yardım ediniz de"

"EC'AL BEYNEKÜM VE BEYNEHÜM REDMEN"

"Ben de, sizinle onların arasında engel olması için bir set yapayım."

"ÂTÛNÎ ZÜBERELHADİYDİ"

"Demirden yapılmış, gerek taş ve gerek ağaç veya bunların dışında olan yerlerde kullanılacak aletleri toplayıp getirin."

"HATTÂ İZÂ SÂVÂ BEYNESSADEFEYNİ KÂLENFÜHÛ HATTÂ İZÂ CEALEHU NÂREN"

İki karneyn'in birisi diğerine eşit olduğu zaman Zülkarneyn dedi ki: "Ateş akkor haline gelinceye kadar onu körükleyin."

"KÂLE ÂTÛNÎ ÜFRİĞ ALEYHİ KITREN"

"Bana; kurşun, kalay ve tunç gibi eritilmiş madenlerden de getirerek oraya dökün."

"FEMESTÂÛ EN YAZHERÎHÜ VEMESTETÂÛ LEHU NAKBEN"

"Onlar, onun üzerine çıkmak için kendilerinde güç bulamasınlar ve onu delip de o deliği kullanmak yahut oradan girip çıkmak için bir delik veya bir yarıktan yararlanma imkânları da kalmasın."

"KÂLE HÂZÂ RAHMETÜN MİN RABBÎ FEİZÂ CÂE VA'DÜ RABBÎ CEALEHU DEKKÂE"

Bu, Rabbimizden bir takdir ve bir inayettir. Vakti geldiği zaman o iki «karn» birbirine çarpacaktır.

"VE KÂNE VA'DÜ RABBÎ HAKKAN"

Allah'ın vadi gerçektir ve zuhura gelecektir. Bunun etraflıca açıklanması imkânsızdır.

"VE TEREKNÂ BA'DAHÜM YEVMEİZİN YEMÛCÜ FÎ BA'DIN"

Biz, o günde onların bazısını bazısının üzerine hücum eder olduğu halde terkettik.

"VE NÜFİHA FİSSÛRİ FECEMA'NÂHÜM CEM'AN"

O günde, «Sûr» da bedenlere üflendi. Biz, Zülkarneyn'in ahalisinin hepsini bir araya topladık.

"VE ARADNÂ CEHENNEME YEVMEİZİN LİLKÂFİRİYNE ARDEN"

O günde, Biz, inkârcılara cehennemi göstereceğiz. Onlar kesinlikle bilecekler ki, "Cehennemin vücudu filân yerdedir." diyecekler. Meselâ: Zühal'de görecekler.

"ELLEZİYNE KÂNET A'YÜNÜHÜM FÎ GITÂİN AN ZİKRÎ"

Şu kimseler ki, onların gözleri Bizim öğüdümüze karşı kapalıdır.

"VE KÂNÛ LÂ YESTETIY'ÛNE SEM'AN"

O zamanda, onlara ne söylersen söyle kulaklarına gitmez ve dinlemezler.

"EFEHASİBELLEZİYNE KEFERÛ"

İnkâr edenler zannederler mi ki,

"EN YETTEHIZÛ IBÂDÎ MİN DÛNÎ EVLİYÂE"

Benim kullarım Ben'den başkasını evliya edinirler. Yani, kullarımı kendilerine yardımcı kabul ederler.

"İNNÂ A'TEDNÂ CEHENNEME LİLKÂFİRİYNE NÜZÜLEN"

Biz, cehennemi, kâfirlere konak olarak halkettik.

"KUL HEL NÜNEBBİÜKÜM BİL'AHSERİYNE A'MÂLEN"

İlâhî sıfatlardan gelen feyzi size haber vereyim mi? İnsanm en alçağı, dünyaya gelip gittiğinde, işlediği işler bakımından, en faydasız olanıdır.

"ELLEZİYNE DALLE SA'YÜHÜM FİLHAYÂTİDDÜNYÂ"

Dünya hayatında çalışmaları boşa gidenler,

"VE HÜM YAHSEBÛNE ENNEHÜM YUHSİNÛNE SUN'AN"

Onlar, kendilerince iyilik yaptıklarını zannederler. Halbuki onlar, nefislerinin hevasına uymuşlardır.

"ÜLÂİKELLEZİYNE KEFERÛ BİÂYÂTİ RABBİHİM VE LİKÂİHİ"

Şu kimseler ki, onlar Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edip göstermezler.

"FEHABİTAT A'MÂLÜHÜM"

Onların yaptıkları işler boşa gitti.

"FELÂ NÜKIYMÜ LEHÜM YEVMELKIYÂMETİ VEZNEN"

Biz, kıyamet gününde hesap ve kitap dengesini onlara sormayacağız. Çünkü onlar nefislerine uymaktan başka bir şey yapmadılar ki, doğru ve yanlış onlardan sorulsun.

"ZÂLİKE CEZÂÜHÜM CEHENNEMÜ BİMÂ KEFERÛ"

Onların inkârları cehennemle cezalanmalarına sebep oldu.

"VETTEHAZÛ ÂYÂTİ VE RÜSÜLİ HÜZÛVEN"

Onlar, Bizim göstermiş olduğumuz Kur'ân âyetleriyle ve peygamberlerle istihzaya kalkışırlar, havalarına uyarak onlarla alay ederler.

"İNNELLEZİYNE ÂMENÛ VE AMİLUSSÂLİ HÂTİ"

Şu kimseler ki, Cenâb-ı Hakk'ın birliğine imaı ettiler ve din kurallarına uygun güzel işlerle nitelen diler;

"KÂNET LEHÜM CENNATÜLFİRDEVSİ NÜ ZÜLEN"

Onların konakladıkları ve sığındıkları yer cennet bahçeleri oldu.

"HÂLİDİYNE FİYHÂ LÂ YEBGÛNE ANHÂ HIVELEN"

Ne türlü olursa olsun bir güç ve hile ile onları oradan çıkaramazlar. Zira,onlar orada sürekli olarak kalacaklardır.

"KUL LEV KÂNELBAHRÜ MİDÂDEN LİKELİMÂTİ RABBÎ"

Bütün denizler mürekkep olsa Rabbinin sözlerinin yazılmasına yeter mi?

"LENEFİDELBAHRÜ KABLE EN TENFEDE KELİMÂTÜ RABBÎ"

Rabbinin sözleri bitmeden önce denizler tükenir.

"VELEV Cİ'NÂ BİMİSLİHÎ MEDEDEN"

Biz, ona yardımcı olarak yedi denizi de ilâve etsek yine Rabbin sözleri tükenmez.

"KUL İNNEMÂ ENE BEŞERÜN MİSLÜKÜM"

Ey Muhammed! Sen onlara de ki: "Sizin gibi yemek, içmek, eş edinmekten, soğuk, sıcak ve diğer nimetlerden hoşlanırım. Sizin gibi ben de bir beşerim, yalnız sizden biriniz gibi değilim."

"YÛHÂ İLEYYE"

Bana vahyolunur ki:

"ENNEMÂ İLÂHÜKÜM İLÂHÜN VÂHİDÜN"

Ancak, sizin gerçek Tanrı'nız, benim size haber verdiğim tek Tanrı'dır ki, O'nun zatının birliğini size tebliğ ediyorum.

"FEMEN KÂNE YERCÛ LİKÂE RABBİHİ"

Bir kimse Cenâb-ı Hakk'ın peygamberine iman ile Rabbisine kavuşmayı rica ederse,

"FELYA'MEL AMELEN SÂLİHAN"

O kimse iyi ve yararlı işlere devam etsin.

"LE LÂ YÜŞRİK BİİBÂDETİ RABBİHİ EHADEN"

Kendisine bağışlanan sıfatları, beşerî olgunluğun üstünde bir mertebe olarak yorumlamasın. Çünkü, kulluk ve ibadet bizim niteliğimizdir. Mabutluk ise peygamberin tebliğ ettiği Allah'ın sıfatıdır ki, hiç bir şeyde, hiç bir suretle ortak kabul etmez. Zira, Allah'a ortak koşmak imkânsızdır ve Cenâb-ı Hakk ortaktan münezzehtir. Kulluk ve ibadet ise, mabetlerde cemaate iştirâk etmek gibidir. Müslümanlıkta ve Allah'a kul olmakta onların bir arada toplanmaları ve birbirileriyle birleşmeleri caizdir.

HIZ VELEDEN VE LEM YEKÜN LEHU ŞERİY-KÜN FİLMÜLKİ VE LEM YEKÜN LEHU VELİY-YÜN MİNEZZÜLLİ VE KEBBİRHÜ TEKBİYRÂ *

Tercümesi

Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan kendisine bir kısmı âyetlerimizi göstermek için, çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Doğrusu O, işitir ve görür. Mûsâ'ya kitap verdik. Ey Nûh'la beraber taşıyarak kurtardığımız kimselerin soyundan olanlar! Beni bırakıp başkasını vekil edinmeyesiniz diye onu İsrailoğullarına doğruluk rehberi kıldık. Doğrusu Nûh, çok şükreden bir kuldu. İsrailoğullarına Kitap'ta: "Doğrusu yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz." diye bildirdik. "Bu ikiden birincisinin vakti gelince, üzerinize pek güçlü olan kullarımızı salacağız. Onlar memleketlerinizde her köşeyi kontrollarına alacaklar. Bu, yerine gelecek bir vaaddir. Bunun ardından sizi onlara galip getireceğiz; mallar ve oğullarla size yardım edecek ve sizin sayınızı artıracağız." İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Kötülük ederseniz o da kendinizedir. İki vaadden ikincisinin vakti gelince, yüzünüzü karartarak kötülük yapmaları, önceden Mescid'e girdikleri gibi girmeleri, ele geçirdikleri yerleri harap etmeleri için onları tekrar göndereceğiz. Umulur ki, Rabbiniz size acır, ama siz dönerseniz Biz de döneriz. Cehennemi inkârcılara bir zindan kılmışızdır. Doğrusu bu Kur'ân en doğru yo-

la götürür ve yararlı iş yapan müminlere büyük ecir hazırladığımızı müjdeler. İnsan iyilik ister gibi kötülük de ister. Esasen insanoğlu acelecidir. Gece ve gündüzü birer delil kıldık. Bir delil olan geceyi kaldırıp yine bir delil olan gündüzü —Rabbinizin bol nimetini aramanız, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için— aydınlık kıldık. Her şeyi uzun uzadıya açıkladık. Her insanın boynuna işlediklerini dolarız ve kıyamet günü açılmış bulacağı Kitab'ı önüne çıkarırız. "Kitabını oku, bugün, kendi hesabını kendin göreceksin." kim yola gelirse ancak kendi lehine yola gelmiş ve kim saparsa da ancak kendi aleyhine sapmıştır. Kimse kimsenin günahını çekmez. Biz peygamber göndermedikçe kimseye azabetmeyiz. Bir şehri yok etmek istediğimiz zaman, varlıklılarına emir veririz, ama onlar yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hakeder. Biz de onu yerle bir ederiz. Nûh'dan sonra nice nesilleri yok etmişizdir. Kullarının günahlarından haberdar ve onları Gören olarak Rabbin yeter. Dünyayı isteyene —istediğimiz kimseye dilediğimiz kadar— hemen veririz. Sonra ona cehennemi hazırlarız. Yerilmiş ve kovulmuş olarak oraya girer. Âhireti isteyip, inanmış olarak onun için gerekli çalışmada bulunan kimselerin, işte onların çalışmaları şükre değer. Onların ve bunların her birine Rabbinin nimetinden ulaştırırız. Esasen Rabbinin nimeti kimseye yasak kılınmış değildir. Onları birbirlerinden nasıl üstün kıldığımıza bir bak! Doğrusu âhirette daha büyük dereceler ve daha büyük üstünlükler vardır. Allah'la beraber başka bir tanrı edinme, yoksa yerilmiş ve

tek başına kalmış olursun. Rabbin, yalmz kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmeyi buyurmuştur. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı "Öf" bile demeyesin, onları azarlamayasın. İkisme de hep tatlı söz söyleyesin. Onlara acıyarak alçak gönüllülük kanatlarını ger ve: "Rabbim! küçükken beni yetistirdikleri için sen de onlara merhamet et!" de. İçinizde olanı en iyi Rabbiniz bilir. İyi kimselerseniz bilin ki O şüphesiz, kendine baş vuranları bağışlar. Yakınına, düşküne, yolcuya hakkını ver; elindekileri saçıp savurma. Saçıp savuranlar, şüphesiz şeytanlarla kardeş olmuş olurlar, şeytan ise Rabbine karşı pek nankördür. Rabbinden umduğun rahmeti elde etmek isterken, hak sahiplerinden yüz çevirmek zorunda kalırsan, onlara hiç değilse tatlı bir söz söyle. Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme, büsbütün de açıp tutumsuz olma, yoksa pişman olur, açıkta kalırsın. Doğrusu senin Rabbin dilediği kimsenin rızkım genişletir ve bir ölçüye göre verir. O kullarım Gören ve haberdar olandır. Çocuklarınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyin. Biz onlara da size de rızık veririz. Onları öldürmek, şüphesiz büyük bir günahtır. Sakın zinaya yaklaşmayın; doğrusu bu çirkindir. Kötü bir yoldur. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışızdır. Artık o da öldürmekte aşırı gitmesin. Zira kendisi ne de olsa yardım görmüştür. Yetimin malına — ergin çağa ulaşana kadar— en güzel şeklin dışında yaklaşmayın. Ahdi de yerine getirin, doğrusu verilen ahidde sorumluluk vardır. Bir şeyi ölçtüğümüz zaman, ölçüyü tam tu-

tun, doğru teraziyle tartın. Böyle yapmak, sonuç itibariyle daha güzel ve daha iyidir. Bilmediğin şeyin ardına düşme, doğrusu kulak, göz ve kalb, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme, çünkü sen ne yeri delebilir ve ne de boyca dağlara ulaşabilirsin. Rabbinin katında bunların hepsi beğenilmeyen kötü şeylerdir. Bunlar Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Sakın Allah'la beraber başka tanrı edinme. Yoksa yerilmiş ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın. Rabbiniz oğulları size ayırdı, seçti de kendisi için kız olarak melekleri mi edindi? Doğrusu siz büyük söz söylüyorsunuz. Biz, and olsun ki, öğüt almaları için bu Kur'ân'da bunları türlü türlü açıkladık. Fakat bu açıklamalar ancak onların nefretini artırmıştır. Ey Muhammed! De ki: "Eğer dedikleri gibi Allah'la beraber tanrılar bulunsaydı, o takdirde hepsi arşm sahibi olmaya yol ararlardı." O, onların söylediklerinden münezzehtir, Yüce'dir, Ulu'dur. Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan kimseler, O'nu tesbilı eder; O'nu hamd ile tesbih etmeyen yoktur; fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O Halîm olandır, Bağışlayan'dır. Ey Muhammed! Kur'ân okuduğun zaman senin ile âlıirete inanmayan kimseler arasına görünmeyen bir perde çekeriz. Kur'ân'ı anlarlar diye kalblerine örtüler ve kulaklarma da ağırlık koyduk. Kur'ân'da Rabbini tek olarak andığın zaman, onlar ürkerek ardlarına dönerler. Seni dinledikleri zaman neye kulak verdiklerini ve gizli toplantılarında zalimlerin: "Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz." dediklerini Biz çok iyi biliriz. Sana nasıl misaller verdiklerine bir bak! Bu yüzden sapmışlardır, artık yol da

bulamamaktadırlar. "Biz kemik ve ufalanmış toprak olduğumuz zaman, yeniden mutlaka dirilecek miyiz?" derler. De ki: "İster taş veya demir ya da kalbinizde büyüttüğünüz daha sert bir yaratık olun, yine de dirileceksiniz." "Bizi tekrar kim diriltir?" derler, de ki: "Sizi ilk defa yaratan." Sana, başlarını sallayarak: "Ne zamandır bu?" derler. "Yakında olması mümkündür." de. Sizi çağırdığı gün, O'na hamdederek davetine uyarsınız ve kabirlerinizde pek az bir müddet kaldığınızı sanırsınız. İnanan kullarıma söyle, putperestlerle en güzel şekilde konuşsunlar. Doğrusu şeytan aralarını bozmak ister. Şeytan şüphesiz insanın apaçık düşmanıdır. Rabbiniz sizi daha iyi bilir. Dilerse size acır veya dilerse size azabeder. Ey Muhammed! Biz seni onlara vekil olarak göndermedik. Göklerde ve yerde olan kimseleri Rabbin daha iyi bilir. And olsun ki peygamberleri birbirinden üstün kılmış ve Dâvûd'a Zebûr vermişizdir. De ki: "Allalı'dan başka tanrı olduğunu sandıklarınızı çağırın; sizin bir sıkıntınızı gidermeye ve onu değiştirmeye güçleri yetmez." Taptıkları putlar Rablerine daha yakın olmak için vesile ararlar. O'nun rahmetini ararlar, azabından korkarlar. Zira Rabbinin azabı korkmağa değer. Kıyamet gününden önce ortadan kaldırmayacağımız veya çetin azaba uğratmayacağımız bir şehir yoktur. Bu, Kitab'da yazılıdır. Bizi mucize göndermekten alıkoyan, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olmalarıdır. Semûd milletine göz göre göre bir dişi deve vermiştik de ona zulmetmişlerdi. Oysa Biz mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz. Sana: "Rabbin şüphesiz insanları kuşatmıştır." demiştik; sana gösterdiğimiz rüya ile ve

Kur'ân'da lânetlenmiş ağaçla sadece insanları denedik. Biz onları korkutuyoruz, fakat bu onlara büyük taşkınlık vermekten başka bir şeye yaramıyor. Meleklere: "Âdem'e secde edin." demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmiş, o ise: "Çamurdan yarattığına mı secde edeceğim?" demişti. "Benden üstün kıldığını görüyor musun? Kıyamet gününe kadar beni ertelersen, and olsun ki, azı bir yana, onun soyunu kendi buyruğum altına alacağım." demişti. Allah: "Haydi git! Onlardan sana kim uyarsa bil ki, cehennem hepinizin cezası olur, hem de tam bir ceza!" dedi. "Sesinle, gücünün yettiğini yerinden oynat, onlara karşı yaya ve atlılarınla haykırarak yürü, mallarına ve çocuklarına ortak ol, onlara vaadlerde bulun." —ama şeytan sadece onları aldatmak için vaadeder—. "Doğrusu Benim mümin kullarım üzerinde senin bir hakimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter." Rabbiniz, bol nimetinden elde edesiniz diye, denizde gemileri sizin için yüzdürür. O, size merhamet eder. Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman, Allah'tan başka yalvardıklarınız kaybolup gider, fakat O sizi karaya çıkararak kurtarınca yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür. O'nun karada da, sizi yere batırmasından veya başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. Yoksa sizi tekrar denize döndürüp, üzerinize ortalığı yıkan bir fırtına gönderip, inkârlarınızdan ötürü sizi suda boğmasından güvende misiniz? O zaman Bize soru soracak kimse de bulamazsınız. And olsun ki, Biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yara-

tıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık. Bir gün bütün insanları önderleriyle beraber çağırırız. O gün kitabı sağından verilenler, işte onlar yaptıkları her şeyin yazılı olduğu kitaplarını okurlar. Onlara kıl kadar haksızlık edilmez. Bu dünyada kalbi kör olan, âhirette de kör ve daha şaşkındır. Ey Muhammed! Seni, sana vahyettiğimizden ayırıp başka bir şeyi Bize karşı uydurman için uğraşırlar. O zaman seni dost edinirler. Seni pekiştirmemiş olsaydık, and olsun ki, az da olsa onlara meyledecektin. O takdirde sana, hayatın da ölümün de, kat kat azabını tattırırdık. Sonra Bize karşı bir yardımcı da bulamazdın. Memleketinden çıkarmak için seni zorladılar. O takdirde senin ardından onlar da pek az kalabilirler. Bu, senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize de uyguladığımız yasadır. Ey Muhammed! Sen Bizim yasamızda değişiklik bulamazsın. Güneşin batıya yönelmesinden, gecenin kararmasına kadar namaz kıl, sabah vakti de namaz kıl, zira sabah namazı, görülmesi gerekli bir namazdır. Ey Muhammed! Geceleyin uyanıp, yalnız sana mahsus olarak fazladan namaz kıl. Belki de Rabbin seni övülecek bir makama yükseltir. De ki: "Rabbim! Beni koyacağın yere doğrulukla koy ve çıkaracağın yerden doğrulukla çıkar. Katından beni destekleyecek bir kuvvet ver." De ki: "Hak geldi, batıl ortadan kalktı. Zaten batıl ortadan kalkmaya mahkûmdur." Kur'ân'ı inananlara rahmet ve şifa olarak indiriyoruz. O zalimlerin ise sadece kaybını artırır. İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirerek yan çizer; başına bir kötülük gelince de yeise düşer. De ki: "Herkes yaradılışına göre davranır. Rabbiniz

kimin en doğru yolda olduğunu bilir." Ey Muhammed! Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar, de ki: "Ruh, Rabbimin emrinden ibarettir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir." Dileseydik and olsun ki, sana vahyettiğimizi alıp götürdük. Sonra Bize karşı duracak bir vekil de bulamazdın. Bunu yapmayışı ancak Rabbinin sana merhamet etmesindendir. Çünkü O'nun sana olan nimeti büyüktür. De ki: "İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kur'ân'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, and olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar." And olsun ki, Biz Kur'ân'da insanlara türlü türlü misal gösterip açıkladık. Öyleyken insanların çoğu nankör olmakta direndiler. Şöyle söylediler: "Bize, yerden kaynaklar fışkırtmadıkça sana inanmayacağız; veya hurmalıkların, bağların olup, aralarında ırmaklar akıtmalısın; yahut da iddia ettiğin gibi, göğü tepemize parça parça düşürmeli, ya da Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin; veya altın bir evin olmalı, yahut göğe yükselmelisin —ama oradan okuyacağımız bir kitap indirmezsen yine inanmayacağız—." De ki: "Fesübhânallah! Ben peygamber olan bir insandan başka bir şey miyim?" İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan, sadece: "Allah peygamber olarak bir insan mı gönderdi?" demiş olmalarıdır. De ki: "Yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı, Biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik." De ki: "Benimle sizin aramızda şahit olarak Allah yeter. Doğrusu O, kullarını görür, haberdardır." Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimleri de saptırırsa, ar-

tık onlar için Allah'ın katında dost bulamazsın. Biz onları kıyamet günü yüzükoyun, körler, dilsizler ve sağırlar olarak haşrederiz. Varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız. Bu, âyetlerimizi inkâr etmelerinin ve: "Kemik ve ufalanmış toprak olduğumuzda mı yeniden dirileceğiz?" demelerinin cezasıdır. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerlerini de tekrar yaratmaya Kâdir olduğunu görmezler mi? Onlar için şüphe götürmeyen bir süre tayin etmiştir. Öyleyken, zalimler, inkârcılıkta hâlâ direnirler. De ki: "Rabbimin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, tükenir korkusuyla yine de cimrilik ederdiniz. Zaten insanlar pek cimridir." And olsun ki, Mûsâ'ya dokuz tane apaçık mucize verdik. Ey Muhammed! İsrailoğullarına sor, onlara gelip, Firavun kendisine: "Ey Mûsâ! Ben seni büyülenmiş sanıyorum." demişti. Mûsa da: "And olsun ki, bunları göklerin ve yerin Rabbinin açık belgeler olarak indirdiğini biliyorsun. Ey Firavun! Doğrusu senin mahvolacağını sanıyorum." demişti. Firavun bunun üzerine onları memleketten sürmek istedi. Biz de onu ve beraberindekilerin hepsini suda boğduk. Sonra İsrailoğullarına: "Bu memlekette siz oturun, kıyamet koptuğunda hepinizi bir araya getiririz." dedik. Kur'ân'ı ancak hak olarak indirdik ve o da hak olarak kaldı. Seni de, ey Muhammed, yalnız müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Kur'ân'ı insanlara ağır ağır okuman için, bölüm bölüm indirdik ve onu gerektikçe indirdik. De ki: "Kur'ân'a ister inanın, ister inanmayın, O'ndan önceki bilginlere o okunduğu zaman, yüzleri üzerine secdeye varırlar." ve "Rabbimiz münezzehtir.

Rabbimizin sözü şüphesiz yerine gelecektir.” derler. Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar, bu onların gönüllerindeki rikkati artırır. De ki: “Gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin, hangisini derseniz deyin, en güzel isimler O’nundur.” Ey Muhammed! Namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi ortasını bul. De ki: “Hamd, çocuk edinmemiş olan, hükümranlığında ortağı bulunmayan, düşkün olmayıp yardımcıya da ihtiyaç göstermeyen Allah’a mahsustur.” Onu gereği gibi tesbih et.

Açıklaması

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

“SÜBHÂNELLEZİ”

Rübubiyetten tam terbiye ile insanlığın olgunluğunu elde eden beşeriyet, ilim minberlerinden görünmeyi ve nübüvvet ilmi ve hikmet eserleri ile girmiş olduğu yolda basiretle bulunmayı istedi. Onun için beşeriyet, rübubiyet minberleri üzerinde görüldü, nübüvveti haber verdi ve onunla gözlenmeyi talep etti.

“ESRÂ BİABDİHÎ LEYLEN MİNELMESCİDİLHARÂMİ İLELMESCİDİL’AKSALLEZÎ BÂREKNÂ HAVLEHU LİNÜRİYEHU MİN ÂYÂTİNÂ”

Buradaki beşeriyet; insanlıkla ilgili olgunluğu, elde edilen varlıkta, ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan

etmesine nisbet eyledi. Varlık âleminin son derece seçkin ve yaygın olan mahalli «Mescid-i Haram» olup, ilim âleminin göründüğü yer de yine bu «Mescid-i Haram» dır.

«Mescid-i Haram» : İlâhî emir ve yasaklarla diğer vazifeleri ve ibadetleri yapmakla görevli olan göz, kulak, ağız, burun, el ve ayak gibi organlar olup, bunların boyun eğmeleri, görünüş bakımından varlığın şerefli makamlarıdır.

«Mescid-i Haram», ilâhî tekliflerin manen insana gelmesinden ibarettir. «Mescid-i Aksâ» dan ilâhî feyizler ve rablıkla ilgili âyetler, «Mescid-i Haram» a iner. O emirlerle organlar kendi görevlerini yapmağa mecbur olmuş olurlar. Bu yükümlülükleri itibariyle de onlara «Mescid-i Haram» denilir.

İnsan, «Mescid-i Haram» dan yani, zahirdeki tekliflerle görevli olan insanın hakikatinden, «Mescid-i Aksâ»ya ulaştı ki, burası içvarlık âlemi ve kalb âlemidir. Diğerleri ise görünen ve bilinen âlem olup, kendilerine ait olan işi yapmakla görevlidirler.

«Mescid» nedir? İnsanın, insanlıkla ilgili olgunluğu kendi vücudunda dikkatle düşüneceği yer veya zamandır ki, bu da kalbdir.

«Aksâ» nedir? İnsanın, ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesi için dayandığı makamıdır.

Acaba! «Mescid-i Aksâ» nedir? İnsandaki kalp de mükellef midir ki, kalp «Mescid-i Aksâ» olsun? Evet, mükelleftir. Zira, kulun inanışının olgunluğu her ne kadar kendi tasarrufu altında değilse de,

amel ve itikadın mânâ bakımından zâhire çıktığı ve göründüğü en yakın yer kalptir. Çünkü, güven duymak ve işi Allah'a bırakmak kulun tutumuna çok elverişlidir. Nitekim, insanın bilgi ve ahlâk güzelliği bakımından olgunluğunu, vücudun duyduğu ve hissettiği ihtiyaçlardan dolayı şekilde anlamak mümkün olduğu gibi, böyle haller zuhur ettiği zaman amel ve itikadın oraya sevki ile o yerin şereflenmesi de imkân dahilindedir. Kalp âleminin organlar âlemine ve itikat âleminin amel âlemine tam uygunlukla yansıması, başka âlemlere ilerlemek ve ulaşmak için erişen bir sebep olarak çevresindeki mübarek âyetleri gösterir.

"İNNEHU HÜVESSEMÎULBASIYRÜ"

İnsanın bu makama ulaşmasında manen kendisinde husule gelmiş olan ilim; Allah'ın «Semi'», (İşitme) yüce isminin gereğidir. «Semi'» ilminden, beşerî olgunluğun ve ilmin meydana gelmesi ve görülmesiyle ortaya çıkan nurlar, kutsallık nurlarıdır.

«Basıyr», (Görme) rübubiyet mertebesinde peygambere inanmış bir topluluğun, ilâhî isimlerin tecelli ve cereyan etmesiyle kemale erdirdiği zâhirdeki tecellilerdir.

Görmeye göre işitmenin önce gelmesi, içvarlığın dışvarlıktan önce gelmesi kabilinden olup, etkisi de mânâ ve itikadın amele olan etkisi türünden, içvarlıkla ilgili birer tecellidir.

Bu hale göre işitme, bir şeyin esası ve menzilidir. Görme ise, gelen bir feyiz gibidir ki, zâhirde esas

ve menzile inen feyizden bir feyizdir. Zira, itikat bir yerde tamamiyle aksetmeye ve parlamaya mazhar olmazsa, gelen feyizden görmenin elde edeceği amel ve marifet tereddiitte kalır.

Burada Hazreti Muhammed'in «Mescid-i Haram» dan «Mescid-i Aksâ» ya kadar olan uruc ve miracı anlatılıyor. Yüce Kur'ân'da miraca dair bundan daha fazla bir şeyin anıldığına rastlanmamıştır.

Miracın vuku bulduğu semaların gökyüzü olması gerekmez. Bu, manevî bir görüştür. Miraç hakkında söylenilen şeylerin hepsi, Resulullâh'ın «Mescid-i Aksâ» nın dolaylarında görmüş oldukları, kendilerine mahsus âyetlerdendir. Nitekim, mertebelere ve menzillere ulaşan kimselerin urucettiği makamlar da bu kabildendir. Bunlar manen derece kazananlarca «Mescid-i Aksâ» nın civarında görülen «âyât-ı mevrûde» (gelen âyetler) dendir. Bu mânâyı onlar başkasına açamazlar, çünkü kendilerine mahsustur.

Kıblenin değişmesinden önce Peygamberimiz namazı «Mescid-i Aksâ» ya yönelerek kılarlardı. Sonra kıblenin «Mescid-i Haram» a tahvili ile Mekke'deki Kâbe'ye yöneldiler. «Mescid-i Haram» a yönelmek demek "... **fevelli vecheke şatrelmescidilharâmi..**"* yüce âyetinde bildirildiği üzere, duvarı olsun veya olmasın Kâbe'nin bilinen mevkiini istikbal etmek demektir. Oraya yönelmekle namazın sıhhat ve şartına uymuş oluruz.

(*) Bakara Sûresi, 150 inci âyet: "...yüzünü «Mescid-i Haram» semtine çevir..."

"VE ÂTEYNÂ MÛSELKİTÂBE VE CEALNÂHÜ HÜDEN LİBENÎ İSRÂİYLE"

Biz, Mûsâ'ya kitap verdik. Yani, Mûsâ'nın beşeriyet vücudu, konuşma bakımından, Hârûn'un nübüvvetiyle şereflenmiştir. Zira Hârûn, ilâhî hükümleri tebliğde bu nübüvvetle mükelleftir ki, burada nübüvvet «Mescid-i Haram» hükmündedir. Nitekim: **"Ve ehıy Hârûnü hüve efsahu minnî lisânen feersilhü meıye rid'en yüsaddikunî innî ehâfü en yükezzibûni"*** yüce âyetindeki nübüvvet, Mûsâ'nın nübüvvetidir. Bu nübüvvette ayrılık yoktur. İkisinin de nübüvveti birdir ve ilâhî hükümleri tebliğ ve risalette ortaktırlar.

Kitap iki türlüdür. Birisi nübüvvet kitabı, diğeri risalet kitabıdır. Nübüvvet kitabı tebliğ kitabıdır. Risalet kitabı ise İsrailoğullarına ilâhî emirleri gayet açık olarak anlatmak için Hârûn'un Mûsâ'ya yardımcı ve ortak olmasıdır. İsrailoğullarınm, mânâsınını anlayıp öğrenmeleri ve kendisinden tebliğ zuhur eden o vücut ile doğru yolu bulmaları içm Cenâb-ı Hakk bu kitabı Mûsâ'ya verdi.

"ELLÂ TETTEHIZÛ MİN DÛNÎ VEKİYLEN"

"Gerek nübüvvet kitabında gerek risalet kitabında Benden başkasını araya koymayınız ve vekil etmeyiniz." Nübüvvet ve risalet kitabının özeti budur.

(*) Kasas sûresi, 34 üncü âyet: Mûsâ, "kardeşim Hârûn'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu, beni destekleyen bir yardımcı olarak benimle gönder, çünkü beni yalanlamalarından korkarım." dedi.

"ZÜRRİYYETE MEN HAMELNA MEA NÛHIN İNNEHU KÂNE ABDEN ŞEKÛREN"

Nûh aleyhisselâm, suda boğulmayı hak etmiş olan kavminin içinden kendi soyu ile birlikte kurtulduğu için şükreden bir kul olduğu gibi, keza Mûsâ aleyhisselâm da Firavun'a risalette Hârûn aleyhisselâm ile beraber olduğu için Cenâb-ı Hakk'a şükreden bir kul idi. Zira, Mûsâ aleyhisselâm risalette Hârûn aleyhisselâmın iştirâk ve refakatiyle kendi şanına yaraşır büyüklük ve yüceltilmiş bir saygı vermesini Cenâb-ı Hakk'tan istedi. Cenâb-ı Hakk da Mûsâ aleyhisselâma yardımcı ve koruyucu olarak «Kitab-ı Hârûn» u verdi.

"VE KADAYNÂ İLÂ BENÎ İSRÂİYLE FİL-KİTÂBİ"

İsrailoğullarının gerçek hayatlarının doğuşuna hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan gelen feyizler, «Kitb-ı Hârûn» ile erişti ve Israiloğulları bu ilâhî bağışın varacağı yer oldu.

"LETÜFSİDÜNNE FİL'ARDI MERRETEYNİ VE LETA'LÜNNE ULÜVVEN KEBİYREN"

Siz, elbette yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapar ve haddinizden fazla büyüklük ilân edersiniz.

"FEİZÂ CÂE VA'DÜ ULÂHÜMA BEASNÂ ALEYKÜM IBÂDEN LENÂ ÜLİ BE'SİN ŞEDİYDİN"

Bu iki bozgunculuğun ilkinin vaadi yakınlaştığı vakitte Biz, kullarımızdan sizin üzerinize «be's-i şe-

did» yani hikmet, azamet ve kuvvet sahibi olan enbiyaları gönderdik.

"FECÂSÛ HILÂLEDDİYÂRİ"

Onlar. ülkenizin içinde bulunduğu düzensizliği araştırdılar.

"VE KÂNE VA'DEN MEF'ÛLEN"

Elbette takdir yerini bulur.

"SÜMME REDEDNÂ LEKÜMÜLKERRETE ALEYHIM VE EMDEDNÂKÜM BİEMVÂLİN VE BENİYNE"

İkinci kez bu iptilâ size geri çevrildiği vakitte, Biz, size mal ve oğullarla yardım ettik.

"VE CEALNÂKÜM EKSERE NEFİYREN"

Gereği gibi, topluluk bakımından da sizi çoğalttık.

"İN AHSENTÜM AHSENTÜM LİENFÜSİKÜM"

Eğer siz bir iyilik ederseniz kendinize etmiş olursunuz.

"VE İN ESE'TÜM FELEHÂ"

Ve eğer bir kötülük ederseniz yapmış olduğunuz o fenalık yine size geri döner.

"FEİZA CÂE VA'DÜL'ÂHİRETİ"

Birinci vaad bildirildiği şekilde size ulaştı. İkinci fesad vaadi geldiği vakitte amel mecrasına cereyan etti, emir vukua geldi ve ruhlar da vücutları ele geçirdi. Onlar gerek hayır ve gerek şer her ne amel etmişlerse onu buldular.

"LİYESÛÛ VÜCÛHEKÜM VE LİYEDHULÛL-MESCİDE KEMA DAHELÛHÜ EVVELE MERRETİN VE LİYÜTEBBİRÛ MÂ ALEV TETBİYREN"

Yüzlerinizi güler yüzlülükten keder ve sıkıntıya, rahmetten azaba dönüştürecek olan dünya ile ilgili bayağılıkta ve kötülükte kalmayınız. Mademki durumunuzun genişlemesini kendiniz için lüzumlu sayıyorsunuz, hikmet ve gerçeği düşünerek yücelik yönüne eğiliniz, amel ve madde bakımından sizi yok olmaktan kurtaracak, güç ve yüceliğinizi gerektirecek şeyleri yapınız.

"ASÂ RABBÜKÜM EN YERHAMEKÜM"

Din ve itikat cihetiyle ümetin melekûtiyeti ve beşerî olgunluk; ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesinin terbiye ediciliğine dayanarak ilâhî rahmeti elde etmek istedi. Bu da, ilâhî isimlerin insana tecelli ve cereyan etmesine bağlı olduğundan, fiil ve hareket olarak yapılmasını gerektirdi. Amel ve ibadet etmedikçe Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini beklemek kuruntudan başka bir şey değildir. Zira amel, itikadın meyvesidir. Dini bütün olmayan kimse bir şeyi elde edemez. Eğer siz Hakk'a düşmanlık ederseniz Cenâb-ı Hakk'ın gazabını üzerinize çekmiş olursunuz.

"VE İN UDTÜM UDNÂ"

Eğer siz, Cenâb-ı Hakk'a düşmanlık ederek kullarını sevmezseniz, ilâhî bağışların tümünden bir şey elde edemez, O'nun rahmetinden kesilmiş olursunuz.

"VE CEALNÂ CEHENNEME LİLKÂFİRİYNE HASIYREN"

Biz, inkârcılara cehennemi ayırdık.

"İNNE HÂZELKUR'ÂNE YEHDÎ LİLLETÎ HİYE AKVEMÜ"

Milk, melekût, nasut, lahut ve ceberuttan ibaret olan «Hazerât-ı Hams» den Allah'ın büyüklüğüne ve ilâhî kudrete nisbet olunan, yahut bu beş mertebenin her birerlerinden kitap ve resule olan itikat ve amelin dayandığı Kur'ân, doğru yolda bulunan bir kavmi hidayette kılar. Yani, o milleti hak yoluna yöneltir. İtikatsız ve amelsiz şeylerle kimse Cenâb-ı Hakk'ı aldatamaz ve böyle şeylerle hiç kimse de bir nimeti elde edemez. Eğer gerektiği için vuku bulursa bu, Allah'ın takdirine nisbet edilir.

"VE YÜBEŞŞİRÜLMÜ'MİNİYNELLEZİYNE YA'MELÛNESSÂLİHÂTİ"

Müminlerin beş mertebeden birine iyi ve güzel amel ile ulaştıklarını müjdelediler.

"ENNE LEHÜM ECREN KEBİYREN"

Elbette onlar için ilâhî bağışların üç mertebedeki tasarrufu pek büyüktür.

"VE ENNELLEZİYNE LÂ YÜ'MİNÛNE BİL' ÂHIRETİ A'TEDNÂ LEHÜM AZÂBEN ELİYMEN"

Âhirete inanmayan inkârcılar için can yakıcı azabı hazırladık.

"VE YED'UL'İNSÂNÜ BİŞŞERRİ DÜÂEHU BİLHAYRİ"

İnsan kendine ve ailesi yakınlarına istirahat ve huzur halinde iken, nasıl güzel sözlerle hayır dua ederse, gam ve kederden kalbi üzgün olduğu zaman da onlara şer ile dua eder.

"VE KÂNEL'İNSÂNÜ ACÛLEN"

İnsan aceleci olarak yaratılmıştır.

"VE CEALNELLEYLE VENNEHÂRE ÂYETEYNİ"

Biz, gece ile gündüzü iki âyet olarak yarattık ki, bunlar bizim birliğimizi ispat ve tanıklık eden âyetlerdendir.

"FEMEHAVNÂ ÂYETELLEYLİ VE CEALNÂ ÂYETENNEHÂRİ MÜBSİRETEN LİTEBTEGÛ FADLEN MİN RABBİKÜM VE LİTA'LEMÛ ADEDESSİNİYNE VELHISÂBE"

Biz, gece âyetini giderir, gündüz âyetini gösterici kılarız. Yani, gece âyeti gider, onu gündüz âyeti takip eder ve gündüz âyetini de gece âyeti takip eder. Böyle iki âyetin ara vermeden birbirilerini izlemeleri

sizin, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz ve Cenâb-ı Hakk'ın lütfunu istemeniz içindir.

"VE KÜLLE ŞEY'İN FASSALNAHÜ TAFSIYLEN"

Biz. size her şeyi bütünüyle anlatacak derecede açıklar ve sizi bununla bir ilme nailedeririz. Meselâ: **"Femehavnâ âyetelleyli"** gece âyeti ortadan kalkınca onu gündüz âyeti takip eder, bir daha vakti gelmeyince gece âyeti geri gelmez. Gündüz âyetini, işlerinizde dikkat ve görüş üzere bulunmanız, eşyanın hakikatine olan münasebetinize bilgili olmanız ve onu tanımanız için gösterici olarak getiririz. Bununla yılların ve hesabın sayılarını bilirsiniz.

"VE KÜLLE İNSANİN ELZEMNÂHU TAİREHU FÎ UNUKIHÎ"

Kul, kendi irade ve arzusu ile yaptığı iş ve hareketlerin hayır ve şer hesabını verecek ve cezasını görecektir.

"VE NUHRİCÜ LEHU YEVMELKIYÂMETİ KİTÂBEN YELKÂHÜ MENŞÛREN"

Biz. ona kıyamet gününde bir kitap veririz ki, herkes o kitapla onun durumuna bilgili olacaktır. Bu bilginin de doğacağı yer, ya işitme, ya görme, ya koku alma veyahut zevk minberlerinden meydana gelen şeylerdir.

"İKRE' KİTÂBEKE"

Senin bu varlık kitabın ne suretle zuhura gelmiş, ne ile toplanmış, nereden birikmiş ve nelerden meydana gelmiştir? Kazanılmış manevî vücudunun karşısında olan insanlığının kitabını oku.

"KEFÂ BİNEFSİKELYEVME ALEYKE HASİYBEN"

Bu günkü günde hayır ve şer olarak yaptığın işler ve hareketlerinden dolayı sen, kendi hesabını kendin görmeye yeterlisin.

"MENİHTEDÂ FEİNNEMÂ YEHTEDÎ LİNEFSİHÎ"

Bir kimse hidayeti talip olursa, yani hak yolunu isterse, kendisinin hidayetini istemiş olur.

"VE MEN DALLE FEİNNEMÂ YEDILLÜ ALEYHÂ"

Ve bir kimse doğru yoldan ayrılarak dalâlete saparsa, bu sapkınlığının kendisini rahatsız edeceği bir gün, yine kendisine ait olacaktır.

"VE LÂ TEZİRÜ VÂZİRETÜN VİZRE UHRÂ"

Bir kimse diğer kimsenin günahiyle azarlanmaz. Nitekim, bir insan kendisini ilgilendiren muamele ile başkasının muamelesine iştirak edemez. Meselâ: yemek yiyip karnını doyuran bir adamın yemek yemesiyle başka bir adamın karnı doymaz.

"VE MÂ KÜNNÂ MUAZZİBİYNE HATTÂ NEB'ASE RESÛLEN"

Biz, kullarımızla aramızda olan muamelenin kendimizden olduğunu onlara tebliğ ve tamamiyle açıklayacak bir resul göndermedikçe kendilerine azap etmeyiz.

"VE İZÂ EREDNÂ EN NÜHLİKE KARYETEN EMERNÂ MÜTREFİYHÂ"

Biz, bir şehri yok etmek istediğimiz zaman onun geçimde bolluğa kavuşmasına müsaade veririz.

"FEFESEKÛ FİYHÂ"

İlâhî nimetleri ele geçirmekle eksiksiz bollukta olan o topluluk, kulluğun gereklerini gözetemeyerek hak yolundan ayrılır ve günah içinde kalır.

"FEHAKKA ALEYHELKAVLÜ FEDEMMERNÂHÂ TEDMİYREN"

Bu halde «söz» onların aleyhlerine döndü ve Biz, onları kahır ve gazabımızla yok ettik.

"VE KEM EHLEKNÂ MİNELKURÛNİ MİN BA'Dİ NÛHIN"

Nûh aleyhisselâmın gönderilmesinden sonra da bir çok toplulukları yok ettik.

"VE KEFÂ BİRABBİKE BİZÜNÛBİ IBÂDİHÎ HABİYREN BASIYREN"

Sizi terbiye eden mürebbiniz için kullarının günahını görmesi ve bilmesi kâfidir.

"MEN KÂNE YURİYDU'L'ACİLETE ACCEL-NÂ LEHU FİYHÂ MÂ NEŞÂÜ LİMEN NÜRİYDÜ"

Herkes acele nimet murat eder ve dünya bolluğunu istese de Biz, istediğimiz kimseye, takdirimiz miktarı nimet veririz.

"SÜMME CEALNÂ LEHU CEHENNEME YAS-LÂHÂ MEZMÛMEN MEDHÛREN"

Sonra ona cehennemi hazırlarız. Cehennem onu yakar ve kendisi çaresiz ve kuvvetsiz olarak yanar, durur.

"VE MEN ERÂDEL'ÂHIRETE VE SEÂ LEHA SA'YEHÂ VE HÜVE MÜ'MİNÜN"

Bir kimse âhireti ister ve onun için iyi ve güzel işlerde durmadan çalışırsa o kimse mümindir, cennet ehlidir ve cehennem ateşinden korkusuzdur.

"FEÜLÂİKE KÂNE SA'YÜHÜM MEŞKÛREN"

Bu kerem sahibi kimseler, Cenâb-ı Hakk'ın ilâhi nimetlerine nail olduklarından dolayı şükürlerini yerine getirdikleri için, çalışmalarının mükâfatını görürler.

"KÜLLEN NÜMİDDÜ HÂÜLÂİ VE HÂÜLÂİ MİN ATÂİ RABBİKE"

Biz, onların hepsine imdat eder ve her şeyde onlara yardımcı oluruz. Ey Muhammed! Bunların hepsi senin Rabbinin bağışlarındandır.

"VE MÂ KÂNE ATAÜ RABBİKE MAHZÛREN"

Rabbinin sınırsız ilâhî nimetleri inhisara girmez ve hesaba sığmaz.

"ÜNZUR KEYFE FADDALNÂ BA'DAHÜM ALÂ BA'DIN"

Dikkatle bak ki, Biz, nasıl onların ilim ve amelde, iktidar ve sanatta, bolluk ve servette ve başka şeylerde bazısını bazısı üzerine üstün kılmışızdır. Hiç birisi, diğerinin aynı olmadığı gibi, birbirine hiç bir bakımdan müsavi olamaz. Elbette bir yönden birisi ötekine oranla ya noksan yahut fazla olur, her birinin dereceleri değişiktir. İnsanda zuhura gelen yüce nimetler insanlık yönü gereğince düzenlenmiştir.

"VE LEL'ÂHIRETÜ EKBERÜ DERECÂTİN VE EKBERÜ TEFDIYLEN"

Din ile ilgili işler ve âhiret ile ilgili yüce nimetler, gerek dereceler ve gerekse üstünlük bakımından çok büyüktür. Bu derecelerin ve üstünlüğün üzerinde bir erdemlik vermesini kimse söyleyemez. Zira, istidadı derecesinde ona üstünlük ve hayrın büyüğü verilmiştir.

"LÂ TEC'AL MEALLÂHİ İLÂHEN ÂHARE FETAK'UDE MEZMÛMEN MAHZÛLEN"

Allah'tan başka bir tanrı edinme! Bilinmeyen şeyleri Allah yerine koyarsan bir şey elde edemediğin gibi yerilmiş ve kınanmış olarak tek başına kalırsın.

"VE KADÂ RABBÜKE ELLÂ TA'BÜDÛ İLLÂ İYYÂHÜ"

Ey Muhammed! Yüce Rabbin; akıllı ve düşünceli olan kimseler, ancak haber vermiş olduğun Allah'a ibadet etsinler ve kendi hevalarında kınanmış, hor ve hakir olarak acı ve yokluk içinde kalmasınlar, diye hükmetti. Burada «kadâ»nın taşıdığı hüküm Cenâb-ı Hakk'a ve o hükmü yerine getirmek de kullara aittir.

"VE BİLVÂLİDEYNİ İHSÂNEN İMMÂ YEBLÜGANNE INDEKELKİBERE EHADÜHÜMÂ EV KİLÂHÜMÂ FELÂ TEKULLEHÜMÂ ÜFFİN VE LA TENHERHÜMÂ VE KUL LEHÜMÂ KAVLEN KERİYMEN"

Cenâb-ı Hakk, ana ve babanıza ikram etmenizi ve yanınızda onlardan biri veya ikisi ihtiyarlık ve güçsüzlük halinde de olsalar onları "öf" sözü ile bile incitmemenizi ve kendilerinden hiç bir suretle incinmemenizi emretmiştir. İnsanın ana ve babasına gücü ve iktidarı oranında yardım etmesi ve saygı göstermesi ve «kavl-i keriym» ile muamele etmesi farzdır. «kavl-i keriym», özür dilemek ve halinden sızlanarak bağışlanmasını rica etmektir.

"VAHFID LEHÜMÂ CENÂHAZZÜLLİ MİNERRAHMETİ VE KUL RABBİRHAMHÜMÂ KEMÂ RABBEYÂNİ SAGIYREN"

Koruyucu kanatlarınızı ana ve babanıza siper edin. Onlar sizi çocukluk çağınızda tam bir şefkat ve

merhametle kucaklarında besleyerek korumuşlar ve yetiştirmişlerdir. Siz de onların yaptıklarına karşılık "Ya Rabbî! anama, babama merhamet et, onları rü-yeti cemalinle sevindir." diye Allah'a yalvarınız.

"RABBÜKÜM A'LEMÜ BİMÂ FÎ NÜFÛSİKÜM İN TEKÛNÛ SÂLİHIYNE FEİNNEHU KÂNE LİL' EVVÂBİYNE GAFÛREN"

Rabbiniz, içinize gelenleri bilir. Eğer siz din kurallarına uygun iyi ve güzel işler yapmakla övünülecek ahlâk sahibi tövbe edenlerden olursanız, Cenâb-ı Hakk da bağışlayıcılığı ile, sizi bağışlar. Allah'ın affetme, merhamet etme sıfatı böyle kimseler içindir. Bunların günahları bağışlanacaktır.

"VE ÂTİ ZELKURBÂ HAKKAHU VELMİSKİYNE VEBNESSEBİYLİ VE LÂ TÜBEZZİR TEBZİYREN"

«Zilkurbâ» nın ve çoluk çocuğunun geçimleri bu âyetle vacip oluyor. Onların mahzun bırakmayınız; Cenâb-ı Hakk size karşılığında mükâfatını fazlasiyle verecektir.

Miskinin ve yola çıkacak misafirin haklarını da verin. Misafirin hakkı, o gün ona yemek yedirip yola çıkarmaktır. Ancak, israf etmeyin. Zira, misafir hizmetinde gösteriş ve külfet caiz değildir. Miskine ve misafire yol için yemek ve azık verilecek olursa. bu da israftan sayılmaz. Yakınınızdaki miskine yani, oturacak yeri olup da yiyecek bulmaktan yoksun olanlara yardımda bulunmak dostluk ve kardeşlik

bakımından lâzımdır. O miskini aç bırakmamalı, ona geçimini sağlayacak bir iş göstermeli.

"İNNELMÜBEZZİRİYNE KÂNÛ IHVÂNEŞ-ŞEYÂTIYNİ VE KÂNESŞŞEYTÂNÛ LİRABBİHİ KEFÛREN"

Gerçekte, saçıp savuranlar şeytanlara benzerler. Şeytan Rabbine karşı nankörlükte bulunup şükrünü yerine getirmedi.

"VE İMMÂ TU'RİDANNE ANHÜMÜBTİGÂE RAHMETİN MİN RABBİKE TERCÛHÂ FEKUL LEHÜM KAVLEN MEYSÛREN"

Şayet Rabbinin bağışladığı nimetten sen onları engelleyip vermek istemezsen, rica ve dua ile yahut tatlı söz ile onların gönüllerini al, yüz çevirme.

"VE LÂ TEC'AL YEDEKE MAĞLÛLETEN İLÂ UNUKIKE VE LÂ TEBSUTHÂ KÜLLELBASTI FETAK'UDE MELÛMEN MAHSÛREN"

Ve iki elini boynuna bağlar bir halde bulunma: bütün bütün de elinde olan şeyi saçıp dağıtma. Ne cimrilik alçaklığmı kabul et ve ne de israfın zarar ve ziyanını seç. Bunlardan her hangisini seçersen, üzgün, yorgun ve umutsuz kalmaktan başka bir sonuç vermez.

"İNNE RABBEKE YEBSÜTURRİZKA LİMEN YEŞÂÜ VE YAKDİRÜ İNNEHU KÂNE BİİBÂDİHİ HABİYREN BASIYREN"

Ey Muhammed! Rabbin, kullarından bazısının rızkını genişletmiş, bazısının da ancak hayatlarını

muhafaza edecek derecede sıkıntı çekerek ve çalışmakla kazanmasını takdir etmiştir. Rabbin, kullarının geçim hallerini, seziş ve görüşlerini tamamiyle açıklar.

"VE LÂ TAKTÜLÛ EVLÂDEKÜM HAŞYETE İMLÂKIN NAHNÜ NERZÜKUHÜM VE İYYÂKÜM"

Evlâtlarınızı fakirlik korkusundan öldürmeyin. Onlara ve size rızık verecek olan Biz'iz.

"İNNE KATLEHÜM KÂNE HIT'EN KEBİYREN"

Evlâtlarınızı yoksulluk korkusundan dolayı öldürmek ne büyük hata ve ne büyük bir suç ve günahtır.

"VE LÂ TAKREBÜZZİNÂ İNNEHU KÂNE FÂHIŞETEN VE SÂE SEBİYLEN"

Zinaya yaklaşmayınız. Zira zina, insanın üzerine çok büyük tehlikeler açar ve insanı büyük illetlere müptelâ eder. Zina işlemek ne kötü bir meslektir. Gerek vicdan bakımından gerek kardeşlik bakımından aklı olan kimse buna hiç müsaade eder mi?

"VE LÂ TAKTÜLÜNNEFSEL LETÎ HARREMALLÂHÜ İLLÂ BİLHAKKI VE MEN KUTİLE MAZLÛMEN FEKAD CEALNÂ LİVELİYYİHİ SULTÂNEN"

Kısas yani misilleme yoluyla, yahut savaş sırasında öldürülmesi gereken kimseden başkasını öldür-

meyiniz. Eğer bir kimse zulüm görmüş olarak öldürülürse, Biz, onun velisine yardım eder, ona güç verir ve onu çoğaltırız.

"FELÂ YÜSRİF FİLKATLİ İNNEHU KÂNE MENSÛREN"

Katilde de israf etmeyin. Meselâ: kısas suretiyle bir kimsenin katli gerekse, o kimse nasıl alet kullandıysa o çesit aletle onu öldürün. Hattâ, savas sırasmda düşmanın gücünü hükümsüz kılacak derecede savaşm. Onu yatırıp boğazlamak istemek de israftır. Savaşacak güçten düşürdükten sonra, onu öldüreceğim diye uğraşma, başka bir düsmanla savaş. Kısas yoluyla öldürmek olabilir. Ancak, savaş yoluyla olan katilde düşmanın güçten düşürülmesine çalışmak uygundur. Biz, katledilmiş evliyaya kuvvet veririz de onlar o kuvvetle üstün gelirler.

"VE LÂ TAKREBÛ MÂLELYETİYMİ"

Şahsî yararınız için yetimin malını kullanıp israf etmeyin ve boşa giderecek surette sahip olmaya da kalkışmayın.

"İLLÂ BİLLETÎ HİYE AHSENÜ HATTÂ YEBLÛGA EŞÜDDEHU"

Yetimin malı kendi yararı için sarf olunursa caizdir. Hattâ, reşit oluncaya kadar onun malını yemeyiniz.

"VE EVFÛ BİL'AHDİ İNNEL'AHDE KÂNE MES'ÛLEN"

Cenâb-ı Hakk ile olan ahdinizi yerine getiriniz. Zira ahit, sorumluluk ile sonuçlanacaktır.

"VE EVFÜLKEYLE İZÂ KİLTÜM"

Bir şeyi ölçtüğünüz zaman ölçüde çok doğru olun, fazla veya noksan vereyim, demeyin.

"VEZİNÛ BİLKISTASİLMÜSTEKIYMİ ZÂLİKE HAYRÜN VE AHSENÜ TE'VİYLEN"

Doğru olan terazi ile tartın. Ayarsız ve bozuk terazi ile bir şeyi tartıp vermeyin. Belediyenin, doğruluğunu tasdik ederek damgaladığı ölçeği kullanın. Böyle yapmak, sonuç itibariyle sizin için daha güzel ve daha hayırlıdır.

"VE LÂ TAKFÜ MÂ LEYSE LEKE BİHÎ ILMÜN"

Gereksiz şeyleri öğrenip halkm kusurlarını veya hakları konusunda verilecek kararlarda onların noksanlarını arama.

"İNNESSEM'A VELBESARE VELFÜÂDE KÜLLÜ ÜLAİKE KÂNE AHNÜ MES'ULEN"

İşitme, görme organları ve kalp, bunların hepsi, lüzumsuz karar aldırmaktan sorumludurlar.

"VE LÂ TEMŞİ FİL'ARDI MEREHAN İNNE-KE LEN TAHRİKAL'ARDA VE LEN TEBLÜGAL-CİBÂLE TÛLEN"

Yeryüzünde böbürlenerek yürümeyin. Çünkü, siz ne yeri delecek, ne de dağları taşıyacak bir güçte değilsiniz.

"KÜLLÜ ZÂLİKE KÂNE SEYYİÜHÜ INDE RABBİKE MEKRÛHEN"

Bunların hepsi, Rabbinin katında terbiye ve edep dışı beğenilmeyecek hallerdir ki, bunu yapmak aklı olan kimseye yakışmaz.

"ZÂLİKE MİMMÂ EVHÂ İLEYKE RABBÜKE MİNELHİKMETİ"

Ey Muhammed! Nübüvvet ve risalette hayat, ilim, kudret gibi sıfatlarla sana yansımış olan terbiye, Rabbinin vahyettiği hikmetlerdir.

"VE LÂ TEC'AL MEALLÂHİ İLÂHEN ÂHARE"

Nefsinizin isteklerine uyup ona düşkünlük göstermeyin, Cenâb-ı Hakk'ı tanıyın. Gerçek mabut, ancak Peygamberimizin haber vermiş olduğu Allah'tır. Ondan başkasını ilâh edinmek doğru olmaz. Çünkü, O'nun gayrisi hevadır. Heva ise aşağılık ve yokluk, akıllı kimseye de bir ayıp ve noksandır.

"FETÜLKÂ FÎ CEHENNEME MELÛMEN MEDHÛREN"

Cenâb-ı Hakk'tan başkasına muhabbet ederek Allah'ı tanımaz, düşünce ve amellerinizi ancak hevanıza sarf ederseniz, kınanmış ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsınız.

"EFEASFÂKÜM RABBÜKÜM BİLBENİYNE"

Siz, Rabbinize oğullarla mı yücelik ve şeref kazandırır ve O'nu bunlarla mı nitelersiniz?

"VETTEHAZE MİNELMELÂİKETİ İNÂSEN İNNEKÜM LETEKÛLÛNE KAVLEN AZIYMEN"

Meleklerden de kızlar mı edinirsiniz? Siz, kaldıramayacağınız ne kadar ağır bir sözü söylüyorsunuz. Sonradan var olan, öncesi olmayana ne ile ulaşmış olabilir?

"VE LEKAD SARREFNÂ FÎ HÂZELKUR'ÂNİ LİYEZZEKKERÛ VE MÂ YEZİYDÜHÜM İLLÂ NÜFÛREN"

Her şeye ilgisi ve yorumu imkân dahilinde bulunan Kur'ân'ı, onların düşünüp ibret almaları için açık ve belli bir belge olarak gönderdik. Fakat onlar, Kur'ân'dan bir şey aktarıp anlayamadılar; ancak, cehaletleriyle nefret kazandılar.

"KUL LEV KÂNE MEAHÛ ÂLİHETÜN KEMÂ YEKÛLÛNE İZEN LEBTEGAV İLÂ ZİYL'ARŞI SEBİYLEN"

Onların dedikleri gibi Allah'a başka tanrılarla yaklaşmak mümkün olsaydı, elbette arş sahibi olan Allah'a bir yol ile gitmiş olurlardı.

"SÜBHÂNEHU VE TEÂLÂ AMMÂ YEKÛLÛNE ULÜVVEN KEBİYREN"

Allah tealâyı tesbih ederim. Cenâb-ı Hakk onların söylediklerinden yücedir .Kimsenin eli O'na erişmez ve O'nun büyüklüğüne kimse karşı koyamaz.

"TÜSEBBİHU LEHÜSSEMÂVÂTÜSSEB'U VEL'ARDU VE MEN FİYHİNNE VE İN MİN ŞEY'İN İLLÂ YÜSEBBİHU BİHAMDİHİ VE LÂKİN LÂ TEFKAHÛNE TESBİYHAHÜM İNNEHU KÂNE HALİYMEN GAFÛREN"

Yedi gök O'mı tesbih, tenzih ve takdis eder. Yeryüzünde, «Sübbuhiyet» le gelen eşyayı görüyorsunuz; O'nu tesbih etmeyen hiç bir şey mevcut değildir. Cenâb-ı Hakk'm sebep perdeleri arasından yarattığı eşya, ancak kendisini tenzih ve takdis eder. Lâkin onların tesbihini anlamaya sizin bilginizin müsaadesi yoktur, tefekkuh* edemezsiniz. Yüce Allah, hilim sahibidir, suçluların günahlarını bağışlar.

(*) Tefekkuh: Fıkıh ilmini öğrenme anlamına gelirse de burada derinliğine düşünme, mânâya yakın bir mertebe demektir. Meselâ: Cevizin içindeki yağı gibi.

"VE İZÂ KARE'TELKUR'ÂNE CEALNÂ BEYNEKE VE BEYNELLEZİYNE LÂ YÜ'MİNÜNE BİL'ÂHIRETİ HICÂBEN MESTÛREN"

Ey Muhammed! Kur'ân okuduğun zaman seninle, âhirete inanmayan kimsenin arasında bir perde oluşur ki, âhirete inanmayan o kimse ondan derinliğine bir mânâ çıkararak gerçek anlamına varamaz.

"VE CEALNA ALÂ KULÛBİHİM EKİNNETEN EN YEFKAHÛHÜ VE FÎ ÂZANİHİM VAKREN"

Onların kalplerinde, kendi heva ve nefislerinden, bir kindarlık meydana gelmiştir. Perde dediğimiz, bu öç alma duygusudur. Kulaklarında da bir ağırlık ve perde hâsıl olur ki, Kur'ân'a inanan kimse ile inanmayan kimsenin arasındaki o perde, onun mânâya derinliğine inmesine engel olur. İnanmayan kimse oraya düşüncesini sarfedemez ve anlamak istemez.

"VE İZÂ ZEKERTE RABBEKE FİYLKUR'ÂNİ VAHDEHU VELLEV ALÂ EDBÂRİHİM NÜFÛREN"

Sen, Cenâb-ı Hakk'ı Kur'ân'da tek olarak andığm zaman, onlar. nefret etmiş oldukları halde arkalarına dönerek giderler.

"NAHNÜ A'LEMÜ BİMÂ YESTEMİÛNE BİHÎ İZ YESTEMİÛNE İLEYKE"

Onların Kur'ân'dan işitmiş oldukları mânâya bizim bilgimiz vardır. Senin kulağına gelen mânâyı onlar anlayamazlar.

"VE İZ HÜM NECVÂ İZ YEKÛLUZZÂLİMÛ-NE İN TETTEBİÛNE İLLÂ RECÜLEN MESHÛ-REN"

Onlar aralarında gizlice konuşurlar ve Allahlık vasfı hakkında fikir ve düşüncelerini bildirerek derler ki: "Siz, sözleri mânâya uygun bir adama tabi olmuşsunuz. Biz onun güzel ve düzgün sözlerindeki mânâyı anlayamayız. Bizde bu anlayış olmadıkça yalnız onun güzel ve düzgün konuşması sebebiyle ona tabi olmaklığımız gerekmez."

"ÜNZUR KEYFE DAREBÛ LEKEL'EMSÂLE"

Onlar sana ne nitelikte örnekler veriyorlar, çok dikkatle bak.

"FADALLÛ FELÂ YESTETİY'ÛNE SEBİY-LEN"

Onlar doğru yoldan sapmışlardır. Doğru yolu bulmaya güç ve takatları da yoktur.

"VE KÂLÛ EİZÂ KÜNNÂ IZÂMEN VE RÜ-FÂTEN"

Onlar dediler ki: "Bizim bedenimizin kemikleri çürümüş ve ufalanmış bir hal aldığı zamanda,"

"EİNNÂ LEMEB'ÛSÛNE HALKAN CEDİY-DEN"

"Biz, yeniden yaratılarak, tekrar mı dirileceğiz?"

Yeniden yaratılma o değildir. Belki o, makineden meydana gelen bir vücuttur ki, oradan gelip gidiyor. Çürük kemikleri Allah bir daha diriltmez. Eğer diriltmiş olsa o başka bir mahluk olur. Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve yüceliğinin gereği, hiç bir şeyi diğerinin aynı olarak yaratmaz, ayrı ayrı yaratır. Zira Tanrı töresi bir şeyi iki kere yaratmaz ve iki şeyi de bir yapmaz. Bir yapmış olsa, etkilenenin vücudunun etkileyenden ayrı olmaması gerekir. Meselâ: Evlât gibi ki, ana ve babanın evlâdına hayat ve harekette münasebeti yoktur. Herkes kendi vücudunda başlı başına bir tasarrufa sahiptir.

"KUL KÛNÛ HICÂRETEN EV HADİYDEN EV HALKAN MİMMÂ YEKBÜRÜ FÎ SUDÛRİKÜM"

Sen, onlara istidatlarında yansıyan inkârı «kûnû» emriyle göstererek de ki: "Siz, farz edelim; taş, demir veya göğsünüzde daha bir büyüklük ve daha bir şiddet ve sertlik gösteren ve gerçek halinin başka bir hale dönüşmesi imkânsız olan bir şeyin yaratılmasını düşününüz. O da yine taş ve demir gibi değişiklik kabul etmesin ve özünde uyuşma bulunmasın, her ne olursa olsun yine Cenâb-ı Hakk sizde yaratıcı ve öldürücü ismiyle tasarruf sahibidir.

"FESEYEKÛLÛNE MEN YUIYDÜNÂ"

Onlar, "Böyle sertlik gösteren ve gerçek halinin başka bir hale dönüşmesi imkânsız olan şeylerden bizi kim geri gönderebilir ve biz nasıl geri döneriz."

diye delillere dayanarak bunları söylemek isterlerse, ilâhi isimlerden istidatlarına yansıyan cevap:

"KULİLLEZİ FETAREKÜM EVVELE MERRETİN"

"Allah, şereflilikle ilk defa sizi yarattı. Yaratıcı odur ki, ondan diğer bir vücudun hâsıl olması düşünülür. Arzın yaratıcı olması, ağaçlar ve bitkilerin ve daha bir çok şeylerin zuhuruna sebep olması itibarile-dir."

"FESEYÜNGİDÛNE İLEYKE RÜÛSEHÜM"

Onlar, sana itirazla ve inkâr ederek başlarını sallarlar.

"VE YEKÛLÛNE METÂ HÜVE"

"Bu ne zaman zuhura gelecek ve nasıl yaratılacak; kendisine aslında hayat girmeyen taş ve demir gibi şeylerde hayat yeteneği düşünülemez; gerçek halinin başka bir hale dönüşmesi imkânda olmayan şeylerden hayat ve tasarrufun oluşu nasıl kabul olunabilir." derler.

"KUL ASÂ EN YEKÛNE KARİYBEN"

Halen, sende o değişikliğin ve yeni yaratılışın meydana geldiğini anla!

Buradaki «kurbiyet» (yakınlık), âhirette kazanılan vücudun manevî yakınlığıdır. Yoksa, zaman ve mekâna nisbet olunan yakınlık değildir; yani Cenâb-ı Hakk, o tasarrufu sende her an icra ediyor. Sizin

varlığınız, ya cennete yükselmekte yahut cehenneme inmektedir. Siz, âhiret âleminde «bedel mâyetehallel» (vücudun harcadığını tamamlayan yiyecekler) aracılığıyla bir kitap halinde meydana geliyorsunuz. Yani, bütün hücreleriniz vücudunuzda yerli yerinde durduğu halde, onlardan intişar eden enerji ile tayeran etmekte, sağdan veya soldan, yani hayır veya şerden, herkes hak kazanmış olduğu makamına varmaktadır. «Arz-ı mahşer» ki, buna Kur'ân dilinde «kaid» denilir, o «kaid» de vezin ve hesaptan sonra, herkes yükselme ve iniş mertebelerinden birine nail olur, kendisine mahsus makamını ve belli kaderini bulur.

"YEVME YED'ÛKÜM"

Din gününde Cenâb-ı Hakk sizi iman ve amel ile davet eder.

"FETESTECİYBÛNE BİHAMDİHÎ"

Sizler, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve inayeti ve size ihsan ettiği peygamberi aracılığıyla bu davete uyarsınız.

"VE TEZUNNÛNE İN LEBİSTÜM İLLÂ KALİYLEN"

Ve siz zannedersiniz ki, uzun zaman beklemedik ve az bir vakitte bu makamlara vardık. Bu, bizim, dünyadan âhirete gidişimiz zamanıdır ve buradaki yakınlık, zamanın yakınlığıdır.

"VE KUL LİIBÂDÎ YEKÛLÜLLETİ HİVE AHSENÜ"

Benim kullarıma, sana gelen şöyle bir sözü söyle ki, o söz mânâ bakımından ve gerçekten güzeldir.

"İNNEŞŞEYTÂNE YENZEGU BEYNEHÜM İNNEŞŞEYTÂNE KÂNE LİL'İNSÂNİ ADÜVVEN MÜBİYNEN"

Şüphe yok ki, şeytan insanları iyi ve güzel yoldan çevirerek haram ve helâl yolunda düşmanlık tarafına çeker. Onun düşmanlığı açık ve bellidir ki, insanın heva ve hevesinin üstün gelmesi ve duyup işittiklerine kapılmasiyle yanlış yolu seçmesine sebep olur.

"RABBÜKÜM A'LEMÜ BİKÜM İNYEŞE' YERHAMKÜM EV İNYEŞE' YÜAZZİBKÜM"

Sizin mânâ, öz ve itikadınızda olan şeyi Rabbiniz bilir. Eğer, Allah'ın iradesi sizin niyet ve amelinize uygun olursa, size rahmet eder. Eğer siz Cenâb-ı Hakk'ın kahır, gazap ve emirlerine uymayacak olursanız, Allah'ın iradesi sizi azaba sürükler.

"VE MÂ ERSELNÂKE ALEYHİM VEKİYLEN"

Ey Muhammed! Biz, seni onlara vekil olarak göndermedik; onlara vekil değilsin, Seni, ancak ilâhî hükümlerimizi tebliğ etmek için gönderdik.

"VE RABBÜKE A'LEMÜ BİMEN FİSSEMÂVÂTİ VEL'ARDI"

Senin Rabbin göklerde ve yeryüzünde olan şeyleri bilir.

"VE LEKAD FADDALNÂ BA'DANNEBİYYÎNE ALÂ BA'DIN"

Biz, bazı nebileri bazı nebiler üzerine ilim, iktidar ve ümmetinin çokluğu yönleriyle üstün kıldık.

"VE ÂTEYNÂ DÂVÛDE ZEBÛREN"

Ve Davud Aleyhisselâma «Zebûr»u verdik, onunla amel etmesine hükmettik.

"KULİD'ULLEZİYNE ZEAMTÜM MİN DÛNİHÎ"

Bu şeref ve bu gerçeği Allah'ın ibadetinden başka şeyle elde ederiz, diyerek batıl düşüncede olanlara de ki: Allah'tan başka mabut saydığınız şeyleri çağırınız."

"FELÂ YEMLİKÛNE KEŞFEDDURRİ ANKÜM VE LÂ TAHVİYLEN"

"Onlar; sizden bir zararı kaldırmaya güçleri yetmeyeceği gibi, değiştirmeye de çare bulamazlar. Zira bu sıfatlar hayat, ilim ve akıldan zuhur edecek bir eserdir. Onların batıl sanılarından ve isteklerinden bir şey hâsıl olamaz."

"ÜLÂİKELLEZİYNE YED'ÛNE YEBTEGÛNE İLÂ RABBİHİMÜLVESİYLETE"

Şu kimseler ki, Allah'a yalvarma ve niyaz üstünlüğünde vesiyle hazırlamayı Rablerine bırakırlar,

"EYYÜHÜM AKREBÜ VE YERCÛNE RAHMETEHU VE YEHÂFÛNE AZÂBEHU"

Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine nail olalım, diyerek yalvarmaya ve niyaza bunların hangisi daha yakındır, Cenâb-ı Hakk'ın azap ve azametinden korkmaya bunlarm hangisi sebep ve vesiyle olabilir? Vesiyle sayan kimsenin iddiası mı, yoksa inkârcının arzu ve isteği mi?

"İNNE AZÂBE RABBİKE KÂNE MAHZÛREN"

İnsanın, rübubiyet âleminde cüzi iradesini sarfederek edinmiş olduğu azap son derece mahzurlu ve kaçınılacak bir şeydir ki, onun hiç bir şeyle yok edilmesi mümkün değildir.

"VE İN MİN KARYETİN İLLÂ NAHNÜ MÜHLİKÛHÂ"

Onlar, Allah'ın emirlerine göre amel etmedikleri için helâk yolunu seçtiler, Biz de onları yok ettik. Kendi seçimine göre hareket eden hiç bir şehir selâmet ve saadet bulmadı.

"KABLE YEVMİLKIYÂMETİ"

Kıyamet günü hangi gündür? İnsanın amel ve kulluğu ile var olduğu gün kıyamet günüdür. Eğer

insan o günde amel ve Allah korkusu ile dinin yasak ettiği şeylerden kaçınarak kulluğu yerine getirirse o kimse mahzun ve ümitsiz değildir. Mutluluğu, ki hayatında murat olan kulluğu, ancak bu suretle elde etmiş olur. Eğer kıyamet gününü, yani amel ve takva gününü, amel ve dinin yasak ettiği şeylerden kaçınarak kulluğu yerine getirmezse elbette o kimse mahzun ve ümitsizdir ve âhiret için hiç bir şey kazanmamıştır.

"EV MÜAZZİBÛHÂ AZÂBEN ŞEDİYDEN"

Yahut, Biz onları şiddetli bir azaba uğratırız ki, böyle kimseler azabın çokluğuna tabi olmuş olurlar.

"KÂNE ZÂLİKE FİLKİTÂBİ MESTÛREN"

Bunların hepsi, yani ibadetin iyilikleri, yahut kabahatin kötülükleri senin vücut kitabmda yazılmıştır. Enbiyanın getirmiş olduğu kitaptaki emir ve yasakla yükümlü olup onu yapmakla bağımlı olduğu güne kıyamet günü denilir. .Ama âhiret gününde hesap ve kitap görülmek için sağdan ve soldan gelen her iki taifenin toplandığı yere «kaid» denilirki, orada «ka'diyet» ile yükümlü olduğu, yani sual ve cevaba tabi tutulup cennetin yüceliklerine mi yükselecek, yoksa cehennemin derinliklerine mi ineceğinin belirlendiği güne de, kıyamet günü denilse yeridir.

"VE MÂ MENEANÂ EN NÜRSİLE BİL'ÂYÂTİ İLLÂ EN KEZZEBE BİHEL'EVVELÛNE"

Kur'ân âyetlerini göndermekten Bizi kimse alıkoyamaz. Ancak öncekilerin âdeti olduğu üzere üm-

metle peygamber arasına giren yalanlamadan başka Bizim âyetlerimizi ne engelleyebilir?

"VE ÂTEYNÂ SEMÛDENNÂKATE MÜBSİRETEN FEZALEMÛ BİHÂ"

Biz; görsünler diye mucize olarak dişi deveyi Semud kavmine verdik. Onlar, o deveye zulmettiler.

"VE MÂ NÜRSİLÜ BİL'ÂYÂTİ İLLÂ TAHVİYFEN"

Biz, âyetleri ancak onları korkutmak için gönderdik.

"VE İZ KULNÂ LEKE"

Sana, Rabbinden gelerek hayat, ilim, kudret... gibi sıfatlardan hâsıl olan vahiy:

"İNNE RABBEKE EHÂTA BİNNÂSİ"

"Rabbin, hayatın maddî ve manevî her yönünü, bütün bölümleriyle Rablık mertebesinde çepçevre kuşatmıştır. Ey Muhammed! İlâhî sıfatlardan risaletinin levhinde böylece kayıtlı olduğunu onlara haber ver. Bedenin kısımlarından hiç bir şey Cenâb-ı Hakk'ın terbiyesinin dışında kalamaz. Terbiyesi olmasa onun vücudu da olmaz. Ancak, Cenâb-ı Hakk'ın varlığı onu meydana getirir. Onun meydana çıkması da terbiyeyi gerektirir."

"VE MÂ CEALNERRÜ'YELLETÎ EREYNÂKE İLLÂ FİTNETEN LİNNÂSİ"

Bizim sana göstermiş olduğumuz o rüya insanları denemek için idi ki; ümmetin içinde bu adamlar fitne ve fesat olarak zuhur edecek ve bu ümmete karşı ayaklanarak üstün gelecekler. Onların üstünlüğü ümmetin içinde bir fitnedir. Eshap arasında vukua gelecek olan bu ihtilâfı Hazreti Peygamber rüyada görmüştü. Yani, Süfyanilerin bu dini tahrif ve tağyir ederek kendi hevalarına uyduracaklarını haber vermiş ve çok müteessir olmuştu.

"VEŞŞECERETELMEL'ÛNETE FİYLKUR'ÂNİ"

Halbuki o rüya, Kur'ân'da vücudu bildirilen lânetlenmiş şecerenin zorbalıklarının eserlerinden olacak bir rüya idi.

"VE NÜHAVVİFÜHÜM FEMÂ YEZİYDÜHÜM"

Biz. onları korkuturuz. Onlar fazlasını elde edemezler.

"İLLÂ TUĞYÂNEN KEBİYREN"

Ancak, büyük bir taşkınlıkla isyancı olarak meydana gelirler. «kebiyren» kelimesi yüksek veya alçak mertebeleri kapsar. Eğer iyi yolda olursa yüksek mertebede ,şayet kötü yolda olursa tehlike ve rahatsızlık veren alçak mertebededir. Bu ise dünyada ilim, amel ve terbiyede dış etkenlerden ileri gelen sıkıcı ve tedirgin edici bir hal ve bir rahatsızlıktan ibarettir.

"VE İZ KULNÂ LİLMELÂİKETİSCÜDÛ LİÂDEME"

İnsanın kitap ve resule olan itikat ve amelde güvendiği ve dayandığı söz: "Sizler âdeme secde ediniz." oldu.

"FESECEDÛ"

Onlar, âdeme itaat etmeyi ve boyun eğmeyi kabul ettiler. Ey Muhammed! Böylece ümmetinin itaat ve boyun eğmesi için bu teklif sana da açıkça cereyan edecektir. Kendilerini bu teklif ile yükümlü tutanlar, ümmetinden sana itaat eden ve boyun eğen kimselerdir.

"İLLÂ İBLİYSE"

Dünya ve dünya sevgisine talip olan, Allah ve resulünü unutarak kendi hevasına uyan kimseler mahzun ve ümitsizdirler.

"KÂLE EESCÜDÜ LİMEN HALAKTE TIYNEN"

"Bizim içimizden ve halktan olan bir kimseye boyun eğelim mi? Yaratılış bakımından o da bizden biridir. Onun üstünlüğünü göstermiş olan şereflilik bizde de vardır. Tabliğ edene yakın olmak bir cihetten bizde de mevcuttur. Onda ne olgunluk düşünülürse dikkat etseniz bizde dahi bulacaksınız." diyerek itaat ve boyun eğmeyi kabul etmeyen kimse, taşkınlığında azgınlığa nisbet edilmesini istemedi.

"KÂLE EREEYTEKE HÂZELLEZÎ KERREMTE ALEYYE"

Ya Rabbi! Bana şu zatı haber ver ki, onu benim üzerime üstün kıldın. Bu üstünlüğün sebebi nedir?

"LEİN AHHARTENİ İLÂ YEVMİLKIYÂMETİ LEAHTENİKENNE ZÜRRİYYETEHU İLLÂ KALİYLEN"

Eğer, gerçekte kabule mazhar olarak herkes bu dine inançla sarılıp gereklerini yerine getirdiği güne kadar Sen beni ertelersen, ben onun soyunu yok ederim. Bu soydan, görevle bir kimse zuhura gelmez. Ancak, savaşa ve ölüme hedef olmayıp dağın arkasına hicret ederek oraya yerleşen kimseler bu dinin hakikatine ve sonucuna bilgili olurlar.

"KÂLEZHEB FEMEN TEBİAKE MİNHÜM FEİNNE CEHENNEME CEZÂÜKÜM CEZÂEN MEVFÛREN"

Onlardan sana uyan kimseyi al götür. Sizin sonunuz cehennemdir. Cehennemde iki suret olduğu malûmdur. Cehennemin gideceğiniz ve sığınacağınız yer olması, size noksansız ve tamam bir cezadır.

"VESTEFZİZ MENİSTETA'TE MİNHÜM"

Onlardan size gücü yeten kimseleri özel işlerinizde kullanabilir ve onlara bir yol gösterir, hüküm ve karar verir ve onlar için çığır açabilirsiniz.

"BİSAVTİKE"

Onlara olan seslenişinizin korkusundan onlar her şeyi yapacak kadar alçalırlar.

"VE ECLİB ALEYHİM BİHAYLİKE"

Sen onlara karşı askerler ve atlar getirt.

"VE RECİLİKE"

Piyade askeri de celbet ki, sen onlarla savaşa girişeceksin.

"VE ŞÂRİKHÜM FİL'EMVÂLİ VEL'EVLÂDİ"

Evlâtlar ve mallarda onlarla ortaklığa da muvaffak olursunuz ki, onları nikâhlar, zekât alır ve onlara zekât da verebilirsiniz.

"VAIDHÜM"

Onları kendinizden saym; onlar sizdendir ve her şeyde size tabi olmuşlardır. Çünkü, çok kimselerin hükümdarlarının gidişatına uyması eskiden beri âdetdir.

"VE MÂ YAIDÜHÜMÜŞŞEYTÂNÜ İLLÂ GURÛREN"

Nefsinizin size haber vermiş olduğu ilim, kendini beğenmişlikle yapılan hareketten başka bir şey değildir ki, onun anlamı yoktur.

"İNNE IBADÎ LEYSE LEKE ALEYHİM SULTÂNÜN"

Tam bir kullukla Beni gerçek mabut tanıyan kullarımı serkeşliğe ve taşkınlığa teşvik etmeye ve onların dinlerini bozmaya ve değiştirmeye senin gücün yetmez. Senin hükümdarlığın, başlarına musallat olma yoluyladır. Onlar ise manen dinlerine bağlıdır, o mânâyı da kimsenin bozmaya ve değiştirmeye izni olamaz. Zira, o görünmez, içtedir.

"VE KEFÂ BİRABBİKE VEKİYLEN"

Ey Muhammed! Rabbin sana kefil olarak yeter. Rahatsızlık ve usanç veren bu halden bir zaman gelir de insanları kurtarır ve bu hükümdarlığı «Cumhuriyet» e çevirir. Ondan sonra herkesin dine müsaadesi kendi elindedir.

"RABBÜKÜMÜLLEZÎ YÜZCİYLEKÜMÜL - FÜLKE FİLBAHRİ"

Rabbiniz, size verdiği zekâ ve marifetin üstünlüğü ile sizin için denizlerde gemiyi yüzdürür..

"LİTEBTEGÛ MİN FADLİHÎ"

Bu da, Allah'tan üstünlük istemeniz içindir. Size gemiler verir, o gemiler suyun üzerinde yüzerek hareket eder, onlarla düşmanlarınıza galip gelir de böbürlenirsiniz.

"İNNEHU KÂNE BİKÜM RAHIYMEN"

Rabbiniz size her halde rahmetiyle nazar eder. Siz Allah'a muhabbet edin ki, Cenâb-ı Hakk da size rahmetiyle nazar buyursun.

"VE İZÂ MESSEKÜMÜDDURRÜ FİLBAHRİ DALLE MEN TED'ÛNE İLLÂ İYYÂHÜ"

Denizde size bir sıkıntı ve yok olma hali geldiği zaman, siz dua ettiğiniz şeyi unutur, sadece kurtulmanız için temiz kalple Allah'a dua edersiniz.

"FELEMMÂ NECCÂKÜM İLELBERRİ A'RADTÜM VE KÂNEL'İNSÂNÜ KEFÛREN"

O çarpışma ve savaştan yahut fırtınadan kurtuldunuz mu, siz o eski bildiğiniz inanışla kurtuluşu istediğiniz zattan yüz çevirirsiniz. İnsan, her zaman şükranlıktan ziyade, nankörlük tarafına dönük olarak o yönde inatla hareket eder.

"EFEEMİNTÜM EN YAHSİFE BİKÜM CÂNİBELBERRİ"

Siz, Cenâb-ı Hakk'ın, karada deprem yahut ansızın gelen başka belâlara uğratmak suretiyle, sizi yere batırmayacağından emin misiniz?

"VE YÜRSİLE ALEYKÜM HÂSIBEN"

Yahut, bir çeşit ateş veya gazla ilgili cisimlerle yok olmanıza hükmederse, ondan da emin misiniz?

"SÜMME LÂ TECİDÛ LEKÜM VEKİYLEN"

Böyle bir şey olduktan sonra siz kimi vekil edinirsiniz? Siz her yerde ve her zaman Rabbinize sığının.

"EM EMİNTÜM EN YÜIYDEKÜM FİYHİ TÂRETEN UHRÂ"

Bir daha böyle çarpışmalar olmaz, diyerek karada ve denizde olan çarpışmaları Cenâb-ı Hakk'ın size defalarca yine tekrarlamayacağından da emin misiniz? Siz, Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufundasınız. O, isterse sizi galip getirir, isterse yenik düşürür.

"FEYÜRSİLE ALEYKÜM KÂSIFEN MİNERRIYHI"

Top gürültüleri gibi şiddetli, korkunç ve sizi dehşete düşüren sesler karadan ve denizden üzerinize saldırırsa, onun ortadan kaldırılmasında ve yok edilmesinde Allah'tan başka kime dayanarak kendinizi selâmette tutabilirsiniz?

"FEYÜĞRİKAKÜM BİMÂ KEFERTÜM"

Şükranlık duymadığınız için Cenâb-ı Hakk sizi suda boğar. Allah'ı unutup nankörlük ederseniz, meselâ: Düşmandan korunmak için lâzım gelen savaş aracı ve gereçlerini sağlayarak hazırlamazsanız, bir düşman donanmasının müthiş ve korkunç toplariyle sizin üzerinize saldırmayacağından ve sizi suya batırarak boğmayacağından emin olabilir misiniz?

"SÜMME LÂ TECİDÛ LEKÜM ALEYNÂ BİHİ TEBİY'AN"

Siz, böyle yok olmakla karşı karşıya kaldıktan sonra, çaresiz zamanınızda Bize nasıl uyabilirsiniz? Bize uymak, daha siz korkusuzluk içinde bulunduğunuz zamanda olacaktı. Zira selâmet, Cenâb-ı Hakk'a kulluk etmek ve milletin yararına çalışmakla hâsıl olur. Hareketlerinizde uyanık olunuz ve Allah'ı unutmayınız.

"VE LEKAD KERREMNÂ BENÎ ÂDEME"

Biz, Muhammed ümmetinden halen mevcut olan insanları ilim, risalet, kitap ve hayat ile şereflendirdik.

"VE HAMELNÂHÜM FİLBERRİ VELBAHRİ"

Karada, denizde ilim ve sanat kazanacak derecede onlara düşünce ve güç verdik. Onlar, yüklendikleri o fikir ve güçle her şeye tasarruf etitler, iktidar ve kabiliyet kazandılar. Karada ve denizde mevcut olan ve gerekli görülen her bir işte Biz onları bilgili kıldık.

"VE REZAKNÂHÜM MİNETTAYYİBÂTİ"

Biz, temiz şeylerle onları rızıklandırdık.

"VE FADDALNÂHÜM ALÂ KESİYRİN MİMMEN HALAKNÂ TEFDIYLEN"

Onlar, diğer yaratılmışlardan üstün ve farklıdırlar. Allah'ın onlardan daha güçlü mahlukları vardır.

"YEVME NED'U KÜLLE ÜNASİN BİİMÂMİHİM"

Biz, o günde, yani din ve kıyamet gününde insanları, kendisine uydukları kimselerle birlikte çağırırız.

"FEMEN ÜTİYE KİTÂBEHU BİYEMİYNİHİ FEÜLÂİKE YAKREÛNE KİTÂBEHÜM"

Eğer bir kimse kitabının kazancmı sağından elde etmiş olursa, o günkü günde kendisinin hal ve şanını o kitabın üzerinde görür ve o kitabın nerede tertiplenmiş olduğunu okur.

"VE LÂ YUZLEMÛNE FETİYLEN"

Onlara o günkü günde kıymetsiz bir kıl kadar bile haksızlık eziyet edilmez.

"VE MEN KÂNE FÎ HÂZİHÎ A'MÂ FEHÜVE FİL'ÂHİRETİ A'MÂ VE EDALLÜ SEBİYLEN"

Bir kimse, bu günkü günde âhireti, kendisini ve nefsini idrak edemeyecek kadar kör olursa, buradaki bu halle âhiret gününde yeniden dirilecektir ki, orada da kör olacaktır. Bir rehberi, yedekte götüreni olmadıkça kör olan kimse yolu bulup düzeltemez.

"VE İN KÂDÛ LEYEFTİNÜNEKE ANİLLEZÎ EVHAYNÂ İLEYKE"

Sana vahyolunan şeyde iyice düşünerek ve ileriyi görerek hareket etmez, gaflet ederek bilgisizlikle fitneye düşerlerse,

"LİTEFTERİYE ALEYNÂ GAYREHÛ VE İZEN LETTEHAZÛKE HALİYLEN"

Vahyi tamamiyle anlayamayarak başkasını üzerimize iftira ettirmeye çalışan kimselere karşı Biz seni risalette dost ediniriz ki, kuvvet senindir. Vahyin tebliği ile onları fitnelerinden vaz geçirttir. Onlar, kendi başına böyle mânâlara kapılmasınlar. Vahyin hakikatini onlara anlat ki, onlar da gerçeği bilsinler.

"VE LEVLÂ EN SEBBETNÂKE LEKAD KİDTE TERKENÜ İLEYHİM ŞEY'EN KALİYLEN İZEN LEEZAKNÂKE DI'FELHAYÂTİ VE DI'FELMEMÂTİ SÜMME LÂ TECİDÜ LEKE ALEYNÂ NASIYREN"

Farz edelim ki, Biz, seni hak ve hakikatte sabit kılmamış olsaydık, elbette sen onlara az bir şey ile meyletmiş ve bu takdirce hayat ve ölümün güçsüzlük acısını tatmış olurdun. Biz, seni onlara uzlaşma için görevlendirmedik. Sen kuvvetli olduğundan onlara hakkı anlat. Senin için aramızda uzlaşarak yardım edecek bir kimse de bulamazsın.

"VE İN KÂDÛ LEYESTEFİZZÛNEKE MİNEL' ARDI LİYUHRİCÛKE MİNHÂ"

Ey Muhammed! Kureyş'in ileri gelenleri: "Biz görüşümüzle bağımsız olalım, bunun vücudu bizim bağımsızlığımıza engeldir." diyerek isteklerinin yerine gelmesi için seni Mekke'de tutmayarak çıkartmak istediler ve seni hicrete mecbur ettilerse de,

"VE İZEN LÂ YELBESÛNE HILÂFEKE"

Onlar sana muhalefet etmeleriyle arzu ve isteklerine ulaşamazlar.

"İLLÂ KALİYLEN"

Az bir zaman ki, Bedir Gazasının zuhuruna kadar bir az serbest hareket ettilerse de, bu gazadan itibaren yok oldular ve yanlış düşünceleri kendilerini kurtarmadı.

"SÜNNETE MEN KAD ERSELNA KABLEKE MİN RÜSÜLİNÂ"

Bu hicret, Bizim, senden önce göndermiş olduğumuz resullerin sünnetidir ki, onlar da böyle, bulundukları memleketlerden başka memleketlere giderlerdi. İbrahim Aleyhisselâmın Mekke'ye, Yusuf Aleyhisselâmın Mısır'a gittikleri gibi.

"VE LÂ TECİDÜ LİSÜNNETİNÂ TAHVİYLEN"

Değişiklik kabul etmez. Sen de bu hicretten yüksünme. Her ne kadar Kureyş'in ileri gelenleri bununla öğündülerse de kendileri de feyiz alamayıp yok oldular. Mülk yine sana kaldı ve memlekette sen tasarruf sahibi oldun. Böylece, hicrete rastlayan bir seneyi tarih başı saymaları ve sene başını «Muharrem» den itibar etmeleri hükümdarlarının kibirli davranmalarındandır.

"EKIMISSALÂTE LİDÜLÛKİŞŞEMSİ İLÂ GASEKILLEYLİ"

Güneşin batıya yönelmesinden ta gecenin kararmasına kadar üzerine vacip olan namazı kıl ki, onlar da: Öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarıdır.

"VE KUR'ÂNEL FECRİ"

Sabah namazını da kıl. O vakit, «Makam-ı cehr» olduğundan, sabah namazında yüksek sesle Kur'ân okumak lâzımdır. Tek başına kılan kimsenin de yüksek sesle okuması güzel sayılır. Ancak, kendisinin sesi bazı aile halkım usandıracak derecede olmamalı ki, o zaman doğru olmaz. .Onun için tek başma kılan kimseler içinden okurlar. Ama, cami veya mescitte kılman namaz halka safa verir, eza vermez.

"İNNE KUR'ÂNELFECRİ KÂNE MEŞHÛDEN"

Sabah vaktinin namazı ve Kur'ân'ı, herkesin yerine getirebileceği bir zamandadır.

"VE MİNELLEYLİ FETEHECCED BİHİ NÂFİLETEN LEKE"

Ey gerçek âşık! Geceleyin yatıp da hayatında gafil olma; her zaman Allah'ı düşün ve an, gece de uyanık dur ki, bu yanıklık sana bir nafiledir. Yani, farzların dışında kılınan namaz hükmündedir.

"ASÂ EN YEB'ASEKE RABBÜKE MEKÂMEN MAHMÛDEN"

Umulur ki, Rabbin seni övülecek bir makama yükseltir. Bu makamı isteyen kimse geceleyin yalnız olarak Rabbisinin huzurunda bulunan kimsedir ki, övülecek makam, halktan tenha olarak geceleyin Rablerinin huzurunda bulunan kimseler içindir.

"VE KUL RABBİ EDHILNÎ MÜDHALE SIDKIN"

Ya Rabbî! Sen doğru kimselerin gireceği yeri bize aşikâr eyle, biz doğrulukla o yere gidelim ki, Senin huzurun o giriştedir.

"VE AHRİCNÎ MUHRECE SIDKIN"

Ya Rabbî! Sen bizi çıkacağımız yerden doğrulukla çıkar ki, o doğru çıkıştan Senin birliğine inanalım. Sana ortak koşmaktan, kuşkudan ve nefsimizin arzu ve isteklerine uymaktan bizi kurtar, biz Senden başka kimseyi tanımayalım. Senin yanında nefsimize yenik düşmemek için bize yardım et ve ilâhî yardımını bize lâyık gör. «İyyâke na'büdü» deki ibadet, doğru kimselerin gireceği yer; «Ve iyyâke nestaıyn» deki sığınma da doğrulukla çıkmadır ki, bizimle Senin aranda, hevaya ilgisi olan hiç bir şey kalmasın, onları bizim kalbimizden çıkar da bizi onların hepsinden azat et. Yahut, bize dünyada iman, islâm, amel ve takva ihsan et ki, bunlar doğruluğun girişidir. Dünyadan çıkıp âhirete gittiğimiz zaman, iman ve islâm ile bizi huzuruna davet et, bu doğrulukla çıkıştır ki, bununla Sana

varalım. Bize güç ver ve yardım ihsan et ki, nefis ve hevamızın üzerine galip gelelim ve biz Sana kulluk etmek ve Sana ulaşmak gibi bir şerefe nail olalım.

"VEC'AL LÎ MİN LEDÜNKE SULTÂNEN NASIYREN"

Ya Rabbî! Benim için katından bir sultan ver ki, o sultan gazaba gelmesin; onun yardımına da bizi mazhar et ki, üstün gelelim, gazaba uğramayalım.

"VE KUL"

İlâhî sıfatlardan halka ve mülke gelen feyiz ve mânâ:

"CÂELHAKKU VE ZEHEKALBÂTILÜ"

Hak geldiği zaman batıl ortadan kalkar, gider.

"İNNELBÂTILE KÂNE ZEHÛKAN"

Batıl her zaman kaybolmaya ve gitmeye hazırdır.

"VE NÜNEZZİLÜ MİNELKUR'ÂNİ MÂ HÜVE ŞİFÂÜN VE RAHMETÜN LİLMÜ'MİNİYNE"

Bu Kur'ân, müminlere daima şifa ve rahmet olarak inmektedir.

"VE LÂ YEZİDÜZZÂLİMİYNE İLLÂ HASÂREN"

Nefsine zulmedip hak ve hakikatı bilmekten gafil olan kimseler ki, zalimlerdir. Onlar yokluk içinde kalırlar.

"VE İZÂ EN'AMNÂ ALEL'İNSÂNİ A'REDA VE NEÂ BİCÂNİBİHİ VE İZÂ MESSEHÜŞŞERRÜ KÂNE YEÛSEN"

Biz; insana el, ayak, göz ve kulak gibi gözönündeki yüce nimetlerimizi verdiğimiz zaman, onları gereği gibi kullanmasını bilemediğinden sakınır, çekinir. Kendi canını daha üstün tutar ve yüksek görür. Kendisine kötülük geldiği zamanda da üzüntü içinde kalır.

"KUL"

Hayat, ilim, kudret... gibi ilâhî sıfatlardan halkın istidadına gelen feyizler.

"KÜLLÜN YA'MELÜ ALÂ ŞÂKİLETİHÎ"

Her mahluk, yaratılışına uygun olarak, kendini meydana getiren ilim ve ahlâka, ana ve babasının yoluna tabi olur.

"FERABBÜKÜM A'LEMÜ BİMEN HÜVE EHDÂ SEBİYLEN"

Sizin Rabbiniz, kim doğru yolda gidiyorsa onu bilir.

"VE YES'ELÛNEKE ANİRRÛHI"

Ey Muhammed! Sana ruhun ne olduğunu sorarlar.

"KULLİRRÛHU MİN EMRİ RABBÎ"

Onlara de ki: "Ruh, benim Rabbimin emridir." Yani, tüm varlıkların yaratıldığı sonsuz âlemde «kün» (ol) emriyle zuhura gelen «hayy» (hayat) isminden bir hayatın gönderilişi ki, istidadı olan cisimlere istidatları oranında tasarruf eder.

"VE MÂ ÛTİYTÜM MİNEL'ILMİ İLLÂ KALİYLEN"

Bu hususta size bir şey vermedik. Ama, bazı kimselere ruh ilmini verdik ki, o kimseler, ilim ve risaletin menzilidir; onların ruh hakkında bilgileri vardır. Bizim, ruh ilmini verdiğimiz kimseler pek azdır.

"VE LEİN Şİ'NÂ LENEZHEBENNE BİLLEZÎ EVHAYNÂ İLEYKE"

Eğer Biz istersek, sana vahyettiğimiz şeyle gideriz ki, bu da sana bu ilim, kuvvet ve kudretleri gösteren hayatm hakikatidir.

"SÜMME LÂ TECİDÜ LEKE BİHİ ALEYNÂ VAKİYLEN"

Sen, senden hâsıl olmuş bir kuvveti vekâlet hükmiyle Bizim üzerimize ait olarak bulamazsın.

"İLLÂ RAHMETEN MİN RABBİKE"

Ancak, sana Rabbinden gelen rahmetten başka bize vekâlet edecek bir şey yoktur. Sana her şeyi

gösteren o ruhtur. Biz, o ruhu bildirmek için ancak o ruh ile sana yaklaşmışızdır. Size ilini ve hikmeti gösteren de yine o ruhtur.

"İNNE FADLEHU KÂNE ALEYKE KEBİYREN"

O ruh ilminin üstünlüğü senin üzerine pek büyük mertebeler teşkil eder.

"KUL LEİNİCTEMEATİL'İNSÜ VELCİNNÜ ALÂ EN YE'TÛ BİMİSLİ HÂZELKUR'ÂNİ LÂ YE'TÛNE BİMİSLİHÎ VE LEV KÂNE BA'DUHÜM LİBA'DIN ZAHİYREN"

Gerek ölenler ve gerek şimdi hayatta olan insanlar bir araya gelerek bu Kur'ân'ın bir benzerini yapmaya uğraşsalar, her ne kadar o Kur'ân'ın bir kısmı diğer kısmından kolay ve açık olsa da, hiç biri yine onun bir benzerini yapamazlar.

"VE LEKAD SARREFNÂ LİNNÂSİ FÎ HÂZELKUR'ÂNİ MİN KÜLLİ MESELİN"

Biz, insan için bu Kur'ân'da her bir örnekten güç kuvvet ve görüş verdik.

"FEEBÂ EKSERÜNNÂSİ İLLÂ KÜFÛREN"

İnsanların çoğunun, onun benzerini yapmak şöyle dursun, okumaya bile iktidarları olmadığı gibi, mânâsına da bilgileri yoktur. Bu tür insanlar beceriksizlik ve nefretten başka bir şeye yol bulamazlar.

"VE KÂLÛ LEN NÜMİNE LEKE HATTÂ TEFCÜRE LENÂ MİNEL'ARDI YENBÛAN"

Onlar dediler ki: "Bizim için yerden kaynaklar fışkırtıp aktırmadıkça hiç bir suretle sana inanacak değiliz."

"EV TEKÛNE LEKE CENNETÜN MİN NEHIYLİN VE INEBİN FETÜFECCİREL'ENHÂRE HILÂLEHÂ TEFCİYREN"

"Yahut, sizin için hurma ve üzümle donatılmış büyük bir bahçe olmalı ve onun arasında ırmaklar akmalı."

"EV TÜSKITASSEMÂE KEMÂ ZEAMTE ALEYNÂ KİSEFEN"

"Yahut senin, sema yıkılacak, diye iddia ettiğin şey olursa, o zaman biz sana inanırız."

"EV TE'TİYE BİLLÂHİ VELMELÂİKETİ KABİYLEN"

"Yahut, birbirinize sözde ve işde yardımcı olarak Allah'la sen gelmelisin, melekler de gelmeli."

"EV YEKÛNE LEKE BEYTÜN MİN ZUHRÜFİN"

"Yahut, senin için altından yapılmış büyük bir konak olmalı."

"EV TERKA FİSSEMÂİ"

"Yahut, sen göğe yükselmelisin."

"VE LEN NÜ'MİNE LİRÜKIYYİKE"

"Senin böyle yalnız sözüne inanıp da bizim sana iman etmemiz mümkün değildir."

"HATTÂ TÜNEZZİLE ALEYNÂ KİTÂBEN NAKREÜHU"

"Hatta kitap indirip de onu sen okusan dahi yine inanmayız."

"KUL"

İlâhî bağıştan akıllarına gelen feyizden onlar uzaktır.

"SÜBHÂNE RABBÎ"

Ya Rabbî! Seni her türlü noksanlıklardan tenzih eder, kutsal tutarım. Bunlar yaratıcılık, yaratılmışlık, gönderen ve gönderilenden habersiz ve nasipsizdirler. Bizim görevimiz sabırdır, yoksa böyle şeyleri yapmak değildir.

"HEL KÜNTÜ İLLÂ BEŞEREN RESÛLEN"

Ben, ancak size müjde getiren bir peygamberim. Bunlar benim görevim değildir. Eğer bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın yaratıcılığının gereklerine nisbet olunursa o başka. Bunların olmasını istemeleri, benim hal ve şanıma ve niteliğime uygun olan bir mânâ değildir.

Bunlar ancak Cenâb-ı Hakk'a mahsus ve O'nun ilâhî efalindendir. Ben beşer değil miyim? Beşer bunları yapmaktan âcizdir.

"VE MÂ MENEANNASE EN YÜ'MİNÛ İZ CÂEHÜMÜLHÜDÂ"

İnsanlara hidayet geldiği zaman onları peygambere iman etmekten ne gibi bir şey engelleyebilir?

"İLLÂ EN KÂLÛ EBEASELLÂHÜ BEŞEREN RESÛLEN"

Ancak onların: "Allah bize insandan bir peygamber mi gönderdi?" demeleridir ki, bu kendilerinin cahilce sözlerindendir.

"KUL"

Ey Muhammed! İlâhî feyizle kalbine gelen vahyin inişini onlara tebliğ et.

"LEV KÂNE FİL'ARDI MELÂİKETÜN YEMŞÛNE MUTMEİNNİYNE"

Melekler, yeryüzünde iç rahatlığı ile yürümüş olsalar.

"LENEZZELNÂ ALEYHİM MİNESSEMÂİ MELEKEN RESÛLEN"

Elbette Biz, onlara semadan melek türünden peygamber gönderirdik. Fakat siz insansınız. Size de sizin yüceliğinizden insan olarak peygamber gönderilmiştir.

"KUL"

Ey Muhammed! İlâhî feyizlerle sana gelen vahyi onlara tebliğ et. O vahiyde,

"KEFÂ BİLLÂHİ ŞEHİYDEN BEYNÎ VE BEYNEKÜM"

Benimle sizin aranızda olan hakikati bildirmeye Cenâb-ı Hakk'ın tanıklığı yeter.

"İNNEHU KÂNE BİİBÂDİHÎ HABİYREN BASIYREN"

Cenâb-ı Hakk, kullarının kişisel yararlarına ait olan şeyleri kendilerine haber verir. Akılca ve duyguca hayır ve şerri onlara gösterir.

"VE MEN YEHDİLLÂHÜ FEHÜVELMÜHTEDÎ"

Eğer bir kimseye Allah hidayet ederse o kimse doğru yoldadır, bir daha sapmaz.

"VE MEN YUDLİL FELEN TECİDE LEHÜM EVLİYÂE MİN DÜNİHÎ"

Ve eğer bir kimseyi dalalette bırakırsa, yani o kimse doğru yoldan ayrılmışlardan olursa, o Cenâb-ı Hakk'tan başka koruyucu bulamaz.

"VE NAHŞÜRÜHÜM YEVMELKIYÂMETİ ALÂ VÜCÛHİHİM UMYEN VE BÜKMEN VE SUMMEN"

Biz, onları kıyamet gününde yüzleri üstüne kör, sağır ve dilsiz olarak haşrederiz.

"ME'VÂHÜM CEHENNEMÜ KÜLLEMÂ HABET ZİDNÂHÜM SEİYREN"

Onların varacakları ve sığınacakları yer cehennemdir. Her ne zaman ateşin şiddeti geçecek olursa Biz, onun alevini çoğaltırız.

"ZÂLİKE CEZÂÜHÜM BİENNEHÜM KEFERÛ BİÂYÂTİNÂ"

Bizim âyetlerimizi inkârları sebebiyle onların üzerlerine düşen cezaları budur.

"VE KÂLÛ EİZÂ KÜNNÂ IZÂMEN VE RÜFÂTEN EİNNÂ LEMEB'ÛSÛNE HALKAN CEDİYDEN"

Onlar israr ve inatla: "Bizim çürümüş, ufalanmış olan kemiklerimiz yahut kendisinden hayat geçmiş ve çürümüş olan vücudumuz bir daha nasıl yaratılır da biz geri gönderiliriz? Yani, biz yeniden yaratılmış olarak yine hayat âlemine gelir miyiz?" dediler.

"EVELEM YEREV ENNALLÂHELLEZİ HALEKASSEMÂVÂTİ VEL'ARDA"

Onlar bilmezler mi? Allah öyle büyük ve öyle yüce bir Allah'tır ki, gökleri ve üzerinde yürüyüp dolaştığımız yeryüzünü yarattı.

"KÂDİRÜN ALÂ EN YAHLÜKA MİSLEHÜM"

Cenâb-ı Hakk, bu göklerin ve yeryüzünün bir benzerini tekrar yaratmaya kadirdir.

"VE CEALE LEHÜM ECELEN LÂ REYBE FİYHİ"

Ve bunlar için belli bir zamanla sınırlı süre tayin etti. O süre geldiği zaman Cenâb-ı Hakk muradını orada icra edecektir.

"FEEBEZZÂLİMÛNE İLLÂ KÜFÛREN"

Zalimler kabul etmediler, Allah da onların hatalarını bağışlamadı. İnkârcılıkta direnerek yok oldular.

"KUL"

İnen vahyin hükmünü onlara tebliğ et ki,

"LEV ENTÜM TEMLİKÛNE HAZÂİNE RAHMETİ RABBİ"

Farz edelim, siz Rabbinizin rahmet hazinesine sahip olmuş olaydınız,

"İZEN LEEMSEKTÜM HAŞYETEL'İNFÂKI"

Elbette siz, tükenir korkusuyla, o rahmet hazinesinde yine de cimrilik ederdiniz.

"VE KÂNEL'İNSÂNÜ KATÛREN"

İnsanların tabiatında cimrilik olduğundan Allah'ın rahmetini bile sarf etmekten sakınırlar.

"VE LEKAD ÂTEYNÂ MÛSÂ TIS'A ÂYÂTİN BEYYİNÂTİN"

Biz, Mûsâ'ya apaçık dokuz mucize verdik.

"FES'EL BENÎ İSRÂİYLE"

Ey Muhammed! Sen İsrâiloğullarına sor.

"İZ CÂEHÜM FEKÂLE LEHU FİR'AVNÜ İNNÎ LEEZUNNÜKE YÂ MÛSÂ MESHÛREN"

Onlara o dokuz mucize geldiği zaman Firavun Mûsâ'ya dedi ki: "Ey Mûsâ! Ben seni sihirbaz bir adam sanıyorum. Senin mânâ ve hakikatin yoktur. Halk sana ancak sihrinin etkisiyle tabi oluyor."

"KÂLE LEKAD ALİMTE MÂ ENZELE HÂÜLÂÎ İLLÂ RABBÜSSEMÂVÂTİ VEL'ARDI BESÂİRE"

Hazreti Mûsâ, Firavun'a hitaben: "Sen bunların inmediğini, ancak bunları göklerin ve yerin Rabbisinin halka gösterdiğini bilirsin. Bunlar benim sihrimin etkisi sebebiyle olmadı." dedi.

"VE İNNİ LEEZUNNÜKE YÂ FİR'AVNÜ MESBÛREN"

Ve "Ey Firavun! Biz de senin büyüklük satman ve böbürlenmenle yok olacağını sanıyoruz."

"FEERÂDE EN YESTEFİZZEHÜM MİNEL'-ARDI"

Bunun üzerine Firavun onları memleketten sürmek istedi.

"FEAĞRAKNÂHÜ VE MEN MEAHU CEMİY'AN"

Biz, Firavn'u ve Firavun'a tabi olan kimselerin hepsini Kızıldeniz'de boğduk.

"VE KULNÂ MİN BA'DİHİ LİBENÎ İSRÂİYLESKÜNÜL'ARDA"

Biz, bundan sonra İsrâiloğullarına dedik ki: "Siz yeryüzüne dağılın, etrafa yerleşin."

"FEİZÂ CÂE VA'DÜLÂHİRETİ Cİ'NÂ BİKÜM LEFİYFEN"

"Âhiret vaadi geldiği zaman hepimiz bir yerde toplanarak haşir ve neşir oluruz."

"VE BİLHAKKI ENZELNÂHÜ"

"O kitabı ki, Biz indirdik, onun doğruluğunu size söyleriz."

"VE BİLHAKKI NEZELE"

"Ve o inen kitapta Biz size hak ve hakikati bildireceğiz."

"VE MÂ ERSELNÂKE İLLÂ MÜBEŞŞİREN VE NEZİYREN"

Ey Muhammed! Biz seni müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.

"VE KUR'ÂNEN FERAKNÂHÜ LİTAKREE-HU ALENNÂSİ ALÂ MÜKSİN VE NEZZELNÂHU TENZİYLEN"

Biz, bu Kur'ân'ı yavaş yavaş halka anlatasın diyerek âyetlere ve sûrelere taksim edip size indirdik ki, onu insanlara okuyunuz.

"KUL"

İlâhî sıfatlardan yine kalbine gelen vahyi onlara tebliğ et. O vahiyde:

"ÂMİNÛ BİHÎ EV LÂ TÜ'MİNU"

Siz Kur'ân'a ister iman edin, isterseniz etmeyin.

"İNNELLEZİYNE ÛTÜL'ILME MİN KABLİHÎ İZÂ YÜTLÂ ALEYHİM YEHIRRÛNE LİL'EZKÂNİ SÜCCEDEN"

Kur'ân'ın inmesinden önce kendilerine ilim verilen kimselerin üzerine Kur'ân okunduğu zaman, Allah'ın emrine boyun eğerek yüz üstü kapanıp secde ederler.

"VE YEKÛLÛNE SÜBHÂNE RABBİNÂ İN KÂNE VA'DÜ RABBİNÂ LEMEF'ÛLEN"

Onlar devam ederek söylerler ki: "Bizim Rabbimizin vaadinin zuhura gelmesi kararlaşmış ve belirlenmiş olduğu için, biz Rabbimizi tesbih ederiz."

"VE YEHIRRÛNE LİL'EZKÂNİ YEBKÛNE"

Onlar, tam bir itaat ile boyun eğerek ağlarlar.

"VE YEZİYDÜHÜM HUŞÛAN"

Onlarda, gönül alçaklığı da günden güne artmaktadır.

"KULİD'ULLÂHE"

Siz, yüce Allah'a dua edin.

"EVİD'URRAHMÂNE"

Yahut, O'ndan merhamet dileyin.

"EYYEN MÂ TED'Û"

Sizin davetiniz hangi şeyden olursa olsun.

"FELEHÜL'ESMÂÜLHUSNÂ"

Onun için, Allah'ın güzel isimleri vardır, ne isterseniz O'ndan isteyin.

"VE LÂ TECHER BİSALÂTİKE"

Namazınızı açıktan açığa kılmayın.

"VE LÂ TÜHÂFİT BİHÂ"

O namazı gizli de tumayın.

"VEBTEGİ BEYNE ZÂLİKE SEBİYLEN"

Bunların ortasında bir yol hazırlayın.

"VE KUL"

Yine vahyin inişini onlara tebliğ et. O da:

"ELHAMDÜ LİLLÂHİLLEZÎ"

"Biz şu Allah'a hamd ederiz ki."

"LEM YETTEHIZ VELEDEN"

"O'nun oğlu yoktur ve oğul edinmedi."

"VE LEM YEKÜN LEHU ŞERİYKÜN FIL-MÜLKİ"

"O'nun mülkünde kimse O'na ortak da olmadı.

"VE LEM YEKÜN LEHU VELİYYÜN MI-NEZZÜLLİ"

"Âciz olmadığından yardımcıya da ihtiyacı yoktur."

"VE KEBBİRHÜ TEKBİYREN"

"Sen, O'nu büyüklük ve ululukla an ve O'na tekbir et." Bunlar, vahyin tebliğleridir. Vahiy ile ilgili tebliğlerin anlatılması çok güçtür.

KUR'AN'IN
20. ASRA GÖRE
ANLAMI

Tevil ilmini bilmeyen bir kimsenin KUR'ÂN'dan bir mânâ çıkarması mümkün değildir. Kıyamete kadar kurtuluş ve yükselmemizin delili olan Yüce KUR'ÂN'dan her yüzyılda insanların edeceği istifade başka başkadır.

... değişik ilim ve fenlere ait sûre ve âyetlerinin zamanımıza uygun mânâlarını araştırma hususuna gereken ehemmiyet verilmemiştir. Şayet KUR'ÂN çalışmalarında çağımızın teknolojisi gözönüne alınmış olsa idi teknik bilgi sahibi kimseler bu gibi hakikatlerin KUR'ÂN'da mevcut olduğunu his edeceklerdi.

Ayyıldız Matbaası A.Ş. Ankara — 1980
kapak : grafik stüdyo S 29 70 46 - ankara

FİYATI: 400 LİRA